تەنەکە

ڕۆمان

دەزگای چاپ و بڵاوكردنەوەی

زنجیرەی ڕۆشنبیری
*

خاوەنی ئیمتیاز: شەوكەت شێخ یەزدین

سەرنووسیار: بەدران ئەحمەد حەبیب
* * *

ناوونیشان: دەزگای چاپ و بڵاوكردنەوەی ئاراس، شەقامی گوڵان، هەولێر

یەشار کەمال

تەنەکە

ڕۆمان

شوکور مستەفا
لە تورکییەوە کردوویەتی بەکوردی

ناوی کتێب: تەنەکە – ڕۆمان
نووسینی: یەشار کەمال
وەرگێڕانی لە تورکییەوە: شوکور مستەفا
بڵاوکراوەی ئاراس– ژمارە: ٩٦٢
دەرهێنانی هونەریی ناوەوە: ئاراس ئەکرەم
بەرگ: مەریەم موتەقییان
چاپی دووەم، هەولێر – ٢٠١٠
لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان لە هەولێر ژمارە ١٧٧ی ساڵی ٢٠١٠ی دراوەتێ

١

سێ مانگ بوو قەزا بێ قایمقام بوو. ڕەسووڵەفەنی، کاتبی تەحریرات بەبریکاری، ئەو لە جێی قایمقام بوو. ئەویش سەرت گرتبا و بنت گرتبا پیرێکی بێ دەسەلات و بەزەمانەساز بوو. لە سێبەری خۆی دەپرینگایەوە. هیچ کارێ بەم کابرایە ڕانەدەپەڕا.

مانگی گولانیش هات و ئیجازە وەرگرتنی چەڵتووک چاندن دەستی پێ کرد. خەڵکەکە لە جەنگەی نەخشەکێشانی کشتوکاڵ و بەکرێدانی زەویوزار و شەڕ و هەرای ئاو و ئاودێری و کڕین و فرۆتن و دەسبڕی و دادۆشین و تێکەوتن و تەفرەخواردندا بوون. ڕەسووڵەفەنی بریکاری قایمقامیش دەیگوت:

«من لووت لە کاری چەڵتووکەوە ناژەنم. ئەگەر زانیومە والی لە کارم دەخا لووتی تێوە ناژەنم و ناژەنم» و لەمە زیاتر چیی تری نەدەگوت.

ڕەسووڵەفەنییەک. ڕەسووڵەفەنیی ئەو هەموو سالان و سەردەمانە کە قەت دەستی لەم جۆرە کاروبارە وەرنەدەدا، چما نەیدەزانی چییان لە بندایە؟ قەت لەگەڵ چەڵتووکچێندا. لەگەڵ ئەم بێ نامووسانەدا جگی هەڵدەدا، قەت لەگەڵ ئەم داوێنتەڕانەدا لەسەر پەتێ یاریی پێ دەکرا؟ چما نەیدەزانی ئەم چەند ساڵە لەسەر چەڵتووک چیی بەسەر هاتبوو؟ ئەگەر ئیجازەی بە ئۆقچی ئۆغلی بدایە زەویوزارەکەی کن گوندی سازلی دەرەی بکردایە بە چەڵتووک، نەک ئیجازە، مۆرێکی بەبێ بڕیاری لێژنەی چەڵتووک بکردایە، دەیتوانی بیست هەزار لیرەی بەرتیل وەچەنگ کەوتایە. دەیتوانی بۆ ئاویش هێندەی وەرگرتایە. بەڵام ئەوەندی بۆی لوابا و کرابا، پێی لە تەختەی چرووک نەدەنا و هێندەی لەدەستی هاتبا درێغیی نەدەکرد. زۆر چاک دەیزانی کار لەگەڵ چەڵتووک چێندا وەک ئەوە وابوو کە لەگەڵ سەگاندا لە جەواڵێکدا بحەوێیەوە.

هەموو لەلایێ مورتەزا ئاغای قەرەداغ ئۆغلو لەلایێ. بەڵای وا قەت نەبووە و نابێتەوە. دەیووسێکی وا بوو لە هەر کونێکەوە ڕەسووڵەفەنیی دیتبا، دەیگوت: «ئێیی ئیرەسووڵەفەنی ئیرەسووڵەفەنی، بیستمانەوە، بەڵێ دوا بڕیارمان بیستەوە، ئیجازەکانت مۆرنەکردووە. چۆن دەبێ ئیرەسووڵەفەنی؟ ئێمە لەگەڵ باوکتدا دەستەبرا بووین. ئێی ئیرەسووڵەفەنی، بیستوومە دەبی بەبریکاری قایمقام. ئیتر هەر بەجارێ دەبی بەئاغای ئاغایان. بەڵێ ئەمڕۆ بیستمانەوە ئیرەسووڵەفەنی.»

ڕەسووڵەفەنیش لە پێش مورتەزا ئاغادا ملی لار دەکردەوە و دەستەونەزەر ڕادەوەستا و چۆن بۆ هەموو کەسێ و لە هەموو شوێنێ و هەموو وەختێ، بۆ ئەویش لە تەهی دڵییەوە پێ دەکەنی و دەیگوت: «چ پکەین. ئاغام. بەساییی سەری ئێوەوە،» و شەپقەکەی بەڕێزەوە بۆ دادەگرت و تێ دەپەڕی.

«ئێی ئیرەسووڵەفەنی، تۆ چاکەی وات لێ ناوەشێتەوە؟ دۆستێکی گیانی بەگیانی نیت. ئەی هەر ئەمە نییە پیاو لە پەل و پۆ دەخا ئیرەسووڵەفەنی؟»

ڕەسووڵەفەنیش کە لە دواوە ئەم قسانەی بەرگوێ دەکەوت سەرلەنوێ بەڕێزەوە شەپقەکەی بۆ دادەگرتەوە و دەیگوت:

«بەساییی سەری ئێوەوە جەنابی ئاغا.» و دەڕۆیشت. ها ئەمڕۆ ها سبەی مانگی گوڵانە. لێژنەی چەڵتووک کۆڕی لەسەر کۆڕ دەبەست. بەڵام ئیجازەی زەوییەکی لێ نەدەبووەوە. پزیشکی لەرزوتێ قڕکردنیش بەڵایەک بوو لە گوێن ڕەسووڵەفەنی. ئەویش خۆی لە قەرەی ئیمزا و میمزا نەدەدا و زۆر دەترسا.

هەرچی چەڵتووکچێنیش بوون شەو و ڕۆژ بەدەوروبەری ڕەسووڵەفەنیدا دەخولانەوە و کلکەسووتێیان لە پێش دەکرد. ڕەسووڵەفەنیش کە بیگوتایە نا خواش لە قسەی خۆی پەژیوانی نەدەکردەوە.

دەیگوت: «مەکەن. پیاوی چابن مەکەن،» ملی لار دەکردەوە و فرمێسکی درشت درشتی لە چاودا قەتیس دەما.» دەپاڕایەوە و دەیگوت «مەکە پیاوی چابە جەنابی ئاغا مەکە. ئێوە ئاغایەکی گەورە و گرانن. چتان لە ڕەسووڵێکی

وەکو من دەویٚ؟ سەری بگری و بنی بگری بەهەمووی ساڵ و نیوێکم ماوە بۆ تەقاویتی. گوناهـ و وەباڵی ماڵ و منداڵم مەخەنە ئەستۆی خۆتان. بەو کارەوەم مەگلێنن.»

ڕۆژێکیان چەڵتووکچێنەکان هێندەیان دەور و خول دا و هێندەی تێ ورووکان ڕەسووڵەفەنی، ئەو کابرا ژیر و لەسەرەخۆیە لە پێستی خۆی دەرچوو و پڕ بەدنیا قیژاندی، گوتی:

«ئیستیحفا دەکەم، جاڕس و وەڕەز بووم، گەوادینە. ئیستیحفا دەکەم. بەجاریٚ جاڕستان کردم.»

زۆری نەخایاند ئیستیحفانامەکەی بەدوور و دوێژی نووس. پێنج رووپەڕی تەواوی لە چاپ دا. ئەوی ئیستیحفانامەکەی بخوێندایەوە جەرگ و هەناوی لەتوپەت دەبوو. هەرچییەکی لە مەودای ئەم مانگە بریکارییە بەسەرهاتبوو و چ دەردی سەرییەکی کێشابوو هەمووی یەکە بەیەکە نووسیبوو. بەرەکەت دا هەندیٚ لە کاربەدەستان و سەرکردەی ژەندارم تێ کەوتن، ئیستیحفانامەکەیان لە دەست ڕافڕاند، چابوو کەس نەیخوێندەوە.

ڕەسووڵەفەنی چاوی قووچاند. بەوپەڕی جیدییەتەوە ئیستیحفانامەکەی لە پێش چاوی کاربەدەستان و سەرەک ژەندارم دڕاند. پارچە کاغەزەکانی هەریەکە هێندەی لەتە نیسکیٚ لیٚ کردن و لەسەر مێزەکەی وەک تەپۆڵکە لەسەریەک هەڵچنین. ئەنجا بەدەستی ڕای ماڵییە نێو لەپی ڕاستی و هاویشتییە ناو سەبەتەی ژێر مێزەکەیەوە.

لەپڕ ئیستیحفاکەی، قبووڵکردنی ئیستیحفاکەی، رەزیل و سەفیل کەوتن و بۆ پێنج و پوول سووک و ڕیسوابوونی و بێکاری، وەک هەورەتریشقە بە بەر چاویا چەخماخەیان دا. خەم و پەژارە دای گرت. بەرچاوی ڕەش و تاریک، قەیریٚ گێژبوو و لەسەر تۆقی سەر خولایەوە. لە پاشان بۆشاییەک وەک ژەهر لە ناو هەناویا پەپکەی خوارد. ڕەسووڵەفەنییان جارێکی جارئاسایی بۆ کۆبوونەوەی لیژنە بانگ نەکرد. دەترسا، پێی وابوو، لەویٚ فەلاکەتێکی گەورەی

چاوەنۆڕە، دەستی بۆ هیچ کاغەزێ کە لە لێژنەکەوە هاتبا، نەدەبرد. هەرچیی دەهاتە کن لەبەری دەکرووزایەوە و دەیگوت:

«کەی بێ ئەم قایمقامە تەشریف بێنێ و ڕزگارم بێ. تا ئەم چەڵتووکچێنانە تەختیان بەخت نەکردووم بارسووک و سەرسەلامەت ڕزگارم بوایە.» دەیانگوت: «ئیستیحفا بکە ڕەسووڵەفەنی. لەم بریکارییە ئیستیحفا بکە، با ماوەیەکیش سەرەک ژاندارم بڕیکار بێ.»

هەمیشە ملی لار دەکردەوە و دەیگوت: «نایکەم. وەزیفەیە و لە پاشملەم دەڵێن: تۆ سەی سەی ئەم ڕەسووڵەفەنییە کەساسە بریکارییەکی قایمقامێتیی پێ بەڕێوەنەبرا. خۆ لە ئەرک دزینەوە و هەڵاتن لە من دەوەشێتەوە؟ من کارامەیەکی سی ساڵەی دەوڵەتم.»

کێرد گەیشتە هێسکان، ئەم بارودۆخە وا ڕۆیشتبا نە چەڵتووک دەچێندرا، و نە هیچ. لە دژ ڕەسووڵەفەنی بروسکە لەسەر بروسکە لێ درا، بۆ ئەنقەرە، بۆ ئەدەنە، بۆ ئەم لا، بۆ ئەم لا. بەرتیلخۆری، بێ نامووسی، بێ کاری، لە هەموو بابەتێکیان بۆ تێ چاند. جارێ دەیاننووسی، ژنەکە سۆزانی و داوێنتەڕە، جارێ دەیانگوت کچەکەی بەپارە دەفرۆشێ، جارێ دەیانگوت شەو و ڕۆژ خەریکی ئارەق هەڵقوڕاندنە و لە ژووری قایمقام پڕ بەدنیا دەنەڕێنێ و عەربەدە دەکا. ئەم هەموو بروسکانە لەو دەقیقە و سەعاتەوەی لێ دەدران سەرلەبەر وەک فاتیحا لەبەردەکران و دەخوێندرانەوە. کارگێڕی پۆستە و تەلگراف پێش ئەوەی لە تەلی بدایە نموونەیەکی لەبەر بروسکەکان دەگرتەوە، لە پێش خۆی دای دەنا. هەر کەسێ هاتبا بۆی دەخوێندەوە. بەڵام بروسکەکان، نە لە ئەنقەرە و نە لە ئەنەدۆڵەوە هیچ سەروسۆراخێکیان نەبوو. دیاربوو کاربەدەستانی ئەوێ بەجارێ وەڕەز بووبوون. هەر لە دوورەوە گوێیان لە دەهۆڵ بوو.

ڕەسووڵەفەنی هەرکە لە دایەرە وەدەردەکەوت لە هیچ لایەک لای نەدەدا، ڕێ و ڕاست دەگەڕایەوە ماڵێ. سێ ساڵی خشت بوو ئەم کابرایە ئاوابوو. شان و شەپێلک داکەوتوو و ڕەنگ و ڕوو سیسەڵە و چرچەڵە. لە تاو خەم و خەفەت

پێڵـووی چاوی لێک هـەڵنەدەبڕین بڕوانێـتــە دەوروبەری خـۆی بزانـێ دنیـا چ باسە. کوتومت هـەر دەتگوت ماستی مەییوە، وەک بت وابوو.

گەرما لەگەڵ مانگی گوڵاندا دەست پێ دەکا. هەر کە گولیلکی زەرد و سوور و ئاڵ و مـۆر و وەنەوشـەیی و سـپی لـە دەشت و دەر و زوورگ و هەڵەت سـەر هەڵدەدەن و سـوێسن و هـەڵاڵە و بەیبوون بـۆنیـان خـۆش دەبێ، دنیـا کـەسک و ســەوز هـەڵدەگــەڕێ و ســـەرتاپا لـە تەڕوبڕی دەنیـــشێ و پاک و خـــاوێن دەشـۆرێتـەوە و چریسکە چریسک دەچریسکێتـەوە و گـەرمـای چوقـورئۆوا باروبنە دەخا و دەوار هـەڵدەدا.

مـاڵی ڕەسووڵەفـەنی لە ناو حـەسارێکی بەرزە دیواردا بوو. باخـچـەکـەیان پێنج دار کـالپـتـۆزی گەڵا ڕەنگ تاریکی تێدا بـوو. لە دەرکەی حـەوشـەوە تا بەر ماڵێ مۆزاییک و کاشی بوو. دەر و دیوار بـەڕەنگی پەمەیی ڕەنگ کرابوو. سەر دەرکە، ڕووەو باشوور، کۆتەڵە ئەسپێکی پێدا چەقێندرابوو. کۆتەڵەکە کووژەکە و ســەلکەسـیـر و ریقـنـە و قـۆزاخــە دارکــاژێکی زۆری پێـوە هـەڵواســرابوو. پەنجەرەکان وەک چوڕی شیر سپی، دادرابوونەوە.

دەرکــەی حــەوشــە قــاوەیی بـوو. تەمــاشـای هـەر گـۆشـەیەکت دەکـرد نـاڵە ئەسپێکی پێدا داکوترابوو. ڕەسووڵەفـەنی دەستی بۆ دەرکوتی دەرکە دەبرد و نەدەبرد دەرکە دەکرایەوە.

ڕەسووڵەفەنی بەبزە هـەرە نازدارەکەی، بەبزە ساوایانەکەی دەیگوت:

«ڕۆژباش خانم.»

خـانمیش وەک ڕەسووڵەفـەنی چکۆڵە، هـەر هێندەی تـۆزێ بوو. سـەرپۆشـێکی تا بلێی سـپیی بەسـەریدا دەدا. چاوی تا بلێی گەورە و درشت بوون. هـەمیشە تارماییەکی خـەمناکیـان بەسـەرەوە بوو. لـە سـەرەوە دوو ددانی پێشـەوەی زۆر گـەورە بوون. دەکـەوتنە سـەر لێـوی بەڵام وەنەبێ دزێو و نـاشـیـرینی کـردبن. بەپێـچـەوانە، لێی بووبوون بەنـەخش و هێندەی تریان شـۆخ و بەدەو کـردبوون. ئەم ددانە قـوڵینگەییـانە بەهـەرکەسێکی ترەوە بووایەن، چ پیـاو چ ژن، هێندەی

نارەزا و دزێو دەکردن پیاو نەیوێرایە سەیری بکا.

خانمیش لە لایەکی دەرکەوە دەوەستا و بەوپەڕی ڕێز و میهرەبانییەوە دەیگوت: «بەخێر بێیەوە ڕەسووڵەفەنی.»

ئەوجا بەکاوەخۆ هێدی هێدی، هەنگاوێک دوور لە دووی مێردەکەی دەڕۆیشت و بەرەو ژوور دەچوون. ڕەسووڵەفەنی لە ژێر باڵکۆنە شینەکەدا دەوەستا و لە ڕێڕەوەکە پێڵاوی دادەکەند و لەسەر ئەسکەمیلێک دادەنیشت و هەردوو قاچی درێژ دەکرد. خانمیش هەردوو پێی سەعاتێ دەشێلا و دەشتن.

لەم ماوەیەدا ئەنجا کچەکەیان دەهاتە خوارێ. نۆزدە ساڵانە بوو. برۆ ڕەش، چاو ڕەش، جل و بەرگی هەرە مۆدە و باوی لەبەردەکرد. تا دەست بگرێ کەڵەگەت، هەر دەتگوت نەمامە چنارە:

«بەخێر بێیەوە باوە گیان.»

ڕەسووڵەفەنی سەری هەڵدەبڕی و بۆی دەگرژایەوە.

هێشتا دەستی بۆ دەرکوت نەبردبوو دەرکە کرایەوە. چاوی ژنەکەی بەدی نەکرد. سپێتییەکی خەیاڵاوی بە بەرچاویا دەهات و دەچوو. گوێی لە «بەخێر بێیەوە»ی ژنەکەشی نەبوو. بەرەژوور چوو، نە لە ڕێڕەوەکە وەستا و نە پێڵاوەکانی داکەند. ڕێ و ڕاست بەسەرکەوت. بەبێحاڵی خۆی هاوێشتە سەر تەختەکە. ڕەنگی بەجارێ پەڕیبوو. وەک زەردیی دووکەڵە جگەرە دەچوو، بگرە زەردتریش. دەم و چاوی هێندەی دیکە چرچ و لۆچ بووبوو. لۆچی نێوچاوانی وەک دەمە سیکارد. تیژ تیژ هەڵزەقیبوون. بزەی وەک بەسەر لێویەوە تاسابێ وابوو.

خانم بەپەشێوییەوە:

«چ بووە؟ چیت لێ قەوماوە؟ ڕەسووڵەفەنی چ بوو؟» ڕەسووڵەفەنی چاوی قووچاندبوو، سەری بەدیوارە بەگەچ سپیکاری کراوەکەوە نابوو.

«چ بوو؟»

بەهێواشییەکەوە لێوی لەبەریەک هەڵێنان. ئەنجا سەرە سپییەکەی لە

دیوارەکە جوێ کردەوە.

«بۆ قـــەزایەکی دیکـەم ڕادەگــوێزن. بـرووسکـەیەکی زۆریان لـە دژ لێ داوم. بەڵێ خانم.»

«بنوو، بنوو. ماڵیان بەقوڕ گرتین، ماڵیان بەقوڕبگیرێ، بنوو.»

کچـە لە فیکەی خۆی گـەیشت. هـەروەک لەوێیش نەبێ، خۆی لە هـەموو شتێ نەبان کرد.

دایکی پەیتا پەیتا لە خۆی دەدا:

«بنوو، مـاڵیـان بەقـوڕبگیـرێ، بنوو. چمـان لێ کـردبوون؟ چەندمـان لە دەست هات چاکەمان لەگەڵدا کردن. بنوو.»

ڕەسـووڵەفـەنی سـەری هـەر بەدیوارەکـەوە بوو، دەم و چاوی وەک مـەڕمـەڕ، ساردوسـڕ، بێ جـووڵە، ئەوەی ڕەسووڵەفـەنی دەناسی، دیتبـای سـەت سـوێند و قورئانی دەخوارد ئەم پیاوە ڕەسووڵەفەنیی نییە و نەبووە. چۆن ئەمە ئەو پیاوە دەم و چاو ساوایانە بەگاڵتەوگەپ و قسە خۆشەیە؟ قەت ناشێ و نەبووە.

«بنوو. کوێراییتان دایێ. چیمان لێ کردبوون؟ بنوو.»

ڕەسـووڵەفـەنی وەک لە خـەوێکی قـووڵ خـەبـەری بێتـەوە سـەری هـەڵبـڕی، ڕۆژ ئاوا بووبوو:

«خـانم بـۆ هیچ خـەفـەت ناخـۆم، تەنیـا بۆ ئەوە خـەفـەت دەخـۆم کـە سـاڵێکم بەخشـتی لە ماڵەکەی خـۆمدا بەسـەرنەبرد. ئا بۆ ئەوە خـەفەت دەخـۆم، خـانم. بەڵێ بۆ ئەوە خەفت دەخۆم. کرِ بە خانم کرِ بە. خوا کەریمە.»

خانم گوتی:

«بنوو، بنوو. شتی وا چۆن دەبێ؟»

چاو چ چاو هـەریەکە بووبوو بەکانیاوێک.

ڕەسـووڵەفـەنی بۆ سـبـەینێ لە مـاڵ نـەهاتەدەر، بۆ دوو سـبـەی نـەهاتە دەر. پازدە ڕۆژ بوو، ڕەسووڵەفەنی هەموو ڕۆژێکی خوا بەم باس و خواس و خەبەرە

ناخۆشانەوە دەگەڕایەوە ماڵێ. دنیای تێک دەشێواند. ڕۆژ لە دوای ڕۆژیش خەبەری ناخۆش هێندەی دیکە زێتر دەبوون. ڕۆژ لە پاش ڕۆژ «بنوو، بنوو»ی خانم دەبوو بەقیژە و زریکە «بنوو بنوو، هەی گاورینە. هۆ داسنینە. هۆ بێ ئاین و ئاکارینە. هۆ خوێنمژینە. بنوو.»

خانم. بەم ڕۆژگاری خوایە دەستێکی لەسەر دڵی و دەستێکی بەکۆڵۆمی دەرکەوە بوو، بەترس و لەرزەوە چاوەڕێی مێردەکەی دەکرد. هەرکە لە دەرەوە ترپەی پێی یەکێ بهاتایە خورپە لە دڵییەوە دەهات و دەتگوت ئاخۆ دیسان خەبەری چ ماڵوێرانییەکی تری بەرگوێ کەوێتەوە.

ئەم زەوییەی دە ساڵ لەمەوبەر کڕیبوو. چەند ساڵ بوو هێندەیان ئەم ماڵ و ئەو ماڵ کردبوو، ئەوەندەیان لە خانووی داڕووخاو و تەپیو و پڕ لە مۆرانە و تەختە کاڵۆس و شێدار و بەشۆرەکاتدا مابوونەوە تەقی لە جەرگی کردبوون و ئارامیان لەبەر بڕابوو.

یەکەم ساڵ هیچ. بۆ ساڵی دووەم بەردی بۆ هێنا. لە ناوەندی جێ خانووەکەی خڕ کردەوە. سێیەم ساڵ چینکۆ. پێنجەم ساڵ دەست بەشوورە و دیواری حەوشە کرا. شەشەم ساڵ سەری گیرا.

ڕێک ساڵی دەیەم بەپەمەیی گەچماڵ کرا. ڕەسووڵەفەنی گواستییەوە خانووی تازە. لە هی وەکو خۆی نوخشەبێ. زۆر بەختیار و دڵسۆز بوون. مێرد و ژن چەند حەوتوو و مانگ لە باس و خواسی خانووەبۆر بەولاوە شەمەیان لە هیچی تر نەکرد. لە بارەی پەنجەرەیێ چەند ڕۆژ قسەیان کرد. لە کوێ دانانی گوڵدانێ دەبوو بەمەسەلەیەکی گەورە و گران. بەڵێ لەم ژیانەدا، کە ئاوا بوو و ئاوا بەسەر دەچوو. ئەوەی کرا کرا و ئەوەی ڕووی دا ڕووی دا. خوا کردی ڕەسووڵەفەنی بوو بەبریکاری قایمقام. لە هەوەڵ ڕۆژەکانییا هەر ئەوە بوو لە خۆشییان سەری بەر گومەزی ئاسمان نەدەکەوت. بەڵام لەو ڕۆژەوەی چەڵتووکی نەحلەتی پەیدابووبوو. ماڵەکە بووبوو بەیەک پارچە پرسە و بەهی. ئیش و کار ڕووی لە دژواری دەکرد. گیروگرفت تەنگی بەخاوەن کار هەڵچنیبوو. ئاغای چەڵتووکچێن کە تا ئێستا پەروایان بە ڕەسووڵەفەنی

نەبوو. ئیتر زۆر بەپەرواوە. وەک گەڕێ و تێیان ئالا بێ و خۆ لێقوتارکردنی دژوار بێ وایان لەبارەوە قسە دەکرد. هەرکە زانییان برووسکە و تەلگراف سوودی نەبوو و هیچی بەهیچ نەکرد ئەنجا لێی بەگەف و هەڕەشە کەوتن.

پاش نیوەڕوانێ ڕەسوولەفەنی بەرەو مالێ دەگەڕایەوە. تەق لووتی بوو بەلووتی مورتەزا ئاغاوە. چاوی پەڕیبووە تۆقی سەری. پێشی لێ گرت، گوتی:

«ئیرەسوولەفەنی. ئیرەسوولەفەنی. ئەو سەروەت و سامانەی بەخاکەوەم وەرکردووە خوێنی سەت سەگی وەکو تۆ دێنێ. دە ئەم ئیمزا گوواوییەت بەکاغەزەکانەوە نێ ئیتر بەسە، نابێ؟ خۆ لەبەر چاوی کالی تۆ سەروەتی خۆم بەدەم باوە نادەم. ئیرەسوولەفەنی، زۆر چاک ئەوە بزانە، کە گوللەیەک بەپەنجا قرۆشە.»

ڕەسوولەفەنی هەرکە ناوی پەنجا قرۆشی بیست قەدەرێ لە شوێنەکەی خۆیدا وەک فرۆکە خولایەوە. ویستی بزەی بێتێ، بزەی نەهاتێ، شلەژا. ئەنجا مورتەزا ئاغا پیلی گرت:

«بەپەنجا قرۆشە.»

ڕەسوولەفەنی کەمێ بەخۆیدا هاتەوە:

«ئەوە بەڕاستتانە جەنابی ئاغا؟ بەڕاستتانە؟ باشە من چیم لێ کردووی؟»

ئاغا تووڕە بوو:

«لەمە زیاتر چ دەکەی یەزید؟ مالەکەمت بەسەردا ڕووخاندم.»

ڕەسوولەفەنی کەمێ زێتر بەخۆیدا هاتەوە. دۆخی جارانی بە بەر هاتەوە و بزەی هاتێ. بەوپەڕی ڕێزەوە شەپقەکەی لەسەر داگرت و سلاوی لە ئاغا کرد:

«بەسەر چاوان جەنابی ئاغا. لە سای سەری جەنابتانەوە هەموو شتێ، جەنابی ئاغا.»

مورتەزا ئاغای زۆر چاک دەناسی. دەیزانی گەلەیەک پیاوی کوشتبوو و چۆنیش ئەم تاوانبارییانەی دەیزەبەدەرخۆنە کردبوو. دەیزانی چۆنی تەلە بۆ ئەفسەری ژاندارم، شوکری بەگ نابووەوە و بەچ جۆرێکی کوشتبوو.

وشـەی «پەنجـا قـرۆش» لە مـێـشکـیـدا وەک گـولله دەخـولايەوە. وەکـو مـردوو گەیشتـە ماڵ. ئیدی هەر لەو ساوە شەوانە دەرگا کوڵۆم لەسەر کوڵۆم دەدرا. پەنچەرەکانی پڕکرد لە توورەکە لم. تەنانەت دووکەڵکێشەکانیشی بەتوورەکە لم ئاخنی. دەترسا بۆمبای تێ باوێن. تا خوا ڕۆژی دەکردەوە خەو نەدەچووە چاوی. پێی وابوو ها ئێستا ها تۆزێکی تر بەسەریدا دەدەن. لە هێسک و پێست پتر هیچی دیکەی بە بەرەوە نەما. بەڵام خەبەرێکی خۆشی پێ گەیشت، دڵی فێنک کردەوە. کە زەرفەکەی هەڵپچڕی وشە و پیت لەبەر چاوی بەناو شەپۆلی خۆرەتاودا دایانە شەقەی باڵ. جارێکی خوێندەوە، دوو جاری خوێندەوە، سێ جاری خوێندەوە، دیسان خوێندیەوە. بەم دیوا هەڵی گێڕایەوە بەو دیوا هەڵی گێڕایەوە هەمدیسان خوێندیەوە. لە پاشان چوو بۆ کن مەعمووری نفووس بۆ ئەویشی خوێندەوە.

نامەکەی جوان و زەریف نووشتاندەوە و هاویشتیە بەرکی. هێشتا دەوامی دایەرە بەسەرنەچووبوو. بەفڕکان چووەوە بۆ ماڵێ. سی ساڵ بوو، بۆ یەکەم جار ئەمەی بەخۆیەوە دەبینی. هێشتا دەوام مابێ و ڕەسووڵەفەنی لە دەرێ بێ. قەت ناشێ، نەبووە و نەبیستراوە. خەڵکی شار ڕەسووڵەفەنییان بەم هەڵەداوان و تەپ و کوتە دیتبا، واقیان وڕدەما. لەو هەموو ساڵانەدا هەر بەو هەنگاوانە و بەسەر ئەو پلیکانانەدا دەهات و دەچوو و وەک جاران سڵاوی لەم و لەو دەکرد. لەم سی ساڵەدا هەموو ڕۆژێ شوێن پێکانی خۆی چەندین جار بەسەر دەکردەوە. ئەم جارە، ڕەنگە لەم سی ساڵەدا ئەمە یەک، بێ دەرکەکوتان دەرکەی بۆ نەکرابێتەوە. سێ جارانی لە دەرکە دا.

دەنگێکی دڕدۆنگ لە ژوورەوە پرسی:

«کێیە ئەوە؟»

ڕەسووڵەفەنی پرینگایەوە. گوتی:

«خۆمانین.»

خانم قاچ و قولی لێک ئاڵان. بەهەڵەداوان هات:

«پەنا بەخوا. پەنا بەخوا».

هەرکە دەرکەی کردەوە و چاوی بەمێردەکەی کەوت دڵی داخورپا. ڕەسووڵەفەنی هەر بەبزە ساوایانەکەی بزەی هاتێ و ڕەق ڕاوەستا. پەنا بەخوا، خانم دیسان لەلایەکی دەرکەوە وەستا. ڕەسووڵەفەنیش وەک جاری جاران بەبزەوە بە بەردەمیدا تێ پەڕی. لە ڕێڕەوەکە پێڵاوەکانی داکەند. هەردوو پێی بۆ نێو تەشتە ئاوەکە درێژکرد، ژنەکەی هات دەستی بەپێ شێلانی کرد و پاک و خاوێنی شوشتن. لەمێژبوو پێ و پلی مێردەکەی نەشێلابوو.

ئەنجا گوتی:

«خانم. بزانە چ ڕووی داوە؟»

نامەکەی بەکاوەخۆ لە بەرکی دەرێنا. سووک سووک کردییەوە و خوێندییەوە.

«زۆر شوکور خوایە، دەبوا ئەمڕۆژەش ببینین؟ زۆر شوکور بە بەشت خوایە.»

لە پاشان ڕەسووڵەفەنی وەک گۆرانی بڵێ. لەبەر خۆیەوە لەسەریەک لەسەریەک ناوی قایمقامی دووپات دەکردەوە:

«فیکرەت ئێرماقلی، فیکرەت ئێرماقلی، تازە لە خوێندن بووەتەوە. ئەمە یەکەم جاریەتی. فیکرەت ئێرماقلی، فیکرەت بەگ. هێشتا لاوە، فیکرەت ئێرماقلی، فیکرەت بەگ.»

٢

مـورتەزا ئاغـا خـۆی کـاروباری مـاڵێی بەڕێـوەدەبرد. خـانـووێکی هـەرە جـوانـی شارەکە هـی ڕەحمەتە درێژی چەڵتووکچێن بوو. ڕەحمەتە درێژ پار خانووەکەی کرد. هێشـتـا لـە دروسـتکردنی نەبووبووەوە، بوو بـەداسـتـانـی سـەر زاران. کە لێـشی بووەوە بەلێـشـاو سـەیرکـەری لە گـوندانەوە بۆ هات. لەم خـانووە پێـوە خانوویەکی تر نەبوو بەقایمقامی لاو بشێ. ئەمە مەسەلەی مردن و ژیانە.

کـاری مـاڵ پۆشـتـەکـردنەوە و پڕفـەرش و ڕایەخکردنـی، کـەمـال تاشـانـی دەسـتـەبەر بوو. کـەمـال تاشـان لاوێک بوو لە فێـرگـەی کشـتـوکاڵی خـوێندبوو. چەند سـاڵێ مـووچەخۆر بوو. لە پاشـان وازی هێنابوو. دوو سـاڵ بوو خـەریکی چەڵتـووکـچـێنی بوو و قـازانجی زۆری لێ وەچەنگ دەکـەوت. هـەرە پۆشـتـە و پەرداخی شـارەکە بوو. دەیزانی چۆن قسـان دەکا و نـاوبەناو وشـە و ڕسـتی گران گران و قـەبە و قـەڵەوی بەگـەڵ قسـان دەخسـت و تێـی دەترنجـاندن. لەم کارەدا لێزان و پسپۆڕ بوو.

قـایمقـام سـەڵت و بێـوەپیـاو بوو، بەڵام خـۆ هـەر ژنی دێنا. بۆ کـوێ دەچوو. کـەواتا تەخـتـەکـەی دەبێ دووکـەسی بێ. بالیف و پشـتی و دۆشـەک لە پەڕی ڕووت و پەتی. مافوورەکانی نابێ تەورێز بن. دەبێ کاشانی سـاخ بن. خۆلاسە خـانوویەکەیان بەجۆرێ ڕاخسـت و ڕازاندەوە، هـەر مـەپرسـە. تەنانەت نیگار و دیمەنـی دیوار ڕازانـدنەوەشـــیـــان لـەبیـــر نەکـــرد. دە پـازدە نیگـاری جـــوان بەدیوارەوە بـوون. پیـاو کــە تەمـاشــای دەکـردن دەمی ئـاوی دەکـرد. ئێـکـجـار ئەوەیان، کـە دیـواری قـامـیـشـەڵانێک بوو، لەسـەر قـامـیـشـەکـانەوە خـۆر لە ئاوابووندابوو، زەردەپـەڕ بوو، گـۆڵاو سـوور دەچوونەوە. ژاژ و قـامـیش دەتگوت بەدەم بـاوە دەبزوونەوە. هـێند جـوان و زیندوو نیگـار کـێـشـرابوون بـەدەست

بتگرتبان هەڵت کەندبان. پۆل پۆل قورینگی بەسەرەوە بوون.

«ڕاتان خست؟ هەموو شتێ جێبەجێ کران؟»

«جێبەجێ کران ئاغا.»

مورتەزا ئاغا. مستەفا پاتر پاتر لەگەڵ پێنج شەش ئاغای چەڵتووکچێندا سەردانێکی خانووەکەیان کرد. جا بەڕاستی خانووەکە جوان بوو. جوانیش ڕاخرابوو و ڕازاندرابووەوە. مورتەزا ئاغا لێوە ئەستوورەکانی لستنەوە. گوتی:

«لە قایمقامیشم دێ و شیاوی کوڕی خۆمە.»

ئەوی لاو بێ چاوەڕوانی هەموو شتێکی خراپ بێ لەم شارە و لە ناکاو خۆی لە خانوویەکی وەک بەهەشتدا ببینێتەوە، ئیشی کۆکە. مورتەزا ئاغا ئەوەی خۆی لێکی دابووەوە هەر بەو جۆرە پێشبینیی دەکرد. بەئەزموون بۆی ساغ بووبووەوە، کە لاوێکی وا، هەر کەسێ بێ، زیرەکیی دەوێ و لە کاری بێنێ و بیکا بەماشەی دەستی. ماشەی هەرە جوانی ئەم دنیایە لەم کارگێڕە لاوانە پێک دێن. وێڕای ئەوەی، کە خەبەر بەقایمقام کرانی فیکرەت ئێرماقلی بەدە ڕۆژ پێش هاتنی بەقەزا گەیشتبوو، بەڵام هەموو سەرەودەرێکی سەروسۆراخ کرابوو و ورد و درشتی لە بارەوە کۆ کرابووەوە. لە کوێ لە دایک بووە، باوک و دایکی کێن و لە بەرەی کێن، باری دارایی لە چ ڕادەیەکدایە. لە فێرگە چۆن بووە و چۆنی خوێندووە، هەڵوەدای دوای کچانە، مێبازە یان نا، ئارەقخۆرە، چەند دەخواتەوە، خووی بەچییەوە گرتووە؟ هەموو شتێکیان لەبارەوە دەزانی. تەنانەت وێنەیەکیشیان دەست کەوتبوو. دەساودەس دەکرا و بەر نەدەکەوت.

قەزا بۆ خۆی چواردە ئۆتۆمبیلی تێدابوو. لە قەزا و ناوچە نزیکەکانەوەش هی دیکەیان هێنا. دوو ئۆتۆبیسیش هەبوون. ئۆتۆمبیل و ئۆتۆبیسەکان سەرتاپا بەئاڵا و واڵا و گوڵ ڕازاندرانەوە. دوو دەهۆڵ و زوڕنایان هێنا. تەیار و لەسەرڕێ. دەبوو قایمقام لە ئیستگەی جەیحان لە لایەن دەستەیەکەوە

پێشوازیی لێ کرایە و بەرەو قەزایان بهێنایە.

چ ڕۆژێ، چ سەعاتێ، چ دەقیقەیێ تەشریفی دەهێنا. هەموویان دەزانی بەهەیت و هووت و تەنتەنە و سەنسەنەوە ڕۆژێکی هەینی سەعات پێنج بەڕێ کەوتن. ئۆتۆبیلەکان، ئاغا جل و بەرگ پۆشتەوپەرداخە چەڵتووکچێنەکان و کاربەدەستان سواریان بوون. ئۆتۆبیسەکانیش هەرزەکار و دەمڕووتی هوراکێشیان تێدا سوارکردبوو. لەوانی پڕ بەدنیا «با بژی. با بژی» یان دەگوت. دەهۆڵژەن و زوڕنائەنگێویش لەسەری سەرەوەی ئۆتۆبیسەکانەوە پەیاپەی لە دەهۆڵ و زوڕنایان دەدا. بە هەراوزەنایەک لە شار دەرچوون سەگ ساحێبی خۆی نەدەناسییەوە.

ئۆتۆمبیلەکان لەبەر ئیستگەی جەیحاندا ڕێکوپێک بەڕیزەوە وەستان. ئەوەی پێشی پێشەوەیان، کە بەئالا و والا و گوڵ ڕازاندرابووەوە کایزەرێکی دوا مۆدێل بوو.

لەناکاو ئەو شەمەندەفەرە ئێکسپرێسەی قایمقامی تێدابوو خۆی کرد بەئیستگەدا. کەمال تاشان لەسەرپێ بوو. خۆی بۆ ناو شەمەندەفەرەکە هەڵدا. دوو زەلامی تریش لە دوایەوە خۆیان هەڵدا. وێنەکەی قایمقامی بەدەستەوە بوو. لە دەرەجە دوودا لاوێکی قژخاوی دیت. هەر ساناساتێ قژەکەی بەسەر هەنییە و سەروچاو و برۆیدا بەردەبووەوە. دەم و چاو درێژووکەیەکی برۆڕەش بوو. چاوی قاوەییەکی ئاماڵ زەرد بوو. لێوی تەنک و باریک، دەتگوت خەتە و بەدانسقە کێشراوە. لاوەکە مرخێش مرخێش خەریک بوو جانتاکانی لەسەرەوە. لە بن سەبەتە و خورجین و هەگبەی بەسەریەکدا پەستاوتراوەوە دەردێنان. پانتۆڵەکەی چرچ و لۆچ بووبوو. دەم و چاوی. کراسە سپییەکەی لەبەر دووکەڵی شەمەنەفەر بووبوو بەیەک پارچە تەنی و هیس. کەمال تاشان سەیرێکی وێنەکەی کرد، سەیرێکی کوڕەی کرد. ناسییەوە خۆیەتی. لێی نزیک بووەوە:

«گەورەم. زەحمەت مەکێشن. گەورەم. زەحمەت مەکێشن. با پیاوەکان دایانگرن.»

کوڕە پەشۆکا. بەپەلەپەل:

«خۆم دایان دەگرم. کاکە. خۆم خۆم دایان دەگرم.»

«ئەستەغفیرەڵڵا. ئەستەغفیرەڵڵا گەورەم. با پیاوەکان دایانگرن.»

دەستی درێژ کرد:

«من خەڵکی قەزام، کەمال تاشانم، گەورەم، بەپیری جەنابتانەوە هاتووین، گەورەم.»

کوڕە حەپەسا:

«بەپیری جەنابتانەوە گەورەم.»

پیاوەکان لە جانتا نەوین و بەکۆڵیان دادان.

«موشەڕەف بووین گەورەم. بەندە فیکرەت ئێرماقلیم. سوپاستان دەکەم. زەحمەت مەکێشن. سوپاس، زۆر زۆر سوپاس.»

«کەمال تاشان لە ئەشرافان. کشتوکاڵچی.»

«موشەڕەف بووین ئەفەندم. ئەم زەحمەتە چییە.»

سامی لێ نیشتبوو. هەستی بەترس دەکرد. زۆریان لەمەڕ شارۆکەکانی ئەنەدۆڵ بۆ گێڕابوونەوە. چیی دەربارە بیستبوون؟ چەند خانوو و بەرەیەکی قوڕ لەو ڕەقەنانە. هەر یەکە پشتی بەتەلانێکەوە داوە. تینوو و پەرێشان بەزستان لە ژێر بەفرو بەستەڵەکدا و بەهاوین لەناو تۆز و خۆڵدا، تاک و تەنیا. هەموو ڕۆژێ مل لەبەر ملی ئاغا و دز و ڕێگر نان. زەلامی سمێڵ بابڕ سمێڵ بابڕ و دەمانچە بەلاتەنیشتەوە. سەرڕەق و تڕۆ. هەرچی ئەشرافیشن هێند بەئاووتاویان بۆ پەسن دابوون لە گێڕانەوە نایە، کەمال تاشان، لە ئەشرافانە، کشتوکاڵچییە، دەم و چاوی بەڕواڵەت متمانە و دڵنیایی لێ دەبارێ. قژە قاوەییەکەی پڕ و چڕ و مەوج مەوج، لۆچی دەم و چاوی کرژ کرژ. پێست لووس و پووس و مشت و ماڵ و پەرداخ کراو وەک قەلایی کراو. کوت و مت نەزهەتی هاوڕێی. لەگەڵ کەماڵ تاشاندا دەتگوت سێوێکن و دوو لەت کراون، خۆ جارێ پێکەنینەکەی ئەوە هەر کوت و مت لە هی نەزهەت دەچوو. نەزهەت

هەمیشە هەوای تانگۆیەک بەسەر لێوییەوە بوو. کەمال تاشان لەمەی کەم بوو.

هەرکە هاتە بەر واگۆنەکە هێندەی دیکە پەشۆکا. هێندەی دڵی پێ تەنگ بێ، هورووژا. کەمێ وەستا، سەیرێکی ئەو مرۆڤانەی کرد، کە بۆ پێشوازی لێکردنی لە ڕیزێکدا بەڕیزەوە وەستابوون. پێنج سەت زەلامی تەمەن لاو. وەک سەرباز ڕیزیان بەستبوو. ڕووەو واگۆنەکانیان دەڕوانی. فرمێسک بەچاویا هاتە خوارێ. بەو بوایە هەر لە شوێنەکەی خۆیدا. لەسەر پلیکانەی واگۆنەکە دانیشتبایە و زۆڕە زۆڕ بیدایە کوڵی گریانێ. بەکەف و کوڵێکەوە. سەری گێژبوو. وەک سەرخۆش بەملاولادا هات.

کەمال تاشان:

«فەرموو گەورەم. فەرموو. فەرموو گەورەم.»

«خەڵکی ئەم ئەنەدۆڵە چەند میوانپەروەرن. چەند ڕەسەنن. چەند قارەمانن. چەند هەژار و دەستکورتن. چەند ئازا و بوێرن. ئەم خەڵکە پیرۆزەی ئەنەدۆڵ. خزمەتکردنی ئەمانە چەند شەرەفێکی گەورەیە. وەک ئەوان لە ناو گەوڕ و پشتیراندا لەگەڵ ئاژەڵدا نووستن. وەک ئەوان خواردن، وەک ئەوان مێشوولە بتخوا، وەک ئەوان، خزمەتکردنیان چەند شەرەفێکی گەورەیە.

کەمال تاشان بەڕیز تەقدیمی دەکردن.

«کاک مورتەزا قەرەداغ ئۆغڵی لە ئەشرافان، کشتوکاڵچییە.»

«کاک مستەفا ئۆقچی ئۆغڵی، لە ئەشرافان، کشتوکاڵچییە.»

«محەمەد داڵکەسان، لە ئەشرافان، کشتوکاڵچییە.» ئەویش بەمنەتبارییەوە تەماشای ناو چاوی دەکردن و دەلەرزی و بەهەموو گورێکییەوە دەستی دەگوشین و دەیگوت:

«موشەڕەف بووین ئەفەندم. زۆر زۆر شەرەفتان پێ بەخشین. زۆر زۆر ئەفەندم موشەڕەف بووین.» «گەورەم. مستەفا باتر باتر کشتوکاڵچییە. لە ئەشرافانە.» موشەڕەف بووین.»

«ئەمن چەلیکدەمیر، لە ئەشرافان، لە گەورەکانمان. کاک ئەشرەف. کاک

ئەشرەفی دەلیخۆروز. لە جووتگێرە گەورەکانمانە.»

قایمقام هەر یەکە دەستی پێشوازیکەرانی لە مێردمندالّ و دەمڕووت. لە لاوی خوێن گەرم. دەستی یەکە بەیەکەیانی گوشین. هەر بەو خۆشەویستییە هەر بەو پەرۆش و تاسەیەوە دەستی هەموویانی گوشین. دەستی هەموو کەسێ. تەنانەت دەستی چاوشە دەهۆڵکوت و زوڕناژەنەکانیشی. هەر بەو تاسە و پەرۆشەوە گوشی و هەر بەو دەنگە گەرم و گوڕەوە گوتی:

«موشەڕەف بووین ئەفەندم.»

قایمقام لە پێشەوە دەڕۆیشت. هەر ساناساتێ قژی بەسەر هەنیەیدا بەر دەبووەوە و ئەویش بەپشتا هەڵی دەدایەوە و بەدەم قژ بەپشتاهەڵدانەوەوە لە ئیستگە دەرچوو و قەرەباڵغییەکە بەدوایەوە. گەیشتنە لای ئۆتۆمبیلەکان. قەرەباڵغیەکە خەڵکی ئیستگەشی تێکەڵ بووبوون و دوو هێندە. سێ هێندەی خۆی زێتر بووبوون:

کەمال تاشان و مورتەزا ئاغا و ئۆقچی ئۆغلّو لێک هەڵەنگووتن و شپرزە بوون و تاویان دا دەرکەی ئۆتۆمبیلە بەگوڵ ڕازاوەکەیان بکەنەوە، مورتەزا ئاغا بەو بەژن و بالّا درێژەیەوە بەدوو قەد خۆی نوشتاندەوە. دەرکەی کردەوە، گوتی: «فەرموو قوربان. قایمقامەفەنیی خۆمان، قایمقامە زۆر خۆشەویستەکەمان.» «ئەستەغفیرەڵڵا. قوربان ئەستەغفیرەڵڵا.» بەدوای سواربوونی قایمقامدا خەڵکەکەش هەموو سواربوون. دەمڕووت و هەرزەکار. لاو و گەنج، هوراکێش، چاوەش خۆیان لە ئۆتۆمبیل و ئۆتۆبیس پەستاوت. ئێستگە لەبەر هەرای «با بژی. با بژی» هەر وەخت بوو ژێر و ژوور بێ. هەر بژی قایمقام، با بژی، با بژی، با بژی».

قافڵە بەڕێ کەوت. ئۆتۆمبیلە بەگوڵ رازاوەکە لە پێشەوە و ئەوانی دیکەش بەپێی ئیحتیبار لە پاشەوە. مورتەزا ئاغای قرەداغ ئۆغلّو لە لای ڕاستەوەی قایمقام و کەمال تاشان لە لای چەپییەوە دانیشتبوون نیو سەعاتێکیان ڕێگە بڕیبوو و قایمقام بەخۆدا هاتەوە. بەبزەوە سەیرێکی لای ڕاستی و سەیرێکی

لای چەپی کرد. بەسەر هەڵتەکاندنێ قژە خاوە درێژەکەی بەپشتا هەڵدایەوە. گوتی:

لێم مەگرن ئێکجار زۆر حاڵم پەشێوە. زۆر زۆر، جارێ شڵەژام، زمانم گۆی نەکرد. ئەنەدۆڵیان بەدۆزەخ تێ گەیاندبووین کەچی ئەم مرۆڤانە هەر کامێکیان دەگری دەڵێی برا و باوکمە. جارێ خۆ ئەشراف؟ ئەوە هەر بەدڕندە و ڕێگر و ئەشقیام دەزانین. ئێستا ئەوانەی ئەشرافی ئەنەدۆڵیان پێ دەڵێن ئا ئەم گەورانەن؟ توخوا ئا ئەمانەن؟»

کەمال تاشان بەپێکەنینەوە «بەڵێ ئێمەین ئەشراف گەورەم.»

«قەد بڕوا ناکەم ئەمانە. ئەم مرۆڤانە پیاو خۆی لە پێناویدا بەخت بکا هێشتا هەر کەمە. نەک هەر خزمەتیان، خۆشیان قەزاوەگێڕ دەکا.» «بەتەنگ ئەنەدۆڵەوە نەهاتوون گەورەم. بەتەنگێوە نایەن، وڵاتی ئەم مرۆڤە ئازیزانە لەناو دواکەوتەیی و پیس و چەپەڵیدا دەگەوزێ.»

قایمقام:

«پێش ئەوەی بێم لە بارەی قەزاکەوەم زۆر کۆڵیوەتەوە. گوایە پڕە لە دەستدرێژ و زۆربا. بیستوومە زۆربای وای تێدان ئەفەنم هەر یەکە بیست سی ڕێگری لەو کەژانە هەن. دەڵێن تا ئێستاش وڵات بەدەستیانەوە زەلالەتییەتی. لە هەمووم کۆڵیوەتەوە ئەمانەم هەموو ڕەچاوکرد ئەوجا هاتم.»

مورتەزا ئاغا تێ هەڵچوو: «هەن ئەفەنم. دەست درێژ و زۆربای فرە بێناموس هەن. چۆن نین بەرێ وەڵڵا ئەو خاوەن ڕێگرانە. ئەو بێناموسانە هەموو هەن و ماون. خۆجە جنۆکەی بێناموس ماوە. وەلی ئاغای هەڵەجە ماوە. گو موشلو ئۆغلو ماوە. هەرچی خوا حەزی پێ نەکا دەیکەن. هەر هەلیان بۆ هەڵکەوێ سەرلەنوێ، نەک بیست سی ڕێگر، بگرە دەتوانن سەت ڕێگریش بە چیا خەن. ئەدی چۆن قایمقام ئەفەنیم. قایمقامە لاوەکەم بەرەکەت دا ئەو کافرانە بۆ ناو شار نایەن. هەمیشە لەو گوندانەن، گوندەکانیان پیس کردووە.

قایمقام:

«تێ دەکۆشین، خەبات دەکەین، لە گژ هەموویان ڕادەچین، بەگژ گشت خراپکارییەکیاندا دەچین. دەڵێن ئەم قەزایە لەرز و تێی زۆرە گوایە ساڵی هەزاران کەس بە لەرزو تێی دەمرن. منداڵی لێ ناژی. ئەفەنم نامەیەکم پێ گەیشت.»

مورتەزا ئاغا بەهەراسانییەوە هەڵی دایێ:

«ئەوە جەماله کوێر و وەستا پاڵەوان نووسیویانە ناحەزمانن.»

کەمال تاشان بۆ ئەوەی ئەم بەبێپەروا قسەکردنەی مورتەزا ئاغا بشارێتەوە تێ هەڵچوو:

«هەیە گەورەم، مردن هەیە، پلەی ژیان و گوزەران کە زۆر نزم و نەوییە. ئەگەر دەزانی چۆن دەژین ئەوسا دەڵێی ئەوە چۆن بەکۆمەڵ نامرن و ماون. ژیانیان لە واز بەدەرە، موعجیزەیە، خانووەکانیان لەسەر زلکاو و بەژاژ و قامیش دروست کراون. ئاویان لە ژێر هەڵدەقوڵێ. لەگەڵ ئاژەڵاندا دەحەوێنەوە. ساواری بێ چەوری دەخۆن گەورەم. ساوار و نانی ڕووت. لە بەهاردا گیا و گۆتاڵ دەخۆن. دەیکوڵێنن و دەیخۆن. خواردنی هەرە چاکیان دۆی ترشاوە.

موعجیزەیەکە بۆ خۆی ژیانیان.

قایمقام بەچاوی پڕ لە خەم و پەژارەوە ئاوڕی بەلای کەمال تاشاندا دایەوە.

«کەواتا ئاوها کاک کەمال؟»

«دەیبینن گەورەم، جا بزانە کزە لە جگەرتانەوە نایێ، دەیبینن»

«هەموو لە تاو لەرز و تێ ها؟»

مورتەزا ئاغا سڵەمییەوە، دەماری کرژبوون، خۆی بەخۆی:

«قاقەزی ئەو جەماله کوێرەی نەحلەتی. هی ئەو خەلیلی داناچی قەڵەم بەدەستە، هی ئەو وەستا پاڵەوانە ئاڵچاخەیە.»

کەمال تاشان:

«زۆریان پێوەناوە قایمقام بەگ. ناڵێم لەرز و تێ نییە. هەیە بەڵام ئێجگار واش نییە. جاران زۆر بوو، بەڵام ئێستا رووەو نەمانە. تا دێ لە کزی دەدا. یارمەتیی گوندنشین دەدەین. فێری خۆڵێ پاراستنیان دەکەین. بەکەڵکیان دەخوا، باشە، ئێستا چاترن.»

کاتێکی گەیشتنە ناو شار، خۆر لە زەردە بوو، بەسەدان پیاو و ژن و منداڵ لە دەرەوەی شار، لەسەر پردەکە خڕبووبوونەوە. کە ئۆتۆمبیلەکانیان بەنێواندا تێ پەڕین ورتە لە کەسەوە نەهات. قایمقام شەپقەکەی لە پەنجەرەی ئۆتۆمبیلەکەوە دەرهێنابوو، یەکە یەکە سڵاوی لە خەڵکەکە دەکرد. ئەوانیش بە سەرسوڕمانەوە دەیانڕوانییە ئۆتۆمبیلە سەرتاپا بەگوڵ ڕازاوەکە. هەر دەتگوت ئۆتۆمبیلی بووکە. قایمقام هیچی لەمە هەڵنەکڕاند.

بەسەر پردەکەدا ڕێ و ڕاست تێ پەڕین و چوونە ناو شارەوە. بەلای دەستەچەپدا کۆڵیتی چەپەر و تەیمانە قامیش بوون. بەلای دەستە ڕاستدا خانوو و بەرەی زەلام زەلامی بێ سەروبەر و ناقۆڵا و دەر و دیوار سپیی ئەشرافان بەرزبووبوونەوە. بەبازاڕێکی شۆسە ڕووخاو و پڕ چاڵ و قۆرتدا بەرەو لای یانەی شار بوونەوە. لە یانە لە پێشدا شەربەتی هەنگوین پێشکێش کرا. بۆ خۆ ڕەپێش خستن هەزار داڵەورە و کلکە سووتێ بەپوولێ.

«وا سەروەخت هات و بەسەر دەچێ. هێشتا ئیجازەی یەک شوێن وەرنەگیراوە. بۆ خاتری خوا ئاگادار بن، ئەم قایمقامەش خووی خراپ نەبێ و لێیان بەرکا نەچێ، کەشفە، تەڕەماشە، هەر ڕۆژە پەڵپ و بیانوویەکمان پێ دەگرن. بۆ خاتری خوا ئاگادار بن؟»

چونکە هەر لە ئیستگەوە دەرچوون. لەگەڵ مورتەزا ئاغادا پێکەوە بوون. خەڵکەکە لە مورتەزا ئاغا ورووکابوون. لە خوو و ڕەوشتی قایمقامیان دەپرسی.

مورتەزا ئاغا بەجۆشەوە:

«ئەم وەک ڕەسوولْەفەنیی تەرەس. تازە خواپێداو نییە، گوتی. ئاغا قەت نەمزانیبوو بەم جۆرەی. تۆ تاکە پیاوی شارەکەی. نامەی خراپیان دەرهەقت پێم گەیاندووە.»

لە جەماله كوێری كۆمۆنیست بەولاوە، لە وەستا پاڵەوان بەولاوە کێ نامەم لە هەق دەنووسێ، دەڵێ هەر دیتم ڕام گۆڕی.» گوتی: «سارە وەرە ئیجازەکەت وەرگرە.» گوتی: «من خراپە لەگەڵ بەندەی خوا ناکەم.» «قایمقام پیاوێکی زۆر چاکە. چۆن چاک نەبێ بابە. کابرا لە ئەستەمبۆڵ لە قادی کوی لەدایک بووە. لە شاری پادشایان پەروەردە بووە. پیاوێکی زۆر تەواوە. بەلێو دەخورێ. ئەو ئازا بێ بابیبیلەی چاوم بخوا. بزانە مورتەزا ئاغات چۆن لە پڕێکا بکا بەدەوڵەمەند، بە لۆرت. ئەوەی تا ئێستا پشتی بەمورتەزا ئاغا بەستبێ قەتی زیان کردووە؟ ها، بڵێ زیانی کردووە؟ من بیبیلەی چاومی دەرخوارد دەدەم. قایمقام. بەڕاستی پیاوە، ئەسڵزادە، ڕەسەن، کەمایەسیی لێ دەوەشێتەوە؟»

زیافەتێکی سەت کەسی لە لۆقنتەکەی نافیزئۆغلو بەڕادان درابوو. چوون بۆ ئەوێ، خورایەوە، دیسان کەمال تاشان لە لای ڕاستییەوە و مورتەزا ئاغا لە لای چەپییەوە بوو.

لای سەرووی مێزەکەی تۆفیق عەلی بەگ دانیشتبوو. لە ئاغا چەڵتووکچێنەکانی ئێستایە. کۆنە حقووق ناسە، هەر جار ناجارێ، لە دەقیقەیەکا سەد بادە لە بادە دەدرا و چەند هەی چیپ هەی چیپ لەسەر شەرەفی قایمقام، لەسەر شەرەفی قەزا سەوزە بەختیار و خۆشگوزەران و شیرینەکە دەگوترا.

تۆفیق عەلی بەگ خۆی نەگرت، بەرزە پێ هەستایە سەر کورسییەکەی. وتارێکی بەجۆشی فەرموو. بەدوور و درێژی لە بارەی خەباتی میللی، لەمەڕ خەباتی خۆی و هاوڕێکانی، لەمەڕ دوژمن ڕاونان و لە وڵات وەدەرنانیان، لەمەڕ ڕزگارکردنی نیشتمانی پیرۆز، لە بارەی پارک و باخچە دروستکردنی کە کاتی خۆی سەرۆکی شارەوانی بوو، لە بارەی ئەوەوە، کە چۆن شارەکە بەڕێوەبەرایەتیی بەرەی تازەوە پڕ خێر و بێرتر و خۆشتر دەبێ قسەی دەکرد.

ئەنجا هاتە سەر باسی قایمقام، گوتی قەزاکە زۆر بەختەوەر و بەیەغباڵە. چونکە تووشی فەرمانبەری وا لاو و وریا و دریاو و ئازا و بوێر و نیشتمانپەروەری پیرۆز بووە. پاش ئەوەی لە وتار بووەوە بەهەردوو دەست سڵاوی لە قایمقام کرد و هێندەی نەمابوو بکەوێ. لەسەر کورسییەکە هاتەخوار.

قایمقام بەناچاری دەبوو وەڵامی تۆفیق عەلی بەگ بداتەوە. شارۆکەی چاقیرکەیفە، گوتی لە سۆنگەی ئەوەی کە بۆ خزمەتی ئەم شارۆکەیە، ئەم شارۆکە جوانە، بۆ خزمەتی ئەم مرۆڤانە، ئەم مرۆخوێن گەرمانەی ئەم شارۆکەیە دامەزراوە زۆر شاد و خۆشحاڵم و هەرچیم لە دەست بێ و لە خۆم ڕاببینم دەیکەم و دریغی ناکەم و تا خوێن بەشادەمارمدا بگەڕێ خزمەت دەکەم. ئەم شارۆکە زەلکاوە، ئەم کانگا لەرزوتایە لە دەرد و چارەڕەشی ڕزگار دەکەم، ڕەگ و ڕیشەی لەرزوتا لەبن دێنم. دوا ڕۆژێکی بەختەوەرانەی بۆ دابین و فەراهەم دەکەم. قایمقام بەجارێ پشووی سواربووبوو و زۆر بەجۆش قسەی دەکرد. هەروەها ئەوەشی لەبیر نەچوو لەبارەی هەستی برایەتییەکی هەتاهەتاییی نێوان خۆی و مرۆخوێن گەرمەکانی شارۆکەکە بدوێ. ئینجا دانیشتەوە.

ئەو قسەی دەکرد. مورتەزا ئاغای نیوە سەرخۆش هەر جار ناجارێ تێ هەڵدەچوو. دەیگوت:

«بیبیلەی چاوەکانم بخۆ قایمقامەکەم. ڕۆنی چاوەکانم بخۆ کوڕە شیرینەکەم.»

لە زیافەتەکە بوونەوە. قایمقام سەری دەخولایەوە. ڕێگەوبانی تۆزاوی. ئۆتۆمبیلی بەگوڵ ڕازاوە، کوڕە حقووقییەکە، ئەوی دیکەیان، کە کۆلێجی کشتوکاڵیی خوێندبوو، ئەشرەفی ئەوروپا دیدە، پێشواز و بەپیرەوەچوونی گەرم و گیانی بەگیانی، سەری دەخولایەوە. بەدەم ڕێگەوە ئەسپینداری بەرز بەرزی بەرچاو کەوتبوو، تۆزاوی، نەرمین باسی ئەسپیندارەکانی بۆ دەکرد. بەدەم ئەو ڕێگەیەوە. کە لە دۆڵمە باخچەوە بۆ بێشیکتاش دەچێ. بەدرێژاییی

ڕێگا قسەی بۆ دەکرد. لەپاش نیوەڕۆوە تا ئێوارە بەو ڕێگایەدا، کە لە هەردوو لاوە داری گەورە گەورە سەریان وێک هاتبووەوە و دایان پۆشیبوو، دەهاتن و دەچوون. نەرمین باسی ئەسپینداره بەرز و تۆزاوی و بێ کەس و خەمگینەکانی هەردەی ئەنەدۆڵی دەکرد. دەریا شینە تێر ڕەنگەکەی بەردەم دۆڵمەباخچە هەندێ جار بەرگی تەم و مژ دەپۆشێ، کەف و کوڵی دەریا لە ناو تەم و مژدا، شەپۆلی تا کەناران دێ و دەگەڕێتەوە. هۆوە دووبەیەکی ترنجییە، لە منت نەکەوی کاکی کاپتان. گیانی شیرینم کاپتانە تەمەڵ. درشت و زەلام دەستی دەست نییە، لە خۆیدا غاراو، کرژ هەڵاتووە. ڕێگا سێبەرەکەی نێوان دۆڵمەباخچە و بێشیکتاش، لە ناو گەڵادا نووقم بووە. ڕێگە پڕ کۆترەکە، تاکسیی بەبریق و باقی پێدا دەڕوا. کۆتری سەر پەلک و گەڵا زێڕینەکان دەدەنە شەقەی باڵ. یەکێکیان تێدابوو سپی وەک چوری شیر، لە سەرە ڕێگا نەدەنیشتەوە. بەسەر ڕێگەکەوە پەروازی دەکرد. هەر پێچکە تاکسی بوو نوقمی ناو گەڵا چناری زێڕین دەبوو. نێوان دۆڵمەباخچە و بێشیکتاش قیرتاوە، چنار بەرز و بڵند، تەڕ و بڕی و ژیانیان لێ دەچکێ.

گەڵا ڕێزانە، پەیکەرەکەی باربارۆس لە بێشیکتاش چەند جوانە، لەوەند قەمەی رووتیان بەدەستەوە. شینایی شینایی بێپەی. شەپۆلی شێت و لێوە. گەڵای زەردی چنار، بۆنی قیرتاو. هۆوە ماڵێکە. چەند پاک و خاوێنە، چەرچەف بۆن و بەرامەی خاوێنییان لێ دێ. ئوسکودار، دایکی سەرپۆش سپی، چاوی گەش و گەورە گەورە پەنجە سپییە درێژەکانی بەناو قژیدا دەگەڕێن. ختووکەی دێ. شلەتێنێکی پاڵاوتە، خۆشەویستییەکی پاڵاوتە. چەرچەفەکانی وەک بنێشتی سپی. بۆن و بەرامەی سابوونێکیان لێ دێ وەک میسک و عەبیر. دار هەنجیرەکانی ئوسکودار سێبەرێکی تێر و گرانیان هەیە. مزگەوتەکەی سینان، لە تەماشاکردنیان تێر ناخۆی. لە حەوشەکەی ساپێن و خەتخەنێنە دەکرێ.

بۆن و بەرامەی سابوون، وەک میسک.

قایمقام بەجۆشی هەڕەتی بیست و چوار ساڵییەوە تا سبەینێ بیری

کردەوە، خەوی نەچووە چاو. بیری لە حوسنی بەگی دەفتەردار، باوکی نەرمین دەکردەوە. یەکەم تیریژی ڕۆژ لە پەنجەرەکانەوە دەچووە ژوورێ، دەیگوت، «کوڕم فیکرەت» حوسنی بەگ چی گوت؟ سمێڵە درێژە کرژەکەی با دەدا و چی دەگوت؟ دەیگوت، «کوڕم.» «خۆت خۆت بە، بەڕواڵەت فریو مەخۆ، مرۆ دووڕوون.»

خۆی بەخۆی گوت، «گوێ مەدەیێ،» ماوەیەکی درێژ لە جێگاکەیدا مایەوە و ئەم دیو و ئەو دیوی کرد. کەواتا وایە. کەواتا ئەوانەی پێیان دەڵێن ئەشراف، کەواتا دەبێ ئینسانەکان لە پێشدا ببینی، بیانناسی. ئینجا لە پاشان بڕیار بدەی، ئەوساکە ڕاستە. بەکاوەخۆ لە ناو جێگە هەستا. قەیرێ تەماشای تابلۆکانی کرد بەدیواری ژوورەکەوە. تابلۆی قامیشەڵان و زەلکاوان، بزەی هاتێ. زەوقی شارۆکەیەک هەروا دەبێ. ئەی خۆ تابلۆکانی پێکاسۆ هەڵناواسن. ماڵێکی چەند جوان و خنجیلانەشە. بانیۆشی تێدایە، لە چینیی سەوز، چووە ژێر دووشەکەوە، لەرزی هاتێ.

خۆی لەبەرکرد. کە بەدەرکەوت سەعات بۆ نۆ دەی دەویست. دەرکەوان چاشتی سبەینێی بۆ لەسەر مێزەکە ئامادە کردبوو. هەر لاشی لێ نەکردەوە. چاشتی سبەینانی نەدەکرد.

هەتاوەکەی زۆر خۆش بوو. باخە زەیتوونەکانی خەنی کردبوو. زەیتوونی سەوز، ڕێ و ڕاست چوو بۆ دایەرە، ڕەسووڵەفەنی لەبەر دەرکە بەپیرییەوە هات. کابرا دوو قەمچ نووشتابووەوە. کە قایمقام بەپلیکانەکاندا بەسەرکەوت دانەوییەوە پەلاماری دەستی دا، وەخت بوو دەستی ماچ کا، وازی هێنا. چەند لاویشە. پێی سووکایەتی بوو. قایمقام هەستی بەمە نەکرد. دەنا شەرمەزار دەبوو و دەستی دەکێشایەوە. چارەنوڕ نەبوو.

«فەرموو گەورەم، بەخێر بێن، فەرموو ئەوە ژوورەکەتانە.»

مۆبیلەی ژوورەکە بریتی بوو لە مێزێکی مۆرانەخواردووی کون کون. تەختێکی چڵکنی چەوری بریقدار. کورسییەکی دۆشەک شڕی تەل و زەمبەلەک

هەڵزەقیو، سڵەمییەوە، دڵی هەڵشێوا، ڕشانەوەی هاتێ. بۆ خۆشی کەمێ سەری دێشا. بڕۆی وێک هێنایەوە:

«ئەمەیە ژووری قایمقام؟»

«ئەمەیە گەورەم.»

چوو دانیشت.

ڕەسووڵەفەنی خۆی پێ نەگیرا، هات دەستەوسینە لەبەر دەمیدا ڕاوەستا. گوتی:

«گەورەم زۆرتان منەتبارم. زۆر زۆرتان منەتبارم گەورەم.»

نەیپرسی. لەوەتی لە شەمەندەفەر دابەزیبوو زۆری لەم پێشواز و بەپیرەوە چوونە درۆ و ڕووکەشانە دیتبوو. ئەمەشی بەپێشواز زانی. لە سۆنگەی نەپرسی. هەر بزەی هاتێ. ئەو ڕۆژە تا ئێوارێ کاربەدەست و شێف و ئاغا و ئەشراف و بژیشک و ئەوقات و کوێخا و گزیر و پیاوماقووڵانی گوندان بۆ دیدەنیی قایمقام هاتن و بەخێراتنیان کرد. دایەرەی قایمقام سەرسام بووبوو. حۆل بووبوو، دڵخۆشییە، پەژارەیە، ئازارە.

هەستی بە شتێ کرد. نەیدەزانی چییە. لە فراوینیش و لە شێویشدا ئەشراف بەرۆکیان بەرنەدا. تۆ بڵێی ئەمە تا سەر هەروا بڕوا؟

بیری نەدەکردەوە. ڕێ و ڕاست گەڕایەوە بۆ ماڵ، لێی نووست، هەر زوو خەوی لێ کەوت.

بۆ سبەینێ بەسەری سووک و نەشئەوە بەخەبەرهات. قەیرێ بەناو ژوورەکەیدا هات و چوو. فیکەیێ بەسەرلێوییەوە بوو. پارچەیەک بوو لە سێنفۆنییەکەی بیتهۆفن. سێنفۆنیەی نۆیەم.

تیشکی ڕۆژ لک و پۆپی دار زەیتوونەکانی لە پەنجەرەوە دەدرەوشاندەوە. دەنگە دەنگێک لە دەرەوە. وەک شەپۆلی دەریا بەرز دەبووەوە. ئاوی بەستەکە دەتگوت ڕشتەی زیوە. وەک بفرێ بەخوڕ دەڕۆیشت و بەسەر تەم و مژان دەکەوت. لەسەریەک لەسەریەک ئەو پارچە سینفۆنییەی لێ دەدا. هەر ئەوە و

بەس. ڕووناکییەکی تێ زابوو. شادی ڕووناکیی تێدا دەبریسکایەوە، ڕێی دەکرد. بەو ئەوین و خۆشەویستییەوە کائینات لە باوەشکردنی دەهاتێ. بەخاکەوە بەزەیتوونی چڵەپۆپە درەخشانەوە، بەجریوەجریوی چۆلەکەوە، بەهەمــوو بوونەوەرێکی سەر زەوییەوە. ڕیشی تاشی، خۆی شوشت، چووە دەرێ. بەدەم سێنفۆنی لێدانەوە سەرانسەری بازاڕی پەی کرد. بەدڵێکی خۆش و ڕوویێکی گەشەوە سڵاوی لە یەکە یەکەی دوکانداران کرد. ئەنجا چوو بەشادییەوە لە بارەگای خۆی دانیشت. نەژوورە چڵکن و پڵکنەکەی دوێنێ. نە مێزە مۆڕانە خواردووەکە نە تەختە بنێشتاوییەکە. هیچیان نەمابوون. هەر دەتگوت نەشبوون. نە چڵکە بنێشت، نە خۆرە هیچیانی نەدیت.

پاش ماوەیێ کاربەدەستی کشتوکاڵ دەستەوارەیێ دۆسییەی بەبن هەنگڵەوە بوو. هات گوتی:

چاوەڕوانت بووین گەورەم. کاتی ئیجازە وەرگرتنی چەڵتووک چاندن وا خەریکە بەسەر دەچێ. بەجارێ کەڵەکە بوو و خاوەنیان مانگ نییە دە جاریان بەسەرنەکەنەوە و پێوە نەیەن. ئەمڕۆ لێژنەی چەڵتووک کۆ دەبێتەوە. جەنابت سەرۆکایەتیی دەکەی. ئیجازە دەدرێت.

برێ دۆسییە و نەخشەی پرۆژەی پیشان دا، قایمقام لە هیچ نەدەگەیشت. کوێرانە تەماشایەکی کردن بەسەریاندا تێ پەڕی.

گوتی:

«چاکە چاکە. لە کۆبوونەوەی لێژنەدا چارەسەریان دەکەین.»

لێژنە لە پاش نیوەڕۆ کۆبووەوە.

لێژنە لە مودیر ماڵ و پزیشک و کاربەدەستی کشتوکاڵ و ئەندامێکی چەڵتووکچێن و قایمقام پێک هاتبوو.

پزیشک، چەند ڕۆژێ بوو تەشریفی بەڕێ کەوتبوو. چەڵتووکچێنەکانیش کاربەدەستێکی کشتوکاڵزانی دەسنیشانی خۆیان لە شارۆکەیەکی ترەوە هێنابوو. ئەندامی چەڵتووکچێنیش کەمال تاشان بەگ خۆی بوو.

پزیشک لە لێژنەدا ورتەی لێوە نەهات. بڕیارێکی زۆر و زەوەند درا. لەسەر زۆر شت لێ بڕان. چەند نەخشە هاتە ئاراوە.

کەمال تاشان بەروپشت و جێگا و ڕێگای نەخشەکانی لە قایمقام گەیاند. ئیجازە لە مێژبوو ئامادە کرابوون. چەند ئیجازەیەک مۆرکران.

هەرچییەکیشی نەکران بۆ کۆبوونەوەی داهاتوو داندران. لەم ماوەیەدا ئیجازەی دەشتە گەورەکەی گوندی سازلی دەرەش بۆ ئۆقچی ئۆغلی مۆرکرا.

سەرلەئێوارە قایمقام، کە لە کۆبوونەوەی لێژنە وەدەرکەوت کەمال تاشان شان بەشانی و سینفۆنییەی نۆیەمی بتهۆڤن بەسەر لێوییەوە بوو. هەم بەزەوقەوە دەڕۆیشت و هەم ناوبەناو کاکۆڵە درێژەکەی بەسەر پشتا هەڵدەدایەوە. سەرلەئێوارە بوو، کە ئۆقچی ئۆغلی بۆ یانە هات. کەڵەگەتێکی چوارشانەی جزمە لە پێی سمێل بابڕ بوو. تەمەنی پەنجا ساڵ دەبوو بەرەو مێزەکەی قایمقام و کەمال تاشان چوو. ئەمان زۆر بەگەرمەوە لە بارەی گیروگرفتی وڵات دەدوان. لە چۆن بەرەوپێش بردنی وڵاتیان دەکۆڵییەوە.

پژیشکی میریشیان لە کن دانیشتبوو. ئەو هەر گوێی لێ گرتبوون و بزە دەیگرت. پژیشک و قایمقام زۆریان کەیف بەیەک خۆش بوو.

ئۆقچی ئۆغلی مەرحەبایەکی حوققەلیی کرد و دانیشت. ماوەیەکی درێژ کڕبوو، متەقی نەکرد، ئەم کڕبوونە یەک لەو خۆ و خدانە بوو. کە لە پاش دەوری دەرەبەگایەتی بەمیرات بەجێ مابوو، بەردی گران نابزوێ. جا لەبەرئەوە هەموو پاشماوەکانی دەربەگایەتی، وەک ئۆقچی ئۆغلی، لە هەر کوێ بن. هەرزەوێژی و قسەی زیاد ناکەن، بەفیز و کەش و فشەوە، بەوپەڕی سەرگرانییەوە گوێ بۆ قسە شل دەکەن و لە سەرەخۆ سەر ڕادەوەشێنن. ئۆقچی ئۆغلی لەوەتیی دانیشتبوو هەر سەری ڕادەوەشاند.

ها لە پاش چەند:

«کەمال بەگ و قایمقام بەگ و پژیشک بەگ میوانی منن لە ئەدەنە.»

فەرموون لە خزمەتداین. ئۆتۆمبیل لەبەر دەرگە چاوەڕوانتانە.

قایمقام سەیرێکی کەمال بەگی کرد. بەگیش ڕووی لە ئۆقچی ئۆغڵی کرد. گوتی:

«باشە ئۆقچی ئۆغڵی. دڵت ناشکێنین.»

پزیشک هەڵی دایێ:

«من کارم هەیە. سوپاستان دەکەم.»

ئۆقچی ئۆغڵی پرینگایەوە:

«نابێ دوکتۆر.»

کەمال تاشان سەری لە بناگوێی پزیشک نا، گوتی:

«وەرە وەرە دوکتۆر. هەلی وا هەموو جارێ هەڵناکەوێ. ئیجازەی ڕاستانەکەی سازلیدەرەی دراوەتێ. موویێ لە بەراز بێتەوە.»

یەکسەر سواربوون و بەڕێ کەوتن. ئۆقچی ئۆغڵی لە ڕێ بەجارێ ئیشتیای قسەی کرابووەوە. هەژدەر هەژدەر قسەی دەکرد:

«پیاو سەر و ماڵی بۆ ئەم بەهەشتی سەرزەوییە نەبێ ئەی بۆ چییە. بۆ ئەم وڵاتەی بەخت نەکا ئەی بۆچی بەختی بکا، هەر پێش دەکەوێ، بۆ کوێ دەچێ، ئاخ، ئەگەر ئەتاتورک نەدەبوو.

میللەتەکە بێ یەغباڵە. ئەفەنم. پێش ئەوەی ئێمە نانی برنج دابێنین ئەم خاکە چۆڵەوانی بوو، زەلکاو بوو، ئاخ خ ئەگەر ئەتاتورک نەدەبوو. گوندنشین ڕووت و قووتن، نانی شەوێیان نییە. ئێستا؟ ئێستا کرێکاری دەکەن. یەک: وشی دەکەن. دوو: تا ئێمە چەڵتووک چاندنمان لە چقوورئۆوا دا نەهێنا، کەس چاوی بەدەنکە برنج نەکەوتبوو. ئێستا ڕوو لە هەر ماڵێ بکەی بەخەروار برنجی هەیە. چەڵتووک ئەم وڵاتەی بووژاندووەتەوە.»

دایە قاقای پێکەنین:

«زوو، جارێکیان بۆ گوندێ چووبووم، شەوێ پەردە و کوللەم گێڕا، بەڵام چی، ئەو شەوە بوو بەڕۆژی حەشرێ نەبێتەوە. خەڵکی گوندەکە، سەرلەبەر، بەمنداڵەوە، بەپیرەوە، بەنەخۆشەوە، خڕبوونەوە سەیری پەردە و کوللە دەکەن.

سا هەر چۆنێ بوو، سوودی پەردە و کوللەم تێ گەیاندن، ئێستا بەشەو هەموو پەردە و کولـلە دەگـێـڕن و خـۆیان لە پێـشکـە دەپارێزن، ئاخ ئەگـەر ئـەتاتورک نەدەبوو.

قـایمقـام لە سـینفـۆنیـە لێدانی خـۆی نەدەکـەوت. بۆنی تۆز و خـۆڵ و وشکە گیاوگۆڵ و زەلکاو دەهات و بەلووتیاندا دەچوو. ئۆتۆمبیلەکە بەو مانگەشەوە، لەو دەشتە ساماڵ و سپییە وەک زیو هێند بەتاو دەڕۆییی دەتگوت دەفڕێ. هەر هێندەی چاو بقووچێنی و بیکەیەوە دەگەنە بارێکی هەرە خۆشی ئەدەنە.

٣

گوندی سازڵیدەرە کەوتبووە ناوەندی زەوییەکی شەش هەزار گاوخانی ئۆقچی ئۆغڵییەوە. جا لەبەرئەوە زەوییەکە لە نەخشەدا بووبوو بەدوو بەشەوە، ئۆقچی ئۆغڵی لەبەرئەوەی هەزار و پێنج سەت گاوخانە زەویی نەدەکێلا تەنیا دەیتوانی بەئوسووڵی ناوبەناو ئاودان ئیجازەی وەرگرتایە.

ئۆقچی ئۆغڵی هەرکە چاوی بەقایمقامی لاو کەوت و نەکەوت بەهەڵەداوان خۆی گەیاندە لای کاربەدەستی کشتوکاڵ. گوتی:

«تۆ دەزانی مەعموور بەگ ئەم قایمقامەم زۆر بەدڵەوە چوو، بۆ نەخشەیەکی تازە بەڕادان نەدەین گوندەکەش بگرێتەوە، با نەخشە کۆنەکە بدڕێنین.»

مەعموور بەبزەوە دەستی بەماستاو ساردکردنەوە کرد. گوتی:

«جا هی وەکو تۆ هەیە ئاغا، ئەی تۆ چیت؟ بەچاویا بۆت بەدیارکەوت؟»

«بەڵێ بەچاویا دیارە چەند شێرە.»

«بەچاویا ها؟»

وەک دەزانن بەپێی دوا نەخشە ئۆقچی ئۆغڵییان ئیجازە دا. ئیجازەیان دا، بەڵام ئیشەکە ئیشی تێدابوو. دەبوو لە نوێژەنەوە مەزرا بەکرێ بدرایە، لۆکە و کونجی و بێستان کرێدرابان و گوندنشین دەمکوت کرابان. هێندەی بەبەرەوە نەمابوو، گەیشتبووە ئەوپەڕی، کاتیش هێندەی نەمابوو.

ئۆقچی ئۆغڵی سێ و چوار ڕۆژ بوو لە سازڵی دەرە بوو، میلیۆنێکیان بدایەتێ لە سەعاتێ پتر لە هیچ گوندێ نەدەمایەوە.

کەواتا مەسەلەکە ناسک بوو.

گوندەکە سەرلەبەری هی عوسمان ئاغا بوو، عوسمان ئاغا پیاوێکی

لەسەرەخۆ و بێ وەی بوو، ترسنۆکیش بوو، پخت لێ کردبا زراوی دەتۆقی. گوندێکی شەشت ماڵی بوو. عوسمان ئاغا خۆی پیاوێکی چاک بوو، بەڵام گوندنشینەکان بەرباد بوون، بەڵای خوا بوون. خۆ جارێ کوردەکان ئەوە هەر باسیان ناکرێ، قەت نەڵێن نا. بیانکوژی، بیانبڕی لە نای خۆیان نایەنە خوار. ئۆقچی ئۆغڵی لەگەڵ ئەمانەدا تێک گیرابوو.

ئۆقچی ئۆغڵی لە چاخانە کەپرە سەر بەدرکە کونار گیراوەکە بوو. گوندنشینەکانی لە خۆی کۆکردبووەوە، تووڕە بووبوو کەفی دەچەڕاند. قیرپاچە زیوینەکەی بەدەستەوە بوو. لەسەریەک لەسەریەک بەجزمەکەیدا دەکێشا. ئارەقەی هەڵدێنا، لایەکی سمێڵە درێژەکەی خستبووە دەمی و پەیتا پەیتا دەیکورۆشت. هەمووی لەلایەک قسەکانی حەمەعەلیی کورد لەلایەک، هەر بەجارێ شێت و هاری کردبوو.

ئەم کوردە زمان نەزانەش بەڵایەک بوو بۆ خۆی. نازانم لەکوێوە هاتبوو و بووبوو بەخاوەن قسە و لە چقوور ئۆوا لێمان بووبوو بەپیاو. ئاخ حوکومەت. کوردە لە کەلی شەیتان نایەتە خوارێ، کە گوتی نا. نا.

ئۆقچی ئۆغڵی کەفی دەچەراند و هەڵدەچوو. دەمێ هێمن و نەرم دەبووەوە، دەمێ بزە دەیگرت. هەندێ جاریش خۆی پێ نەدەگیرا، پڕ بەزاری جنێوی دەدا و پیشی دەخواردەوە و تاوناتاوێ دەستی بۆ دەبرد و بەچوار چەمۆڵە هەڵدەپەڕی. جگە لە قایمقام چلێ نەبوو خۆشی پێوە بگرێ.

سەری زمانی و بنی زمانی قایمقام بوو. هەر تەنگاو بوایە و نۆرەی هەڕەشە و گەفەی هاتبا دەیگوت قایمقام وا و قایمقام وا. دەیگوت «ئەم قایمقامە؟» ئەنجا دەوەستا، دیسان بەدەم و پل لستنەوە «ئەم قایمقامە؟» کەڵەمێردە کەڵەمێرد، پیاوێکی چاوبەخوێنە. لاوە. لاو هەروا دەبێ. تەمەنی هەر بیست و شەش ساڵ دەبێ، دەڵێی توولەنەمامە. خوا بەرخورداری کا لە باڕەکە پێی گوتم سەر و ماڵم بەقوربانی ئەم نیشتمانە، ئەم خاکە بێ، من ئەم شارۆکەیە دەکەم بە بەهەشتی سەرزەوی. گوتی ئێمە داهاتێکی وەک برنجمان بەدەستەوە بێ چۆنی نەکەین بە بەهەشت؟ چۆن داهاتێکیش، کە یەک و

هەشتا، یەک بە سەت دێنێ. ئاخر چۆن نەبێ بە بەهەشت، کە بەملیۆنی لێ وەچەنگ بێ، ئەمە داهاتێکە ولاتێکی پێ ئاوەدان دەکرێتەوە. داهاتێکی پیرۆز و بەشەرەفە، میللییە، شەڕ بۆ نیشتمان چەند کارێکی گرنگە، چەڵتووک چاندنیش هێندە کارێکی گرنگە. قایمقام گوتی ئەگەر ئێوە چەڵتووک نەچێنن، ئەی ئەو سەربازانەی لەسەر سنووران خوێن دەڕێژن چ بخۆن؟ خۆتان چ دەخۆن؟ هاوولاتییان چ دەخۆن؟ ئێوە نەبوونایە دەبوو دەوڵەت ناچار گەمییە لەسەر گەمییە برنجی لە ژاپۆنەوە بۆ هێنابایێن و هەرچی پارە و پوولێکیشمان هەبا بۆ هەندەران چووبا. گوندنشین ئاوەز و ئەقڵیان بەمەدا ناشکێ. یەکێ دەڵێ وای پێشکە خواردمی. یەکێ دەڵێ خانووەکەم بوو بەزەلکاو، یەکێ دەڵێ هەوا بۆگەن بوو، یەکێ دەڵێ وای گرانەتێ ئاسەواری بڕینەوە. ئیتر خەریکن بە وای وای ئەم داهاتە میللییە لەناوبەن. قایمقام گوتی، منیش گوندیم. منیش خەڵکی یەکێکم لە گوندەکانی دەوروبەری ئەستەمبووڵ. من دەزانم گوندی چەند نەگریسن. دەیگوت، ئەوان پشتیان بەیاسایەکی بەهەڵە داندراو ئەستووره و بۆ لەناوبردنی ئەم داهاتە میللییە تێ دەکۆشن. ئاوەزیان بەکاری میللییانە بڕ ناکا. ئەقڵیان بەکاری ورد ناشکێ. قایمقام دەڵێ. هەر بۆیەش من گوێ بەیاسا و ماسا نادەم. من ئاوەدانی ناوبەناو و بەنۆرە و ئاوەدانی بەردەوام و شتی وام بەگوێدا ناچێ. لە پێناوی ئەم داهاتە میللییەدا سەت یاسا پشت گوێ دەخەم. بەقوربانی چاوی ئەم فەرمانڕەوا لاوانە بم. ئەمانە زۆر نیشتمانپەروەرن. لە ئەدەنە لە ناوەندی دەشتە بەراوەکەدا دەگوندیشی تێدابێ داغانیان دەکەم.

هەر بۆ ئەوەی ئەم داهاتە میللییە نیشتمانییە زیان و زەرەر نەهێنێ، بەڵێ فەرمانڕەوا گەورەکان ئاوا دەڵێن و دەزانن داهاتی میللی واتا چی و نرخی چەندە. کەچی لەولاوە دوو گوندیی هەرچی و پەرچی دێن، پوولێ ناهێنن ئەمیان دەڵێ پێشکە خوێنمان دەمژن و ئەویان دەڵێ گرانەتێ و سێوەڕۆ قڕمان دەکا. دەیانەوێ داهاتە میللییەکە لەناوبەن. پێشکەیە، گرانەتییە، خوای دەکرد ئاهۆ و تاعوون دەبوو، هەر ئەوەیە، مادامێکی داهاتەکە

داهاتێکی میللییه، بەزۆر و بەخوایشت دەبێ هەر بکرێ. هیچ نییە نەکرێ. گوڵ بێ دڕوو نابێ. تەنانەت گراریش بێ فوو فڕ ناکرێ.»

گوند چەند ڕۆژ بوو دەشڵەقا. هەموو دەنگ و باسێ بیسترابووەوە، ئۆقچی ئۆغڵی قایمقامی چۆن بۆ ئەدەنە، بۆ مەیخانە بردبوو، چۆن پەنجا هەزار لیرەی بەرتیل دابوو و بەمە چۆن توانیبووی ئیجازە وەرگرێ. ئەویش بیسترابووەوە. کە ئۆقچی ئۆغڵی قایمقامی بە «قایمقامی کوڕم» ناودەبا. نەشبیسترابایەوە خەڵک ئۆقچی ئۆغڵییان زۆر چاک دەناسی و دەیانزانی چ ماڵێکە. دەیانزانی چیی پێ دەکرێ، دەیانزانی شار و کاربەدەستانی شار چۆن بەدوو پەنجان وەک فرفرۆکە دەخولێنێتەوە. بەڵام بە چ دەچوو، ئەوەی ئۆقچی ئۆغڵی داوای لێ دەکردن، لە کردن نەدەهات.

عوسمان ئاغا پیاوێکی کورتەبنەی سوورەی دەم و چاو بەڵەکی قژ وەک چوری شیر سپیی ڕیوەڵەی بێ نموود بوو. جووتێ پێڵاوی چەرمی چەوری مەرعەشی لە پێدا و شەرواڵێکی جاوی لەبەر هەتاو کاڵبووەوەی لە لینگدا و کورتەکێکی لۆکەی خەتداریشی لەبەردا بوو. شەپقەکەی ڕەش ڕەش. چین لەسەر چین چڵکی دەردابوو.

ملە باریکە سوورەکەی درێژ دەکرد، دەیگوت: «ئاغا. تۆ بۆ خۆت دەزانی. بەڵام گوندەکە دەبێتە زەلکاو؟ تۆ بڵێ. جێگاکە نزمان و چاڵیشە. من بەش بەحاڵی خۆم، دەگوێزمەوە. دەچم بۆ ئەو بەر کۆسارە. گوندەکە دەبێ بەزەلکاو.»

ئۆقچی ئۆغڵی:

«تۆ کێڵگەکەت بەکرێ نەدامێ؟»

«دامیتێ.»

«مقاوەلەمان بەدەستەوە نییە؟»

«هەیە.»

«کەواتا؟»

عوسمان ئاغا بەلارە ملێ گوتی:

«خۆت دەزانی ئاغا.»

ئاغا دەستی بەهاتوچۆ کرد و بەقیرپاچەکەی لە جزمەکەی دەدا:

«خۆم دەزانم، خۆم دەزانم، بەڵام پیاو دەبێ ویژدانی هەبێ، بە بەزە بێ.»

گوندنشینەکان گوتیان:

«دەبێ بیبێ ئاغا.»

«ئەفەنم ئێمە نامانەوێ بەتەنیا قازانجمان دەست کەوێ. دەبێ هاووڵاتی و گوندنشینەکانیشمان لە قازانجدا هاوبەشمان بن. ئەمەیە کاری پەسند و ڕەوا. ئەمە هەر فەرمانڕەوا گەورەکانمان تەقدیری دەکەن. ئەی من بۆ چ سەروەت و سامانم هەموو ڕشتووەتە ئەم خاکەوە. من نامەوێ تەنیا هەر خۆم قازانجم دەس کەوێ. ئابووری بەردی بناخەی وڵاتە. فەرمانڕەوا لاوەکان ئەمە زۆر تەقدیر دەکەن. پارێزگاری و تەشجیعکردنی داهاتی میللی ئەرکی سەرشانی کارگێڕە لاوە خاوەن بیروبڕوا دینامیکییەکانمانە.»

«چ بکەین ئاغا؟»

«بڕوانن، گوندییە بەڕێزەکانم، سبەی دووەی ئاو بەردەدرێتەوە سەر ئەو دەشتە. با لۆکە و کونجییەکانتان لێ بکڕم. با منیش قازانج کەم و ئێوەش. زەوی زەویی عوسمان ئاغایە، بەمنی داوە. عوسمان ئاغا نەتدامێ؟»

«دام، دام»

«کەواتا کێڵگە هی عوسمان ئاغایە، لێم بەکرێ گرتووە. وەک داهاتەکان چۆن بەتەڕی پێ فرۆشتووم ئاوهام پێ دەفرۆشن. بەڵێ دەیفرۆشن.»

«ئەگەر نەمانفرۆشت؟»

ئاغا لە جێگاکەی وشک هەڵات. قیرپاچەکەی شریخ بەجزمەکەیدا کێشا و کردی بە تۆز.

«دەیفرۆشن. کێڵگەکەم بەکرێ گرت. نیوەی داهاتەکەش هی عوسمان

ئاغایە. کۆشێ پارەم هەڵڕشت. عوسمان بۆ قسە ناکەی؟»

«بەڵێ بەکرێی گرت.»

حەمە عەلی، کابرایەکی چاوبەخوێن بوو. پێش هەزار و نۆسەت و سی و سێ جەردەی هەرە بەناوبانگی چیاکانی تۆرۆس بوو. بەر دەیەم عافواتەکە کەوت. لە چیا هاتە خوار، لە سازلیدەرە دەستی بەجووتێری کردبوو. لەو ڕۆژەوە ئازاری مێروولەیەکی نەدابوو، بەڵام هەرچییەک بوو هەر کۆنە مەمۆکەی جارانی چیاکان بوو.

ئۆقچی ئۆغڵی قەیرێ بیری لە حەمەعەلیی کۆن کردەوە. هەندێ خۆی گورج کردەوە. پێ کەنی و خۆی بەخۆی:

«باشە حەمەعەلی، باشە. تۆ مەزراکەت مەدە. جا چ بوو؟ با مەزراکەی تۆ لە ناوەندی دەشتەکەدا ببێ بەگوڵە بەهارە.»

حەمەعەلی:

«نایفرۆشم.»

ئۆقچی ئۆغڵی ڕووی لەوانی تر کرد، گوتی:

«لۆکە. گاوخانی بە سی، کونجییش هەر بە سی. بێستانیش بە پەنجا. باشە؟ نە بژار، نە کۆکردنەوە. هیچ ڕەنجێکیان پێوە ناکێشن.»

چەند گوندییەک:

«لێت بەزیاد بێ ئاغا. جا لە تۆ دڵاواتر هەیە؟ بەڵام چۆن دەتوانین لە گوند بمێنینەوە؟ گوندەکە زۆر نشێوە. بەجارێ دەبێ بەزەلکاو، بەڵام، لە تۆ چاتر لە کوێ دەست دەکەوێ ئاغا. پارەیەکی زۆریش دەدەی، بەڵام زەلکاوەکە، لەرزوتا، شەش مانگی ڕەبەق زەلکاو، لەناو قوڕەلیتەی گەرما، ئاغا وەنەبێ بۆ خۆت نەزانی، چ بکەین؟»

ئاغا:

«گاوخانی بە سی لیرەی تەواو، سی لیرە. قابیلە شان و باهووتانی پێوە ماندوو بووبێ، تۆوە و بەزەوی عوسمان ئاغاتانەوە وەرکردووە. چما هەر

گاوخانە و سی لیرەتان بەخێری باوکتان دەدەمێ. پارە بە زەلکاو، بە پێشکە، بەقورو چڵپاو دەدەم. ئەوەی ئاوەز و هۆشی هەبێ. سی لیرە بەگاوخانە لۆکەیێ، کە هێشتا بەتەواوی چەکەرەی نەکردبێ، دەدا؟

«ڕۆژێ نییە، دوو ڕۆژ نییە، شەش مانگی خشت چۆن لەنێو قوڕ و چڵپاودا گوزەران دەکرێ. تۆ بۆ خۆت دەزانی ئاغا.» «ئەم لاو ئەولای پێ ناوێ، زەوییە و ئیجارم کردووە. دەبێ چۆڵی کەن. من پیاوەتیم لەگەڵدا کردوون، باوکایەتیم لەگەڵدا کردوون، ئیجارم کردووە. دەنا بێ سێ و دوو ئاوی بەسەردا بەردەدەمەوە. هەر ڕاستە و ڕاست بۆ ناو گوندی بەردەدەمەوە. بەری نادەمەوە عوسمان؟»

عوسمان ئاغا ڕووی لە گوندییەکان کرد. گوتی:

«براینە ئیجاری کردووە.»

حەمەعەلی کورد:

«قانوون هەیە، حکوومەت هەیە، قانوون هەیە، ئاودانی بە وچان و بەنۆرە هەیە، ئاودانی بە وچان و بەنۆرە ئەوەتا، دە ڕۆژ ئاو بەردەیەوە و چل و هەشت سەعات بیگرییەوە. ئەوسا کێڵگە کزر دەبێتەوە. پێنج سەت مەترێ گوند لێوە دوورە، هەرچی ئاودانی بێ وچانە، وچانی تێدا نییە، بەڵام ئەوسا سێ هەزار مەترێ گوندی لێوە دوور دەبێ.»

ئۆقچی ئۆغڵی بەتەوس و تیزەوە سەیرێکی حەمەعەلیی کرد و هات و لە بن کەپرەکە دانیشت. ئارەقی شین و مۆری دەردابوو. گوتی:

«ئەقڵی کوردە. ئەقڵی بەشتێکەوە گیر نەخوا، ئیتر نایبڕێتەوە. ئاودانی بە وچان و بێ وچان.»

ئینجا ڕووی کردە گوندییەکان. گوتی:

«توخودا، تو خۆشەویستیی خوا ئێوە بڵێن، پێشکە لە سێ هەزار مەترەوە نایە؟ نەهات؟ ئەو ساڵە پێشکە لەو مەرەزەیەوە لە پاومانی ئۆیگسویزلوگەوەم کردبوو، نەهات؟ نەک سێ هەزار، دە هەزار مەتر لێمانەوە دوور نەبوو؟ خۆ

ڕەنگە ڕەشـەبایەک هـەڵی کردایە. ئیدی بەجـارێ بە ڕەشکە پێشـکەی دەهێنا. چل و هـەشت سـەعـات ئاو دەبڕێ. زەوی کزر دەبێـتـەوە، پێشکە هـەمـوو دەمرێ. زەوییەکە گۆلاوی وای تێدا دەمێنێتـەوە، بەساڵێ وشک نابێـتەوە. تو خـوا ئەمە ئەقڵە؟ دەڵێی چی، ئەقڵی کوردە.»

ڕووی لە حەمەعەلی کرد. گوتی:

«لە سبەینێ زووتر نییە. بچۆ بەحکوومەت بڵێ، عەرز و حاڵی بدە، با پێشکە کۆت و زنجیر کا. سەلا لە ئەقڵت، ئەقڵی کوردە.»

حەمەعەلی سوورهەڵگەڕا:

«تیـز مـەکـە. وا پێت دەڵێم هـا، من لۆکـەی خـۆمت نادەمێ، ناهێـڵـم لە ناو گوندیش چەڵتـووک بچێندرێ. مـادامـێکی یاسـا و قـانـوون هـەبێ، مـادامـێکی حوکوومەت هـەبێ.»

ئاغا بەتووڕەیییەوە لەسەر کورسییەکەی هەستا. گوتی:

«چ دەکـەی حـەمـەعـەلی؟ دیسـان دەست دەدەیە تفـەنگ و بە چیـا دەکـەوی؟ فێربووی. بەڵام خەیاڵت خاوە. ئەو ڕۆژگارە بەسـەرچوو، تێ پەڕی. جارێکی تر عافوات دەرناچێ. پیاو وەکو کەو ڕاودەکەن.»

حـەمـەعـەلی کۆڵەمسـتی گوشی. لچ و لێوی کرۆشت. یەک دوو جار لەسـەر کورسییەکەی بەم دیو و بەم دیودا هەڵپلا.

سـەر و چـاوی پڕ بووبوو لە قـڵـچخ. سـمـێـڵـی وەک دڕوو. تیـژتیـژ تۆزاوی بووبوو. چاوی بووبوو بە کاسـەی خوێن. دەسەسـڕێکی زەردی چڵکنی تۆزاویی بەسـەریەوە پێچـابوو. دەسـەسـڕەکـەی لەسـەری دامـاڵی و لەسـەر مێـزەکـەی بـەردەمی دانـا. مــەچەکـــە ئـەســـتــــوورە تووکنـە مـــوو لـەبـەر هـەتـاو زەرد هەڵگەڕاوەکـانی وەک کـوتک لەسـەر مـێـزەکـە درێژکـردن. گـوتی: «پێنـج سـەت مەترێ دەبێ بۆ گوند، هەر دە ڕۆژ جارێکیش دوو ڕۆژ ئاو دەبڕدرێ، من ئەمەم زانیوە، ئۆقچی ئاغا.»

ئۆقچی ئۆغلی جارێ هەڵدەچوو، جارێ دەنیشتەوە، دیسان هەڵی دایێ:

«ئەم کابرایە لە هیچ ناگا.» کورە ئێمە داهاتی میللیمان گوت داهاتی میللی، بۆ خۆتانی لێ گێل دەکەن. ئەو یاسا و قانوونەی تۆ دەیڵێی کۆنە کۆن. تۆ باسی یاساکەی پێش ئەم قایمقامە دەکەی، گێل و گەمژەن. لە هیچ ناگەن، ئەی چۆن. دیارە پێشکەش دەبێ و لەرزوتاش دەبێ. ئەی جەنابی قایمقامی لاو چی دەگوت؟ دەیگوت ئێوە خزمەتێکی گەورەی ئەم نیشتمانە دەکەن. ئێوە لەمە ناگەن. قابیلە حکوومەت، حکوومەتێکی زل و زەلام لەمە نەگا؟ بۆ نازانێ پێشکە و لەرزوتا چییە؟ دەزانێ دەنا چۆن دەیهێشت چەڵتووک بچێندرێ. یاساخی دەکرد.»

چەند گوندییەک تێکڕا لەسەرەخۆ:

«ڕاستە، ڕاستە، بەڵام شەش مانگی ڕەبەق لەناو چڵپاو و زەلکاودا گوزەران دەکرێ؟ داهاتی نیشتمانە، ئێمەش ئەوەندەمان ئەقڵ پێدا دەشکێ. بەڵام گوندێکی زل و زەلام بۆ کوێ بڕوا؟»

گوندییەکان سەریان شۆڕ کرد و کڕ بوون.

«ئێمەش ئەوەندەمان ئەقڵ پێدا دەشکێ.»

ئۆقچی ئۆغڵی گوتی:

«سبەینێ پیاوەکانم دێن مەزراکانتان دەپێون. قۆچانی خۆتان وەردەگرن. بێ ئەرک کێشان، بێ ڕەنجدان، لە بری پارە و تۆو، پارەیەکی مفتی داهات وەردەگرن. ئیتر چیتان دەوێ؟ زەلکاو و چڵپاو، قوڕ و قوڕاویش شتن پیاو بیریان لێ بکاتەوە. لەناو کۆشک و تەلار لەدایک بووین؟»

گوندییەکان هەموو بەخوتە و بۆڵەوە:

«گوندێکی زل و زەلام، ماڵمان، منداڵمان؟»

ئۆقچی ئۆغڵی هەر بۆڵەبۆڵی بوو. بەجارێ شێت و هار بووبوو، شیڕاندی:

«هەی نان کوێرینە. سپڵەینە. عوسمان ئاغا. بڵێ با ئەسپەکەم بۆ بێنن. هەر ئێستا بۆم بێنن، هەر ئێستا. خۆم دەزانم چتان بەسەر دێنم. ئەوەی ئێوە بەم داهاتەی دەکەن بەسەرتانەوە ناڕوا. ڕاوەستن. بەم نیعمەتە عەزیزەی خوا،

کـاتێکی چـەڵتـووک داهات ئێـوە دەرپێـتـان بەقنگەوە نەبوو، بوون بـەپیـاو. من گاوخـانی لۆکـەتان، کـە هێشـتا پـاچێکتـان لێ نەداوە، بە سـی لیرە لێ دەکرم. ئیـتـر چیـتـان دەوێ؟ وەڵڵا کـوردیشـمـان لێ بوون بەپیـاو و لێـزان. کـوردی کەرەواڵەی زمـان نەزان. قانوون. قانوون. باوک و باپیـریان قانوون زان بوون و قانوونیان داناوە.

بەڵێ ناوکیان بەقانوون براوە و فرچکیان بەقانوون هەڵدراوەتەوە.»

دەسـتی خـسـتبـووە پشـتی، دەهات و دەچوو. پـەیتـا پـەیتـا بـەدەسـەسرەکـەی ئارەقەی هـەنییەی دەسرییەوە:

«ئەو چاکـەیەی من لەگـەڵمـدا کـردوون باوکـتـان لەگـەڵیـدا نەکـردووە. هـەی کوێربن. بـەسـایی چەڵتـووکـەوە یـەکی دوو جـەواڵ برنجـتـان لە مـاڵێ کـەوتووە. ئێـوە چاوتـان بەبرنـج کـەوتبـوو؟ دەتانزانی بـرنج چییـە؟ زمـان نەزانینـە کـە بۆ چقـوورئۆوا هـاتن، کـەوڵە بزنتـان لـە بەردابوو. لە ئـەشکەوتـان وەدەرکـەوتن. لەخـانوودا دانیـشتن، ئـیـدی چتـان دەوێ؟ چاکـەم لە بینتـان بگیـرێ. نمەک حەرامینە.»

بەرد بەوەڵام هـات، گـوندی بەوەڵام نەهـاتن، مـتـەقـیـان نەکـرد، هەناسـەیان نەدەدا. لەو سەری گوندەوە دەنگی سەگوەڕێ نەبێ سرتە لە هیچەوە نەدەهات. نەرە نەری ئۆقچی گوندی سەرانسەر راگرتبـوو. ژن و منداڵ بە بەر دەرکانەوە وەربووبوون.

«ڕاوەستن، پیشانتان دەدەم، من ئۆقچی ئۆغلی بم پیشانتان دەدەم.»

ئەسپەکەی هـات، بەپرتاو سوار بوو:

«تێ گەیشتن؟ من پیشانتان دەدەم.»

ئەسـپی بـەر مـامـزان دا، بەغـار لە گـوند بەدەرکـەوت و کـردی بـە تۆز. گوندییەکان وەک بەرد لە جێگای خۆیان چەقیبوون، سرتەیان لێوە نەدەهات.

٤

ڕەسووڵەفەنی لەسەر تەختەکە دانیشتبوو. هەردوو قاچی لەسەر کۆشی کیژەکەی درێژکردبوو. کیژە قاچی بۆ دەشێلان. کەیوانۆکەشی لەولاوە دروومانی دەکرد. چاویلکەکەی لە چاو کردبوو، بەسەر دەرزی و تەقەلاندا نووشتابووەوە. چرایەکی لۆکسیش بەدیوارەوە هەڵواسرابوو، هاشەی دەهات.

ڕەسووڵەفەنی بەکاوەخۆ. گوتی:

«خانم.» خانم سەری لەسەر دەرزی و دروومانەکە هەڵگرت.

«دەڵێی قسان مەکە، خۆت لەو کارانە مەگەیێنە، بەلاّم تا ئێرەم هاتووە. ئەم قایمقامە چ کوڕێکی چاکە، خۆزگە جارێکت دیتبا خانم. دەڵێی پارچەی نوورە. پاک و خاوێن هەر دەڵێی برنجی شۆراوەیە. لە نەزانی و عەجەمێتیی خۆی بەداویانەوە بووە. ئاگای لە مەحمووی بێ زەواڵ نییە. کەڵەک و دەهۆکانیانم تێ گەیاندبوایە ئیتر چی دیکەم نەدەویست، تێی بگەیێنم. خوا عالەمە وەک بۆمبا دەتەقێتەوە».

دەم و لچی لستەوە. «ئای تێم گەیاندبوایە، بەگوێمدا چرپاندبا، سەرەداوێکم دەست خستبا. دوکتۆر، دوکتۆرە زەرد دەور و خولی دەدا، ئەو بەگوێیدا چرپاندبا. هەر تۆزێ سەرەداوێکی بۆ دەرخستبا، دەری ناخا. هەژارە ناوی زڕا و بوو بەبایی پوولێ. لە خوت و خۆڕایی بوو بەبایی پوولێ. هیچ گوناهێکیشی نییە. ئیجازەی بەزەویی وا داوە، نەبووە و نەکراوە، یەکێ تۆزێ ئارەزووی هەبێ ئیجازە بەوانە نادا. ئاخ، خۆزگە قانوونەکەی چەڵتووکچاندنی دەخوێندەوە. بریا لە سەرەوە تاخوارێی دەخوێندەوە، ئاخ. بریا دەیخوێندەوە. هەر چەند ئەو دمگۆ و مقومقۆیانەی بۆیان هەڵبەستووە، دەبیستمەوە فرمێسک لە چاوم دێتە خوار.»

خاتچە خانم سەری لەسەر درووماناکە هەڵبڕی. قەیرێ ڕوانییە ڕەسووڵەفەنی و لێی وردبووەوە. دەستی هاتبووە لەرزین، دیار بوو زۆر تووڕە بووبوو، گوتی:

«تۆ بۆ هەموو کەسێ فرمێسک دەڕێژی. بۆ هەموو کەسێ جەرگ و هەناوت هەڵدەقرچێنی. بۆ بارِ و مەیخانان نەچوایە، کوێرانە ئیمزای نەکردایە، دەستی لە ملی ئاغاکاندایە، هەرچییەکی پێ دەڵێن نایکا بەدوو، نایکا. دەیکا؟ لە ماڵی ڕەحمەتە درێژ. لەناو نوێنی نەرم و نیاندا دەنوێ.»

ڕەسووڵەفەنی:

«وا مەڵێ خانم، نازانێ، زۆر گەنجە. خراپە و فرۆفێڵ نازانێ پێویستی بەگوێ ڕاکێشان هەیە. ئاخ ئاخ. گوێ ڕاکێشان. من هەر هێندەم توانیبا بەگوێیمدا چرپاندبا، جا ئەوسا تەماشای دنیات کردبا و بترانیبا ئەم دەور و دوکانە چۆن ژێر و ژوور دەبوو. لەبەر تۆز و دووکەڵ فەرمان ناخوێندرێتەوە.»

خانم:

«ڕەسووڵەفەنی، پیاوی چاک بە، خۆت لە کاری وا هەڵمەقورتێنە، لووت لە کاری واوە مەژەنە. هەموو لە چاو تۆی دەزانن. ئەوسا حاڵمان بە چی دەگا؟ کەمێ بیر بکەوە، بیر بکەوە. هاتوو جارێکی تر بوویەوە بەبریکاری قایمقام. چەڵتووکچێنەکان دووگونەیان بەسەر ملتدا شۆڕکردەوە. هەروا بیر بکەوە. سەری بگری و بنی بگری هەمووی ساڵ و نیوێکت ماوە. بەناخوونەک گەیاندمانە کلکی. ئامان وریا بە بەڵامان بۆ مەنێوە، تووشی دەردی سەریمان مەکە. دەستت، پێت، بنی پاژنەکانت ماچ دەکەم. بەڵامان بۆ مەنێوە، گۆبەندمان بۆ مەگێڕە.»

ئەم وتووێژە چەندین ڕۆژە لە نێوان ڕەسووڵەفەنی و خانمدا درێژەی کێشا. ڕەسووڵەفەنی لەو بەینەدا مابووەوە. هەی لەقوونێ هەی لە دۆشاوێ. بەجارێ کێچ کەوتبووە کەوڵی.

بڕیاری لەسەر بڕیار دەدا، سبەینێ، هەرکە دەگاتە دایەرە و ناگا بێ سێ و

دوو هەمووی هەڵدەڕێژێ. ئەو هەڵدێرانەی تێیان کەوتبوو یەکە یەکەیان تێ دەگەیێنێ. قانوونەکەی چەڵتووکچێنیشی دەدایە دەست.

قانوونەکە چەند ڕۆژ بوو لە گیرفانیدا بوو. پەڕپووت بووبوو. بەڵام کە دەگەیشتە دایەرە لە بڕیارەکانی پاشگەز دەبووەوە. ئەگەر بێڵی ئەم قایمقامە لەوانە نییە هەروا دەستەپارچە ڕاوەستێ و سەری شۆڕکا. لەگەڵ چەڵتووکچێنەکاندا زۆر بەتوندی تێک دەگیرێ. چ دەقەومێ؟ لە پاشان، ئاکامی قایمقام ئاشکرا و ڕوونە. سەری بگری و بنی بگری ساڵ و نیوێکی ماوە خوا جارێکی تر بریکارێتیی قایمقامی پیشان نەدا. ئیدی بەجارێ ئارامی لەبەر بڕابوو. کێچی کەوتبووە کەوڵ. دەم و لێوی خۆی دەکرۆشت. «وەک کوڕی خۆمم خۆش دەوێ. لەکوڕی خۆشم لەپێشترە. بەڕاستی ژیر و سەرگرانە.»

وەک هەموو ڕۆژێ، سبەینێ زوو هەستا. لە چاخانەکەی تۆفیق چایەکی خواردەوە. ئەم چوونە چاخانەیەی تۆفیقی، بەر لەچوونە دایەرەی، لەم دواییانەدا لێ بووبوو بە خوو. خەڵکەکە لەوێ خڕدەبوونەوە و هەمیشە خەریکی قسەوقسەڵۆک بوون. دیسان خڕبوونەوە. پێش چاخانەکە بازاڕبوو. بازاڕەکە جمەی دەهات، دەرزیت هەڵدابا بەزەوی نەدەکەوت. ئەو ناوە پڕ بوو لە شڕەوپڕە لەبەر و پێ خاوس و لات و لەوار.

حاجی عەلی چاوەش کۆنەدۆستی ڕەسووڵەفەنی بوو. هەمیشە و لە هەموو کەین و بەینێکدا لووتیان بەلووتی یەکا دەتەقی.

چاوەش بەپێکەنینەوە دیسان دەستی پێ کرد، گوتی:

«ئیرەسووڵەفەنی، کوڕەکەی دوێنێت دیت؟ دیت چەڵتووکچێنەکانی چۆن خستنە قەقەزەوە؟ ببوورە. ئەمە چۆن پیاوێکە، هەی لەدایەی. کوڕە نەبووە و نەکراوە، ئەم هەتیوە هەر هێندەی دەستێکە. تۆ بڕوانە شارەکەی چۆن خستە سەر ساجی عەلی؟ بۆ ئیجازەیەک سەد هەزار لیرە بەرتیلی وەرگرتووە. دە بەشیش شکارتە. کەچی جەنابت بۆ ئیمزایەک هەر ئەوەبوو نەتۆقی ئیرەسووڵ، ئیرەسووڵی گەمژەی بێ ئاوەز، سەرهیشک.»

ڕەسوولەفەنی بەم بوختانە زۆر تووڕە بوو. نەشیدەویست دەری بڕێ، بەڵام خۆشی پێ نەدەگیرا، ملی لار دەکردەوە و دەیگوت:

«بوختانی پێ مەکەن، بوختانی پێ مەکەن. ئەو پیاوە پارچەیەکە لە نوور. چۆن لە دایک بووە هەر بەو پاکی و خاوێنییە ماوەتەوە. گوناهە بوختانی پێ مەکەن.»

چاوەش هەر پێ دەکەنی:

«قۆناخەی کە ئیرەسوولّ، بەخوا قۆناخەشی کەی بەرتیلی خۆی هەر وەردەگرێ. فێربووە. خوویێ گرتت بەشیری تەرکی ناکەی بەپیری. ئەم لە زگی دایکیدا فێرە بەرتیل خواردن بووە. دەنا چۆن ئەم هەمـوو کاروبارەی پێ وەردەسووڕێ. هێشتا لاوە؟»

دیسان پێکەنین:

ڕەسوولەفەنی پڕ بووبوو لێی دەرژا. هەستا لێیان دوورکەوتەوە، بەتووڕەییەوە لەبەر خۆیەوە دەیگوت: «لەخوا بترسن، لە خوا بترسن.» و تا دایەرە هەر بەو بۆڵەبۆڵە ڕۆیشت و لە پاش ئەوەی سەعاتێ لە دایەرە هات و چوو خاوبووەوە. لەم کاتەدا کاری ئێوارە دەستی پێ دەکرد.

ئێوارێ لەگەڵ خانمدا بەجارێ تێک هەڵچووبوو، پێی گوتبوو: «ئیدی خۆم پێ ناگیرێ.» بۆ سبەینێ دیسان لە چاخانەکە تووڕەیان کرد. بەتووڕەیی چوو بۆ دایەرە. هێشتا کەس نەهاتبوو. بەبڕێ بڕیارەوە چووە ژوورەکەی خۆی. مردن مردنە، لەقەفرکێی ناوێ. ڕەنگی پەڕیبوو. لێوی تەتەڵەی دەکرد. تا سەعات نۆ لە ژوورەکەیدا ئەم سەر و ئەوسەری کرد. بێ وچان لەبەر خۆیەوە قسەی دەکرد. تفی لە زاردا وشک بووبوو. دەیگوت:

«ئەمڕۆ. ئەمڕۆکە بێ سێ و دوو دەیڵێم. بێ سێ و دوو. ئەگەر زانیومە لە سەتا سەت گیانیان کێشاوم و لە سێدارەیان داوم هەر دەیڵێم. لە کن کەس نایدرکێنێ، بەکەس ناڵێ. کێ پێی دەزانێ. کەس نازانێ.»

قایمقام دەق لە نۆدا دەگەیشتە ژوورەکەی. چاشتی بەیانیی لەگەڵ دوکتۆردا

دەکـرد. وەک منداڵ، بەغـار بەپلیکانەکـاندا سـەردەکـەوت. بەترپەی پێـیـدا ناسـیـیـەوە. دڵی کـەوتە تەپە تەپ. لە پاش تۆزێ لە نێـو ئارەقـەدا شـەلاڵ بوو. لەشـی وەک تەنوور گـەرم داهات، دەست و پلی دەلەرزی، خـۆی ڕێک خـست. قانوونە پەرپووتەکەی لە گیرفانی دەرێنا، بەدەسـتییەوە گرت. بەرەو ژوورەکەی قایمقام ملی نا. قایمقام لەسەر کورسی و مێزەکەی خۆی دانیشتبوو، شتێکی دەخوێندەوە. کە هاتە ژوورێ، سەری هەڵبڕی، بزەی هاتێ.

«مەرحەبا کاڕەسووڵەفەنی، چ هەیە، چ نییە؟»

ڕەسـووڵەفـەنی یەک دوو هەنگاو پێـشـووتـر چوو. ڕێک لە بەردەم مـێـزەکـە ڕاوەسـتـا. بەرچاوی تاریک بـوو، دەتگوت ڕەشـاییی داهاتووە. ها ئێـسـتـا دەکەوێ، ها نەختێکی تر، دنیای لە پێش چاو بوو بەشەوە ژەنگ، لەترێکی دا.

قایمقام شڵەژا:

«چ بوو ڕەسووڵەفەنی؟ چ قەوما؟»

بەکـاوەخۆ. قـانوونە پەرپووتەکەی بۆ درێژکـرد. قـایمقـام قـانـوونە بۆری لە دەستی وەرگرت. سەردێڕەکەی خوێندەوە.

دیاردیی بۆ کورسییەکە کرد:

«فەرموو، فەرموو دانیشن کاڕەسووڵەفەنی، سوپاس.»

ڕەسووڵەفەنی تازە بەخۆ هاتبووەوە، چوو لەسەر کورسییەکە هەڵتووتکا:

«قسەم لە خزمەتتاندایە، قسـەم هەیە گەورەم. ئێوە چاکەیەکی زۆر گەورەتان لەگـەڵدا کـردم، ڕزگـارتـان کـردم، جـا لەبەر، بەڵێ لەبەر... لەبەرئـەوە، ناچارم هەرچی هەیە و نییـە وەک خـۆی پێـتـانی ڕاگـەیێنم. بەڵام ئامـان سـەت ئامـان دەسـتـەکانت ماچ دەکەم، دەستیشت و پێشت، مەڵێن ڕەسووڵ گێڕایەوە. دەنا ئەم دڕندانە هەر بەحـەواوە دەمـخۆن، هەر بەحـەواوە دەمکەنە کەباب. گەورەم. ناوی ڕەسـووڵـت لە زار دەرنەیێ. وەک دژمنـی باوکـوشـتـەی خـۆتتم ناو بێنە، خاوەن مـاڵ و منداڵم. ژنم هەیە. ساحێو خێزانم. بڵێ ئەمەت بەچاک، بەخراپ لە من نەبیست.»

قایمقام بەمەراقەوە:

«تەبیعی تەبیعی جەناب چۆنی دەڵێم.»

ڕەسووڵەفەنی:

«من دوژمنی ئێوەم، چاڵتان بۆ هەڵدەکەنم، داوتان بۆ دەنێمەوە، وایە؟»

«چاڵم بۆ هەڵدەکەنی، داوم بۆ دەنێیەوە، ڕەسووڵەفەنی، فەرموو بڵێ. تەواو.»

«ماڵتان ئاوا، لێتان بەزیاد بێ.»

پەیتا پەیتاش دەستی لەناو گەڵیدا دەوڵاوت.

«زۆر زۆرە، قسەوقسەڵۆک زۆرە، ئەوەی بەتۆی دەڵێن سەگ بۆنی پێوە ناکا، لە تۆ ناوەشێتەوە. من هەرچەند شتی وام بەرگوێ دەکەوێتەوە هەر بەجارێ بەناخی زەویدا دەچمە خوار.»

قایمقام چاوی وەک کووژەکەی شین کرایەوە، پرسی:

«وەک چی؟ وەک چی؟»

«ئەفەنم، درۆ و دەلەسە، بوختان، گوایە سەت هەزار لیرە بەرتیلتان لە چەڵتووکچێنەکان ساندووە. شار حەوتوویەکە شڵەقیوە. نێوتان تا ئەنقەرە دەنگی داوەتەوە و بەجارێ زڕاوە، بوختان، بوختانی پیس و گەمار.»

قایمقام بەرزەپێ ڕاپەڕی:

«بەڕاستتە؟»

«چیی تر، ئیدی چیی تر؟»

«خەڵکیش بڕوای بەمە کردووە جەناب؟»

ڕەسووڵەفەنی بزەیەکی ژەهراوی هاتێ:

«بڕوا دەکەن، خەڵک بۆ بڕوا بەم جۆرە بوختانانە خۆیانی لەسەر بەکوشت دەدەن. واش نەبێ ئەو ئیجازانەی تۆ بەو شێوەیەت داونێ، لە سەت هەزار لیرەیان کەمتر پێ نەدراوە گەورەم. سەت هەزار، ڕەنگە تۆزێکی پێوەنرابێ، بەڵام کاری ئیجازەدان پارەیەکی زۆری تێ دەچێ. قانوونەکە بخوێننەوە

ڕاستی قسەکانمتان بۆ دەردەکەوی هۆی قسەوقسەڵۆکیشتان بۆ ڕوون دەبێتەوە.»

«کەواتا قانوون؟»

«بەڵێ قانوون.»

«کاربەدەستەکەی کشتوکاڵ بۆی خوێندمەوە.»

«ئەو شوێنانەی بەکەڵکی دێن هەمووی خوێندوونەوە گەورەم. چونکە گەورەم، چەڵتووکچێنەکان ئەم کاربەدەستی کشتوکاڵەیان بەتایبەت لەگوندی باخچە هێناوە. لە هەموو مەرەزەکاندا بەشی هەیە.»

«ناااا.»

«بەڵێ گەورەم.»

سوپاست دەکەم ڕەسووڵەفەنی.»

ڕەسووڵەفەنی وەدەرکەوت. قایمقام چووە سەر مێزەکەی. لەمێژبوو دونگەی کەین و بەینێکی کردبوو. دەمێک بوو سۆسەی ئەوەی کردبوو، کە کارەکە دەک و دەهۆیەکی تێدایە. چەند ڕۆژێ بوو هەستی بەوە کردبوو، کە دوکتۆر شتێکی لە ژێر زماندایە. زۆری هەوڵ دابوو سەرەداوێکی لێ وەگیرکەوێ. کەواتا... »

فەرمانی دا دەرکەی ژوورەکەی پێوەدرێ، تا نیوەڕۆیەکی درەنگ کەس نەچێتە ژوورێ. قانوونەکەی بەسەعاتێ سەرلەبەر خوێندەوە.

«وای بێ ناموسینە وای، وای، ساختەچینە وای،» لە نێو ژوورەکەیدا دەهات و دەچوو، قژە درێژەکەی لە پەنجەکانی ئاڵاندبوو ڕای دەکێشا. گوپی دەکرۆشت.

«زەوی دوو جاران شۆ دەکرێ، دەشتایی چاڵ و چۆڵی تێدا نامێنێ. تەخت و ڕاست. جەوەکان بەچەمەنتۆ دروست دەکرێن. لێژنەی چەڵتووک بۆ خۆی دەیانبینێ و بڕیاریان لەسەر دەدا. پاش ئەوەی دەشتایی تەخت دەکرێ و ئاوی بەسەردا بەردەدرێتەوە، چل و هەشت سەعاتێ ڕێک ئاوی لێ دەبڕێ. بەمە دەڵێن ئاودانی بە وچان. سێ هەزار مەتر لە گوندەوە دوورە. لە پاشان

پاومانی ئاو نارژێتە ناو گۆلەکانەوە. لێژنەی چەڵتووک لەمە بەولاوە، ڕێگەی بەهیچی دیکە نادا. ئەدی ئەوانەی ڕێگەدراون؟»

ئاگای لە هیچ نەبوو. ئاگای لە هیچ ئیجازەیەک نەبوو، کە تا ئێستا دابووی. هەر هێندەی چاو بقووچێنی و بیکەیەوە هەموو شتێ کرابوو و بڕابووەوە. چاوی پڕ بوو لە فرمێسک. خۆی زۆر بەبێچارە و کەساس زانی، سەری خستە سەر مێزەکەی، بەینێ هەروا مایەوە و جووڵەی نەکرد. لە پاشان پەنجەی بەزیلدا نا، بەدەست هات.

«ڕەسووڵەفەنیم...»

ڕەسووڵەفەنی بەپەلە هات.

«دوو ژاندارم لەگەڵ خۆتاندا بەرن. ئەم کلیلەش بگرە. بچن بۆ ئەو خانووەی لێی دەنووم. جانتاکانم، شمەکەکانم، دەستێ نوێنیشی لێیە. هێشتا نەکراوەتەوە، هەمووم بۆ بپێچنەوە و بۆمیانی بێنن. کلیلەکەش ببەن بیدەنەوە دەست کەمال تاشان. کەواتا ئاوەهایە ڕەسووڵەفەنی؟»

«ئاوهایە گەورەم. خوا بۆ خۆی دەزانێ، وەکو کوڕی خۆمتم خۆش دەوێ، ئێوە ڕزگارتان کردم.»

پاش ئەوەی ڕەسووڵەفەنی وەدەرکەوت ژاندارمی بەردەرکەی بانگ کرد:

«کوڕم تۆ چەڵتووکچێنەکان دەناسی؟»

«دەیانناسم گەورەم.»

«بڕۆ دەرکەوانەکەشم بۆ بانگ کە.»

حاجی دەرکەوانیش هات.

«تۆ هەموو چەڵتووکچێنەکان دەناسی؟»

«هەموویان دەناسم.»

«مەهێڵە کەس بێتە ژوورەوە، تا خۆم نەڵێم، ڕێگە بەکەس مەدە.»

«بەسەر چاوم سەرۆکم.»

٥

جۆگەی عەزیز ئاغا لە پازدە بیست کانیاو پەیدا دەبێ و لە داوێنی تۆرۆس و ڕووباری ساوروونەوە پێچاوپێچ بەرەو تۆرۆس دێ. هەر هێندەی ڕووباری ساوروون گەورەیە. ئەم جۆگەیە هەر بۆ خۆی سامانێکە. کاتێکی ئاوی ڕووباری ساوروون دەیدایە کەمی و چەڵتووکچێنەکان لە گەرمای هاویندا لەسەر چۆڕێ ئاو بەرۆکی یەکیان دەگرت و دەهاتنە وێزەی یەکتر و مەرەزە وشکاوی دێنا، ئەو لایەنەی جۆگەی عەزیز ئاغایان بەکرێ دەگرت دەهاتنە سەیری هەرای ئەو چەڵتووکچێنانەی، کە لەسەر تنۆکێ ئاو بەربینگی یەکیان دەگرت و لێیان دەبوو بەشەڕ و هەرا. جۆگەی عەزیز ئاغا هەرچەندە ئاوەکەی کەمیش بکا بەشی دەشتاییەکەی خۆی دەکا. جا هەر بۆیەشە ئەوەی جۆگەی عەزیز ئاغا بەکرێ بگرێ ئەو ساڵە لە دە هەزار گاوخان کەمتر چەڵتووک ناچێنێ. هەرچەندە کەمتر بچێنێ لە زیانێتی. واتا بەئەنقەست خۆی تووشی زەرەر و زیان دەکا. زەوی و زاری زۆر بێنە و ئاوی پێوە کە. گوند چییە، خانوو چییە، بەرەجووت چییە، گوێ بەهیچ نادا. ئاوی پێوە دەکا. سێ ساڵ بوو لەسەریەک جۆگەی عەزیز ئاغا بەکرێ بەدەست ئۆقچی ئۆغڵییەوە بوو. ئەو داهاتەی لە هەزار و پێنج سەت گاوخانی سازلیدەرەی بەدەست دەکەوێ بەهەر نرخێ بێ وازی لێ ناهێنێ. سێ سەت هەزار لیرەی لە ژێر ئەم سێ سەت هەزار و پێنج سەت گاوخانە بەراوەدا بوو. کەس بەخۆڕایی سێ سەت هەزار لیرە بەدەم ئاوەوە نادا.

ئۆقچی ئۆغڵی، پێنج ڕۆژ لەوەپێش، هەر ئەو ئێوارەیەی، کە لەگەڵ گوندنشینەکاندا بووبوو بەقرەی، ئاوی بەسەر دەشتەکەدا بەردابووەوە. مەزرا ئاو درەنگ هەڵدەمژێ. جارێ خۆ ئەگەر بێتو زەوی تینوو بێ، با ئاو زۆریش

بێ، لە پێشا زەندۆڵ و درز هەڵی دەمژێ و بەئاسانی نارِوا. دەشتەکە تا بەرەوخوار دەبووە وشکانی کەمتر دەبووەوە و ئاویش خێراتر و سوارتر دەبوو. چواردەوری گوندەکە بووبوو بەزەلکاو و گۆلاو و لە هەموو لایەکەوە ئاو هەڵدەقولا. ڕۆژی شەشەم بوو. شەوێ ئاو چواردەوری گوندی ئابلۆقە دا و لەناکاو ڕای ماڵی.

بەو نیوەشەوە بوو بەیەک هەنگامە و حەشرێ مەپرسە. سەگ دەیلووراند، کەر دەزەڕی، ئەسپ و ماین دەیحیلاند، گا دەیقۆڕاند، خەڵک دەیزریکاند. دەتگوت بومەلەرزە ڕووی داوە.

خەڵکەکە تا سبەینێ زریکاندیان و هاواریان کرد. هاتن و چوون، شمەک و بزگورێکی دەستیان گەیشتێ، ڕایانگوێزتە نێو چەرداخ و کەپرەوە. ئەوەی چەرداخی نەبوو بزگوری ڕاگوێزتە ناو چەرداخی دەرودراوسێوە. ئەوەی دەستی بەمە ڕانەگەیشت و نەیپەرژایە سەر هیچ شمەک و بزگورێ، وەبن ئاو کەوت. گوندی ئەو شەوە تا سبەینێ لەناو ئاو و چلپاودا خولانەوە. بەو تاریکەشەوە بەپەلەکوتێ سا کارێکیان بۆ کرا یا نەکرا. سووتەمەنییان هەموو تەڕ بووبوو. ئەوەی تەڕیش نەبووبوو لەناو ئاودا گڕی نەدەگرت.

هەر یەک دوو ماڵێ ترووسکەی چرایان دەهات. لە چقورئۆوا بەهاوینان چرا لە ماڵاندا هەڵناکرێ. جا لەبەرئەوە لە هیچ ماڵێ نەوت بەدەست نەدەکەوت.

تەنیا چراکەی ماڵی دورسنی کورد دەسووتا. خەڵکی گوند، بە ژن و پیاو و گەورە و گچکەوە لەپێش ماڵی دورسن گردووببوونەوە. کڕبوون ورتەیان لێوە نەدەهات. زۆر شەکەت و ماندوو بوون. سەروپۆتەلاکیان، دەم و چاویان، قژیان کە لەبەر تیشکی زەردی چراکە دەتگوت لە مۆم دروست کرابوون، دەچریسکانەوە. گوند کڕوکپ بوو، وێران بێ.

تاریک و لێڵە بوو. زۆری نەمابوو ئاسۆ ڕوون بێتەوە. سەرلووتکەی کێوەکان لەوە دەچوو تیرێژێکی لێ بەدیارکەوتبێ. ئەمەش نیشانەی خۆرهەلاتن بوو.

حەمە عەلی کورد پاڵی بەدارتووەکەوە دابوو. سەری بەسەر سینگیدا

بەربووبووەوە. دەستی وەک دەستی مردوو زەرد دەچووەوە.

داپیرە زەینۆ بەچرپەوە بە ژنەکانی گوت:

«وا پێ دەچێ کوردە گوویێک دەخوا. من زۆر چاکی دەناسم. هەر لە منداڵیرا وابوو، کاتێکی وام دەدیت دۆ و دۆشاوی تێکەڵ دەکرد. تێخی تێوەژەنە ئاگای لە خۆی نییە. من کوردە زۆر چاک دەناسم.»

ژنەکان هەناسەیەکیان هەڵکێشا، گوتیان:

«کوا، خۆزیا ڕاپەڕیبا، کوا ئەو ڕۆژەی لە ئۆقچی ئۆغڵی ڕاپەڕیبا و هەمووی فتیل فتیل لە لووت هێنابایەوە. پیاوی وا لە کوێیە، هەیە؟»

ژنێ بێ چاووڕووانە هەڵی دایێ:

«داپیرە زەینۆ، جاران وابوو، بەڵام ئێستا حەمەعەلییەکەی جاران نییە، هەر بەجارێ کوڵی داوە و مێ بووە. ئەو ڕۆژە ئەوەی ئۆقچی ئۆغڵی بەوی کرد، بەدۆم و خەڕات ناکرێ، فزەی نەکرد. شێر بووە بە ڕێوی.»

داپیرە زەینۆ هەناسەیەکی هەڵکێشا، گوتی:

«پیاو نەماوە. جاران هی وەک ئۆقچی ئۆغڵییان بەئاسمانەوە دەخوارد، پیاوەکانیش بوون بە ژن. جاری جاران بووایە پیاوێکی وەک کوردە قسەی لەم و لەو دەخواردەوە. پیاو هەموو مێ بوون.»

دەنگی چەند کەسێ بەپێکەنینەوە:

«سەیری حاڵمان کەن. کابرا ئەم ناوەی هەموو کرد بەگۆلاو. گوندییە نێرەمووکەکانی...»

«کابرا گوندەکەی کرد بەگۆلاو.»

داپیرە زەینۆ:

«کابرا گوندەکەی کرد بەگۆلاو. هەر بۆ ئەوەی ئێمە دەربەدەر کا. خۆزگە پیاوێکم تێدا دەدۆزییەوە نەبووبێ بەنێرەمووک.»

«تەنیا یەک پیاو.»

«تەنیا پیاوێ لە پیاوان بچێ.»

«وامان بەسەر نەدەهات. بەژێر ئاوەوە نەدەبووین.»

زەینۆ هەڵچوو. نەڕەی بەسەر گوندەکەدا، بەناو تاریکییە ئەنگوست لەچاوەکەدا شەپۆلی دا، هەموو جارێ وابوو. کڕ دەبوو، کڕ دەبوو لەپڕێکا گڕی دەگرت.

«ئەگەر من زەینۆ بم، خۆم دەزانم چی لەو ئۆقچی ئۆغلییە گەوادە، ژن حیزە، چەکمە بریقەدارە، دەم و قەوچ بەبنێشتە دەکەم. ئەگەر سەر و پۆتەڵاکی ئەویشم وەک ژنەکەی دانەماڵی داپیرە زەینۆم پێ نەڵێن. ئەگەر من داپیرە زەینۆ بم، ئەم نێرەمووکانە با لە پیاوەتییەکەیان شەرم و شوورەیی بکەن. با شەرمەزاربن و سەریان شۆڕ کەن و تەماشای ئاوی ئۆقچی ئۆغلی بکەن.»

لە پێشا ژنان، دوایی لە ناو بەرەی پیاواندا بزووتنەوەیەک سەری هەڵدا. ئەو ناوە خرۆشا و بەکوڵ هات. جنێو، قڕەوبڕە، بگرە و بەردە، وەرە و بڕۆ.

ئیدی ئاسۆ تەواو ڕوون بووەوە و خۆر گزنگی دا. ترۆپک و دوندی چیاکان تارای زێڕینیان پۆشی. یەک دوو پەڵە هەوری پەڕاوێز سوورمە بەئاسمانەوە بوون. تیشکی خۆر بەکێڵگە و مەزراکانەوە وەربوو.

سەرتاسەری کێڵگەکان وەبن ئاو کەوتبوو. لۆکە و کونجی و بێستان و جێ خەرمانەکان تێکڕا بووبوون بەژێر ئاوەوە. مەزراکان هەموو بووبوون بەگۆلاوێکی گەورە و بەربلاو. بووبوون بەئاوێنەیەک و دەچریسکانەوە. گوند و گوندنشین بەجارێ پەرێشان بووبوون. هەموو سەرتاپا لە قوڕ هەڵکێشرابوون. بزگوڕ و نوێن و ئارەوانە سەرلەبەر بەژێر ئاو کەوتن.

جووجەڵە و مریشک هەموو خنکابوون. پەز و ئاژەڵ سەرتاپا لە قوڕدا بوون. گوندەکە هەموو لە قوڕ ڕۆچووبوو.

حەمەعەلی کورد هەروەک خۆی بوو. شەوێ چۆن بوو هەر ئاوهابوو، کەس خۆی لە قەرەی نەدەدا. چییان بەسەرەوە بوو. تەرەسێکی گەمارە، کوردە هات و قسەیەکی سووکی کرد.

لە پاشان داپیرە زەینۆ چوو لە پیلی نەوی:

«کوردە شێتە، کوردە شێتە.»

حەمەعەلی چاوی هەڵێنا:

«چییە؟ چ دەکەی داپیرە زەینۆ؟»

داپیرە زەینۆ بزەی هاتێ.

«دەک خوا پیاوەتیتان نەهێڵێ نێرەمووکینە. گوندەکە بوو بەگۆلاو. وا دەربەدەر بووین. دەربەدەری کردین. ئۆقچی قنگ بەگوو دەربەدەرمان دەکا. لەم گوندەدا هیچ پیاو نەماوە؟ هاتووم ئەمەت لێ بپرسم.»

حەمەعەلی ڕاست بووەوە. چاوی بووبوو بەکاسەی خوێن. برۆ پڕەکانی وێک هاتبووەوە. نێوچاوانی گرژبوو. چارەی ڕەش داگیرابوو. داپیرە زەینۆ، کە چاوی بەحەمەعەلی کەوت خورپە لە دڵییەوە هات. حەمەعەلی کوڵەمستی گوشی و باوێشکێکی ژەهراویی دا. ئاخێکی لە ناخی دڵییەوە هەڵکێشا، «ئاخ داپیرە زەینۆ! ئاخ خ خ خ.»

داپیرە زەینۆ زۆری بەزەیی بەحەمەعەلیدا هاتەوە، گوتی: «هێندە ناوجەرگی خۆت مەخۆ کوردەکەم، هێندە پیش مەخۆوە، ئازا و چاونەترسەکەم، ئەوەی بتناسێ دەزانێ تۆ چۆنی.»

حەمەعەلی کرژهەڵات، گوتی:

«چیم لەدەست هاتووە داپیرە؟ چیم لە دەست هاتووە؟ ئۆقچیم سەگتۆپ کردووە، بەچیا کەوتووم. ئۆقچی پیاوێکی وا نییە کە، ئۆقچی ئێکجار، داپیرە خۆشم نازانم چ بکەم، سەرم لێ شێواوە. وەختە شەق ببەم. داپیرە بووین بە نێرەمووک. ئێمە بووین بە نێرەمووک.»

داپیرە زەینۆ قەیرێ دەستی بەپشتی حەمەعەلیدا هێنا، گوتی:

«ناوجەرگی خۆت مەخۆ کوردەکەم. ناوجەرگی خۆت مەخۆ، مەخۆ، مەیخۆ کوڕم، مەیخۆ.»

داپیرە زەینۆ چاوە زیتەڵەکانی پڕبوون لە خەم و پەژارە و بەزەیی و

دڵسۆزی. لە پاشان دورسن هات بۆ لایان. ئینجا گوندنشینەکانی تریش هەموو هاتن. لەبەر قوڕ هیچ کوێیەکیان بەدەرەوە نەبوو. تا ڕەفیسکیان خۆیان هەڵکردبوو. زەرداوێکی پیس لە گوفەک و سەرەنوێلەکانی گوندەوە ڕێی دەکرد. بۆنی پەین و زبڵ بەو ناوەدا بڵاو بووبووەوە و لەبەر هەتاو هەڵمیان لێ هەڵدەستا. هەرچی چاوی بەحەمەعەلی دەکەوت خورپەی لە دڵەوە دەهات و لە دڵی خۆیدا دەیگوت، تەواو، ئۆقچی هێندەی نەماوە. دواییی هات. بەتایبەت پاش ئەوەی، کە داپیرە زەینۆ هانە هانەی دابوو، کوڕە گەورە نۆزدە ساڵانەکەی حەمەعەلی لە پڕ پەیدابوو، هەرکە چاوی بە سەروچاوی باوکی کەوت وەک ماستی مەییوی لێ هات. لە باڵی نەوی، گوتی: «باوە، باوە، با بچینەوە بۆ ماڵ، باوە، باوە...»

حەمەعەلی تووڕە بوو، قیڕاندی:

«بڕۆ، لاچۆ لەبەرچاوم، سپەی سپە باوک...»

کوڕە خۆی دایە پەنای پیاوەکان.

زەینۆ تێ هەڵچوو، گوتی:

«کوڕە هەی کوردە، گوو مەخۆ، بۆ تووڕە دەبی و دەشیرێنی. کار بەشیرە شیرێ پێک نایێ. دانیشن قسە بکەن. شەش مانگی ڕەبەق لە ناو ئاو و قوڕەلیتەدا گوزەران دەکرێ. ئێوە قسە لەو بارەوە بکەن. مانگێ نابا خانوو و بەرەمان هەموو ڕۆ دەچێ. ئێوە ئازان لەو بارەوە بدوێن. هەموو بێ ماڵ و حاڵ دەمێنینەوە و دەکەوینە ئەو دەشتە. ئێوە بیر لەوە بکەنەوە. کوردە شێتەکەم ئەقڵت بێنەوە سەرخۆت.»

حەمەعەلی بزەیەکی ژەهراویی هاتێ، گوتی:

«ڕاست دەڵێ، داپیرە ڕاست دەڵێ.»

دورسن:

«با بچین شکات بکەین.»

«قایمقام پیاوی ئەوە.»

داپیره زەینۆ تێ هەڵچوو، گوتی:

«جا چ بوو، خوای دەکرد باوکی دەبوو. ئەوەی چاوی بەحاڵی ئێمە بکەوێ.»

حەمەعەلی بەکاوەخۆ سەرێکی لەقاند، تەسدیقی کرد، گوتی:

«ڕاستە.»

هەموو گوتیان:

«ڕاستە، دەبێ ڕوو لە میری بکەین، کەشفی بۆ دەرکەین.» چوون لەسەر ئارەوانەیەک هەڵنیشتن. بەدوور و درێژی ڕاوێژیان کرد ها لە پاش چەند ئینجا بەبڕیار گەیشتن. دەبوو سەرتاسەری گوند، بە ژن و پیاو و گەورە و بچووکەوە، بەپیر و لاوەوە بەڕێ کەوتبایە و بۆ شار چووبان، بۆ کن قایمقام. زەینۆ بڕیارەکەی لە سەرانسەری گوند ڕاگەیاند:

«هەرکەسە دەرکەی خۆی کلیل دا ژنینە، هەرکەسە دەرکەی خۆی کلیل دا. نەڵێن نەمانبیست. کەس خۆی نەگۆڕێ. هەروا بە بەرگی قوڕاوییەوە. هەرچی منداڵ و ساواش هەن، سەرتاپا لە هەشیان هەڵکێشن و لە باوەشیان کەن. هەرچیش قوڕی کەم پێوەیە خۆی لە قوڕ و هەش هەڵکێشێ. ڕێ و ڕاست بۆ شار دەچین. بۆ لای قایمقام. ئەو دادی نەپرسین یەکسەر بەم هەش و قوڕەوە بۆ ئەنقەرە دەچین. قانوون هەیە، قانوونیش هەیە و حکوومەتیش هەیە. نەڵێن نەمانبیست و کەس پێی نەگوتین ها»

هەر لە پاش سەعاتێ سەرلەبەری گوند و داپیرە زەینۆ بەڕێ کەوتن تا ژوور ئەژنۆیان لە ئاودابوون، سا بەهەر چۆنێ بوو پەڕینەوە. ژنان بە مەلۆتکەوە، منداڵی وەروێرکە دەست بەشاقەل و داوێنی دایکییانەوە، سەرتاپایان لە قوڕ و هەش هەڵکیشرابوون.» گڕە و گەرما داهات.

قەرەباڵغییەکە وەک گەردەلوول دەڕۆیشت و لوولی دەخوارد و دەیگرماند و نرکە و قریوەی دەوروبەری دەهەژاند. کاتێ گەیشتنە شار هیچ کامێکیان شوێنێکی بەدەرەوە نەمابوو لە مرۆ بچێ. تۆز و خۆڵ بەقوڕی سەر پۆتەلاک و لەشیانەوە لکابوو. برۆ و برژانگیان لەبەر خۆڵ بۆر دەچووەوە. قوڕی

کزربووەوە و نیوە وشک هەڵاتووش بۆر دەچووەوە.

ئا بەم ئاوایە، قەرەباڵغییەکە خۆی بەکێش کرد و هات لە پێش دەرکەی سەرای قایمقام ڕاوەستا. لە قەزا بوو بە هەرا و زەنایەک مەپرسە. خەڵکەکە بەورد و درشتەوە وەک جەجاڵ هەستابێ لەم قەرەباڵغییە خڕبوونەوە. دەیانزانی شتێ قەوماوە، دەنا ئەم هەموو لادێییە بۆچی سەرتاپا خۆیان لە قوڕ هەڵکێشابوو. دوکاندار، کەبەنگ و دەرکەی خۆی دادایەوە. ئەوی لە چاخانە نەردێن و دۆمینەی دەکرد یارییان بەجێ هێشت و لە پێش قایمقامییەت کۆبوونەوە. ئیتر لەو شارەی، کە گیزەی مێشوولەی لێوە نەدەهات بوو بەهەرایێ ئەو سەری دیار نەبێ. هەر هێندەی چاو لێک نێی و هەڵیان بێنی سەرلەبەری قەزا لە پێش دەرکەی قایمقامییەت خڕبوونەوە.

داپیرە زەینۆ پڕ بەدنیا دەیزریکاند:

«هۆ قایمقام، هۆ قایمقام، دەرکەوە. وەرە دەرێ بڕوانە حاڵمان. وەرە بزانە لە چ حاڵێکداین.»

هەرچەند چاوی بەقەرەباڵغییەکە دەکەوت هێندەی دیکە هەڵدەچوو:

«بڕوانن، بڕوانن ئۆمەتی مەحەمەد، بڕواننە حاڵمان. بڕوانن لە چ حاڵێکداین. بڕوانن ئۆقچی ئۆغڵی چیی بەسەر هێناین. زوڵم و زۆری وا بەوەی ناوی بوسوڵمان بێ دەکرێ؟ بڵێن، دەکرێ؟ دێیەکی زل و زەلام بەژێر ئاوەوە دەکرێ؟ بڕواننە حاڵمان، با قایمقام بەچاوی خۆی بیبینێ، با بیبینێ. بەڵکو ئەو دڵە ڕەقەی تۆزێ نەرم بێ.»

دورسن و حەمەعەلی داپیرە زەینۆیان بێ دەنگ و کڕ کرد، چوون بۆ لای قایمقام.

دورسن:

«ئۆقچی ئۆغڵی گوندەکەی بەژێر ئاوەوە کردین. لۆکە و مەزرا و کێڵگەمان سەرلەبەر ژێر ئاو کەوتووە. بەو خوایەی لە بان سەرە تا ناوکمان ئاوە. وەڵڵاهی ئاوە، بیلاهی ئاوە. بەخاوخێزان و ورد و درشتەوە هاتووین چاوت

بەحاڵمان بکەویّ و قسەیەک لەگەڵ ئۆقچی ئۆغڵیدا بکەی.»

قایمقام لە پەنجەرەوە سەیریّکی قەرەباڵغییەکەی کردبوو و گویّی لە زریک و هۆڕی داپیرە زەینۆ بووبوو، بەڵام لە هیچ حاڵی نەبوو. «ناشیّ ناو گوندەکەش بکا بەچەڵتووک؟»

بەکاوەخۆ لەسەر ئەسکەمبیلەکەی هەستا، چووە دەریّ، قەرەباڵغییەکە سەرلەبەر ڕوویان تیّ کرد. قایمقام ویستی شتیّ بڵیّ و عوزریّ بۆ گوندنشینە پەریّشانەکان بیّنیّتەوە. تفیّکی قووت دا. شتیّ بەر گەرووی گرت. هەرچەندی کرد و کۆشا زمانی هەڵنەهاتەوە.

خەڵکەکەش وەک خۆڵیان بەسەردا بیّژرابیّتەوە کڕ و کپ وەستابوون.

داپیرە زەینۆ:

«ڕۆڵەی خۆم ئەوە بۆچی وا وەک ماستی مەییو وەستاوی و ورتەت لە زار دەرنایەیّ؟ بڕوانە، بڕوانە، ئەمە لە سای وشیاری و بلیمەتیی ئیّوەوەیە. بەڕاستی وشیار و بلیمەتی. قەت بووە و بیستراوە چەڵتووک لە ناو گونددا بچیّندریّ؟ لەوەتی دنیا دنیایە شتی وا ڕووی داوە؟ قەت ئیجازە دەدریّ چەڵتووک لە ناو گونددا بچیّندریّ؟ ئەمە تۆ داتهیّنا کوڕم، ها، دەچیّندریّ؟ کوڕە تۆزیّ ویژدان، کەمیّ بەزەیی. گوایە گوتووتە چەڵتووک چاندن لەناو گونددا نیشتمانپەروەرییە. لە ئەدەنە وات گوتووە. گوتووتە لەمەوپاش چەڵتووک لە ناو گونددا، لەناو ماڵانیشدا دەچیّندریّ. لە خوا ناترسی؟ خۆ بۆ خۆت حاڵمان دەبینی. ئیّمەش نیشتمانیین. بڕوانە، زۆر چاک بڕوانە. دادمان نەپرسی، بەم حاڵەوە ڕیّ و ڕاست سواری شەمەنەفەر دەبین و دەچینە خزمەت سەرقوماندار. هەر ڕاستە و ڕاست بۆ کن قوماندار. تەماشای حاڵی ئەم مندالّ و تووالّە بکە. ئەوەی خۆی بەمرۆ بزانیّ دڵی بەرگەی ئەم حاڵە دەگریّ؟ بڕوانە، زۆر چاک بڕوانە. تومەز تۆش پیاوی ئۆقچی ئۆغڵیت. بەوەندە سویّند و قورئانە منیش ئەمانە لەگەڵ خۆم دەخەم و ڕاست دەچمە کن سەرقوماندار، دەڵیّم فەرموو ئەوە خۆت و گوندنشینت، دەڵیّم فەرموو ئا، ئەوا لە قوڕاویان

هەڵێناین. ها، ئەوە خۆت، گوندنشینت.

قـایمقـام هـەرچەندی کـرد و کـۆشـا نـەیـتـوانی زمـان هـەڵێنـێ. ڕێ و ڕاست گەڕایەوە ژوورەکەی و دەرکەی لەسەر خۆی پێوەدا.

ها پاش چەند. گوتی:

«پیاوەکان بانگ کەن.»

حەمەعەلی و دورسن هاتن

لە پێشا پرسی:

«کامتان کوێخایە؟»

دورسن:

«کوێخا سەیفی عەلییە. پیاوی ئۆقچییە. نەهاتووە.». «بەقەرەباڵغییەکە بڵێن بگەڕێنەوە بۆ گوند. منیش هەر ئێستا بەدووتاندا دێم.»

یەکسەر بانگی کاربەدەستی کشتوکاڵی کرد:

«کاکە لیژنە کۆکەوە. دەچین بۆ گوندی سازلیدەرە. خۆ چاوتان بەکردەوەی ئۆقچی ئۆغڵی کەوت؟»

کاربەدەستی کشتوکاڵ:

«ئاخ لە دەست ئەمانە، ئاخ گەورەم، تێ ناگەن و تێ ناگەن.» ئەندامـانی لێژنە کۆبوونەوە. جێبێکیان هێنا. ڕێ و ڕاست چوون بۆ گوند. گوند بووبوو بەژێر ئاوەوە. جێبەکە نەگەیشتە ناوگوند. ناچار دوو فەرسەخ لە دوور وەستا. ئاو هاژەی دەهات. ئەندامـانی لێژنە تا ئەژنۆ خـۆیان هەڵماڵی چوون بۆ ناو گـوند. گـوند کـڕ و کپ بوو. سـرتە لە هیـچـەوە نەدەهات. چوون لەسـەر ئارەوانـەیەک هەڵنیشتن. ئاویش تا دەهات هەر بەرەو خـوار دەڕۆیشت. یەک سەیری دەم و چاوی یەکی دەکرد.

هەراوزنای قـەرەباڵغیـیەکە کـە بەرەو گوند دەگـەڕانەوە، تا دەهات نزیکتر دەبووەوە.

٦

ئەم ڕووداوانەی، کە دوا بەدوای یەک دەهاتن قایمقامیان بەجارێ پەرێشان کـــــردبوو. تا دەهات لەڕ و لاواز و باریک و بنێس دەبوو. ڕەنگی زەرد هەڵگەڕابوو. هەمیشە بیری دەکردەوە، ماندوو و تێکشکاو و خەمناک بوو. لێوی هێندەی تر تەنک و باریک بووبووەوە. هەر دەتگوت دەمی تێخە. چاوی زیت بووبوو. پەیتا پەیتا قژی بەتووڕەییەوە بەپشتا هەڵدەدایەوە. تاکە مرۆڤێ متمانە و بڕوای پێ مابوو هەر ڕەسووڵەفەنی بوو و بەس. وەکو باوکی خۆی تەماشای دەکرد. ئەویش ئەوی زۆر خۆش دەویست و پارێزگاریی لێ دەکرد. هەر دمگۆ و چاوەڕاوێکی لە پاشـــملەی دەبیـــســـتـــەوە ورد و باریک بۆی دەگێڕایەوە. بەمانگێ بایی ساڵێکی لێوە فێربووبوو، بەتایبەت ڕۆژانی دوایی. لەگەڵ گوندنشینان هەڵستا و دانیشت. ئەسپێی تێ دا. دەچووە نێو ڕیزی نەخۆشانەوە کە لەبەر دەرکەی پزیشک چاوەڕێیان دەکرد. لە حاڵ و باڵی دەپرسین. دەچووە ناو خەڵکەوە گوێی ڕادێشت بزانێ دنیا چ باسە. چۆن درۆ و دەلەســە هـەڵدەبەســتــرێن. گـزی و فـزی چۆن دەکــرێ. چۆن تەڵە و داو دەنرێنەوە. بۆ ئیجازە وەرگرتن چ پەلەقاژێ و تەپ و کوتێ دەکرێ. چۆن ملی ئەم و ئەو دەشکێندرێ. لە هەمووی گەیشتبوو.

هەموو ڕۆژێ لێژنەی چەڵتووکی کۆ دەکردەوە. چوار پێنج مەزرا و کێڵگە دەگەڕا. مەزراکان هیچیان بەپێی قانوون ئامادە نەکرابوون. ئیجازەی بەهیچ کامێکیان نەدا. مورتەزا ئاغای قەرەداغ ئۆغلی دوو کێڵگەی هەبوون. یەکێ لە پێنج هەزار گاوخان. ئیجازەی بەوانیش نەدا. کێڵگەکان هەردووکیان لەوانە بوون کــە بەوچان ئاودەدران. پێنج ســـەت مـــەترێ لە گـــوندەوە دوور بوون. هیـچیـان نەکێـڵـدرابوون. یاسا بڕێ مـەرجی دانابوو. نەک هەر جۆگەی

چەمـەنتـۆی بۆ هەڵنەبەسـتـرابوو، بگرە ئاوەڕۆی ڕاست و دروسـتـیـشـی بۆ نەکرابوو.

ئیجـازە بەکێڵگەی مـسـتـەفا پاتر پاتریش نەدرا. ئەویش ئامـادەنەکرابوو. کێڵگەکانی تۆفیق عەلی و کەمال تاشان و دورموش داش کەسانیش ئیجـازە نەدران.

چەڵتووکچێنەکان شپرزەبوون. مانگی بانەمەڕ بەسەرچووبا ئیدی چەڵتووک نەدەچێندرا. بشیـان چاندبا هیـچی وایان لێ وەچەنگ نەدەکـەوت. لە جیـاتی یەک و هـەشـتـا زۆر زۆر یەک و چل. یەک و پەنجـای دەهێنا. لەم حـاڵەدا بڕیاریان دا لەپێشا قایمقام تاقی کەنەوە. لەپیشا لە پاینەوە تێ هەڵچوون. تکا کاریان نارد. تکاکار مەلا پیرە پشتکۆمە ڕیوەڵەکەی شار بوو.

مەلا گوتی:

«کوڕم، ئەفـەندی، چەڵتـووکـچێنی لەوەتی هەیە. هەمـوو سـاڵێ هـەروا بووە و هـەروا هـاتووە. هیـچ سـاڵێ بەپێی یاسـا و دەسـتـوور نـەکراوە. خـۆتان لەبەلاش تووشی چەرمەسـەرێ مەکەن. پێشکە و مێشووله چۆن بووە هەروا دەبێ. ئیـتر ئەمـە چقـورئۆوایە. بـەبێ مێـشـووله دەبێ؟ چەڵتـووکیش نەچێندرێ هـەر دەبێ. واز لەم توند و تیژییە بێنە.»

قایمقام بەتوندی پرسی:

«دەتانەوێ چی بڵێن؟» یەکسەر دیاردیی بۆ دەرکە کرد.

«فـەرمـوون. تـکا دەکـەم جـارێکی تر خـۆتان لە کـاروباری وا هـەڵمـەقورتێنن، ئیتر جارێکی تر مەیێنەوە بۆ لام.»

مـەلا بەویردخـوێندنـەوە چووە دەرێ. «سـوبحـانـەڵڵا، سـوبحـانەڵڵا. ئەمـە قایمقام نییە. ناری بەیزایە. سوبحانەڵڵا، سوبحانەڵڵا.»

چەڵتووکچێنەکان لە مەلایان پرسی:

«چیت بە چی کـرد مـەلافـەندی؟» مـەلافـەندی لە وەڵامـدا چاوی لێک دەنان و هەڵی دێنان و تەزبیـحـاتی خـۆی دەکـرد و لە «سـوبحـانەڵڵا، سـوبحـانەڵڵا.»

بەولاوە چیی تری نەدەگوت.

ڕەزا دەگەنەک کوڕی عەلی دوران ئایە، کە عەلی دوران مرد.

بەرەجــووتێک و نزیکەی دە خـــانوو و سـی دوکـــان و دوو خـــانـی بۆ ڕەزا دەگەنەک بـەجێ هێشت. ڕەزا دەگـەنەک لە مـاوەی چەنـد سـاڵێکدا ئـەم هەمـوو سامـانەی بەفیرۆ دا و کـەوتە سـەر ساجی عـەلی. بەڵام ژیانـی ڕەزا دەگەنەک لە سـەردەمی تێـروپڕیدا بەرگی دوا مـۆدە نەبـوایە لەبەری نەدەکرد. لە پـاشـانیش هـەر لەسـەر ئەو باردۆخـەی جـارانـی مـایەوە. لەو شـارە ڕەزا دەگەنەک قـومـاری داهێنا. ڕەزا دەگـەنەک لـە هـەمـوو کـەسێ قـومـاری پـتـر دەکـرد. هـەمـوو ڕۆژێ تەراشـی دەکرد، تیف تیفـەی خۆی دەدا. ڕۆژێ نەبـوو جل و بەرگی بێ ئوتووی لەبەردابێ. لەگەڵ گەورەدا گەورە، لەگـەڵ بچووکدا بچووک بوو. لەم ڕووەوە زۆر خۆشـەویست بوو. هـەر کـاربەدەسـتێکی مـیـریی تازە هـاتبـا بێ سێ و دوو لە پاش دوو ڕۆژ دەبـوو بەدۆســتی گـیــانـی بـەگـیــانـی. کـەسـی لە دەست قــوتار نەدەبوو. هـەر کـارێکی مـەبەست بوایە پێی جێبـەجێ دەکردن. دەیانگوت: «ئەم ڕەزا دەگەنەکە کوزە کـەمـتـیاری پێیـە.» هـەر بەرتیلێ درابـا لە سـەتا نەوەت و هـەشـتی بەدەسـتی ڕەزا دەگەنەک دەدرا. کـاربەدەست چەند بـەنامـووس بوایە. هـەرە خـــاوێنـی دنیـــا بوایە لە پاش حـــەوتـووێک لـە خـــشـــتـــەی دەبرد. چەڵتـووکچێنەکـان ئـەم جـارەش کـارەکەیان بەرەوڕووی ڕەزا دەگەنەک کردەوە. گوتـیـان «تا دوو هـەزاریش بۆی برۆ». ڕەزا دەگەنەک بزە گرتی. گـوتی «بەپازدە هـەزاری دەسازێنم، لە پازدە هـەزار نایەمە خوار.»

مورتەزا ئاغا:

«بیـبیلەی چـاوەکانم بخـۆ ئیرەزا. مـورتەزا ئاغـا گونەکـانت دەخـوا. خـۆت بنوێنە ئیرەزام. خۆت بنوێنە. ئیتر لەمەوپاش نییە بۆ تۆ نییە.»

چەڵتووکچێنەکان تێکرا:

«ئومێدێکمان هـەبێ هـەر تۆی ڕەزا بەگ، دەنا کارمان کراوە.»

ڕەزا دەیگوت:

«لەسەرخوا» و هیچی تری نەدەگوت. بەرەکەت دا ڕەسووڵەفەنی یەکە بەیەکە خەڵکی شاری لە قایمقام گەیاندبوو. دیارە ڕەزا دەگەنەکیشی پشتگوێ نەخستبوو، لە پاش ئەوەی کە هەموو شتێکی لەبارەوە بۆ ڕوون کردبووەوە لەمەڕ وەزیفەی ئێستاشییەوە لەگەڵی دوابوو و ئەوەشی بەئاگا گەیاندبوو کە بەم زووانە دیدەنیی دەکا.

ڕەزا دەگەنەک بەکلکەسووتێ و چاپلووسییەوە چووە ژوورێ.

گوتی: «گەورەم، چەند ڕۆژێکە بەخزمەتتان نەگەیشتووم، لێم ببوورن، ئیش و کار گەورەم، ئیش و کار، سەرقاڵی، ئێوەش ئیش و کارتان زۆرە و سەرتان قاڵە. جارێکیان هاتم تەشریفتان بۆ سەر زەوی و زار چووبوون. لێم ببوورن، گەورەم. بەڕاستی پشتگوێ خستنی جەنابتان بەگوناهێکی گەورە دەزانم، هی وەکو ئێوە، گەورەم.»

قایمقام چاوی پەڕییە تۆقی سەری:

«چیتان دەوێ؟»

«ئەفەندم؟»

قایمقام قیژاندی:

«چیتان دەوێ ئەفەندی؟»

«جەنابی پایەبەرزتان، دیدەنی، گەورەم؟»

«چیتان دەوێ بیڵێن.» لە هەژمەتان لەرزی، زەردهەڵگەڕا، سوورهەڵگەڕا:

«چیـ – تا – ن – دە – وێ ؟»

«گەورەم، دیدەنی، مەبەستم...»

دیاردیی بۆ دەرکە کرد:

«بۆ دەرەوە، فەرموون، بۆ دەرەوە.»

ڕەزا دەگەنەک بەسەرسامییەوە بەرەو دەرکە چوو. وەک بپاڕێتەوە سەیری ناو چاوی قایمقامی دەکرد، قایمقام برۆی وێک هێنابووەوە، زاری بەتێخ نەدەکرایەوە.

ڕەزا دەگەنەک بەتاو دەرکەی کردەوە، چووە دەرێ. بەسەرسامییەوە لە پلیکانەکان چووە خوارێ. «هەی لە تڕی دایەی، کوڕە خۆ کابرا بەدەرکردن دەری کردین، هەی لە تڕی دایەی، کوڕە خۆ بەڕەسمی دەری کردم» بزەیەکی هاتێ. «کوڕە تۆ تەماشا تەماشا، منداڵی تاین هەر دەڵێی کەرتە شاخە. ئەی ئافەرین بۆ خۆت. وا دیارە چەڵتووکچێنەکان حاڵیان زۆر خۆش دەبێ؟ وەڵلا بەتڕی بابیانیدا دەڕێنێ. هەی لە تڕی دایەی. کوڕە خۆ بەڕسمی وەدەری نام، بەڕەسمی.»

بەپێکەنینەوە خۆی بە یانەدا کرد. چەڵتووکچێنەکان بەچوار چاو چاوەڕوانییان دەکرد. کە زانییان پێ دەکەنێ. وای بۆچوون کارەکە بڕاوەتەوە، هەموو تێی ورووکان، دەستیان گوشی.

«ئێ ی ی ی. چۆن؟»

ڕەزا دەگەنەک پێ دەکەنی:

«هیچی لەگەڵدا ناکرێ، من تا ئێستا وام نەدیوە. منداڵێکی ئا ئەوەندەی دەستێ، لەبەرد ڕەقترە، وەک مەلا گوتی، سوبحانەڵلا، سوبحانەڵلا، سوبحانەڵلا.»

ئیتر لە پاش ئەمە کارەکە ئاڵۆزکا. هەرچی هیوا و ئاواتێ هەبوو ئاو بردی. شتێک ڕووی دا چاوەڕوان نەدەکرا. پێشەکی هیچ تەکبیرێکیان بۆ نەکردبوو. هەرچەندیان سەر دێنا و سەر دەبرد بۆ خۆشیان نەیاندەزانی چۆن بەداوی منداڵێکی هێندەی بستێکەوە بوون. تا دەهات هێندەی تر زگیان دەئاوسا و خەفەتخان دەبوون. چەڵتووکچێن تا سبەینێ خەویان لە چاو نەدەکەوت، لە سەرداوێ، چارەسەرێ دەگەڕان. بەڵام هیچی وایان بەبیردا نەدەهات تۆزێ بەرێ و جێ بێ و ئەقڵ بیگرێ.

مورتەزا ئاغا هێندە تووڕە بووبوو ئاگری لێ دەبووەوە. هەرچی لە دەست هات لەگەڵیدا کردی. شەوێکیان پەنجەرەی قایمقامی بە بەردباران کردن دا، شەوێکی تر بەگوللەباران کردنی دا. بەنیازی کوشتن کردی بەڵام بەرنەکەوت.

قایمقام لە جیاتی ترسان و پرینگانەوە هێندەی دیکە دوژمنایەتییەکەی تیژتر بوو.

جێبەکەی دایەرەی کشتوکاڵیان لە کارخست. قایمقام بەسواری ئەسپ چوو بۆ سەر زەوی و زار، لۆقنتەچییەکەیان لە ژێرەوە فێرکرد خواردنی بۆگەن و ترشاوی بۆ دانێ. ئەویش وازی لە خواردن هێنا . لۆقنتەچییەکە، تاوانبار کرد و سزای دا . هەموو ژەمە خواردنێکی هاتە سەر نان و پەنیر.

ڕۆژ نەبوو پەنجا برووسکە لە دژ قایمقام بەرەو ئەنقەرە و پارێزگا بەڕێ نەکرێ. برووسکەکان ئەحمەدی سیاسەتباز دەینووسین. خراپە و گزی و فزیی قایمقامەکانی سالانی پێشووی وا لەبەرکردبوو، برووسکەکانی بەچاو قووچاندنەوە دەنووسین. برووسکەکانی هێندە بەرباد دەنووسین سەگ بۆنی پێوە نەدەکردن. بتخوێندبانەوە یەکسەر دەرشایتەوە. ئەوەی خوا حەزی لێ نەکا و بەندەی خوا بێزی لێ بکاتەوە لەم قایمقامەی دەنووسی.

برووسکەکان ڕۆژێ چەڵتووکچێنەکان، ڕۆژێ کوێخا دێ، شەست کوێخا دێی خشت، ڕۆژێ سەرۆکی شارەوانی، ڕۆژی سەرۆک حیزبەکان، ئیتر هەر ڕۆژە دەستە و دایەرەیەک دەیاننووسی.

ئەنجا گوندنشینەکان هاتنە نێو ڕیزەوە. بیست و پێنج کەس بەناوی گوندی چنار و حەفتا کەس بەناوی چایانلی و هەروەها بەناوی چاپگەچیت و بەناوی گوندی کەلی و گوندی ئالییان و گوندی ئۆیگسز برووسکە لەسەر برووسکەیان بۆ والی، بۆ سەرەک وەزیر، بۆ سەرکۆمار، بۆ وەزیری کاروباری ناوخۆ و وەزیری کشتوکاڵ و تەنانەت بۆ وەزیری پەروەردەش لێ دا .

کارگێڕی پۆستە و تەلگرافیش هەموو ئێوارەیەک ورد و باریک کۆپیی برووسکەکانی بۆ قایمقام دەهێنا و لە هەموو کەین و بەینێکی ئاگادار دەکردەوە. قایمقام بەجارێ شێت و هار بووبوو و دۆ و دۆشاوی تێکەڵ دەکرد. بەڵام چیی لە دەست دەهات؟ ددانی بەخۆیدا دەگرت. لە ئاکامدا کۆڵی دا . ڕۆژی یەکەم بەجارێ پەرێشان بووبوو، لەسەر تۆقی سەر دەخولایەوە.

نەیدەزانی ئەم برووسکانە هەمـــووی لەبەر ڕەشنووسی ئەو برووسکانە گیرابوونەوە، کە بیست و پێنج ساڵ بوو لە دژ قایمقام و کاربەدەستانی پێشووتری قەزا نووسرابوون. ڕەسووڵەفەنی ئەمەشی لە قایمقام ڕاگەیاند. قایمقام لەم کارە و ئەو کەسانەی نێویان لە برووسکەکاندا هاتبوو سەری سوڕما. ڕەسووڵەفەنی ئەوەشی ڕاگەیاندبوێ، کە کێ نووسیونی و دەیانوسین. باسی ئەحمەدی سیاسەتبازیشی بۆ کرد. لەو ڕۆژانەدا ئەحمەدی سیاسەتباز لە ئێوارەوە هەموو ڕۆژێ پەنجا برووسکەی دەنووسی و بۆ سبەینێ لە دەستی ئەم و ئەوی دەپەستاوتن. هەرچی تۆمەت و بوختان هەڵبەستن هەبوو، هەمووی لە مێشکی ئەحمەدەوە دادەکەوت. نەک هەر لە مێشکییەوە دادەکەوت، بگرە دووپاتکردنەوەی هەر ئەو تۆمەت و بوختانە بوون، کە بیست و پێنج ساڵ لەمەوپێش هەڵبەسترابوون و بەبرووسکە ناردرابوون. دیارە ئەم دووپاتکردنەوانە ناوبەناو ڕووداوی تازەکوورەشی تێ دەترنجاندران. جگە لەوانە بوختان و تۆمەتی تازەبابەتیش لە دژ فیکرەت ئێرماقلی دەکران بە سەربار و شتی وای بۆ هەڵدەبەسترا سەگ بۆنی پێوە نەدەکرد.

دەیگوت:

«قەڵەمی من خوێنی لێ دەتکێ.»

ئەوانیش دەیانگوت:

«ئامەننا، قەڵەمی تۆ خوێنی لێ دەتکێ.»

تۆمەت و بوختان و برووسکە لێدان سوودیان نەبوو. قایمقام هەر لە جێی خۆی مایەوە، نەبزووت. کەس پێی نەگوت برۆ بەسەر چاوتەوەیە. چەڵتووکچێنەکان لەمێژ بوو ئەمەیان پێشبینی کردبوو. بەڵام سەرەنجام برووسکەکان کاری خۆیان هەر دەکرد، سوودیان هەر هەبوو.

درەنگ داهات چەڵتووکچێنەکان شپرزە بوون، دەتگوت ماخۆلانییانە جێیان بەخۆیان نەدەگرت. ئارەقەی شین و مۆریان دەردابوو، پیاو بەزەیی بەحاڵیاندا دەهاتەوە. ئەم هەموو سەروەت و سامانەیان بەخاکەوە وەرکردبوو. تەنانەت

هی وەکو وەستا پاڵەوان و جەماڵە کوێریش کە لە دژ چەڵتووکچێنی بوون بەزەییان بەحاڵیاندا دەهاتەوە.

چەڵتووکچێنەکان بەبازاڕدا دەخولانەوە. تووشی هەر کەسێ دەبوون دەکرووزانەوە. گازنیان دەکرد.

«چۆن ئیجازە نادا؟ لاوە، منداڵە، بیر لە دوارۆژی خۆی ناکاتەوە.»

«لە هەوەڵ چاوپێکەوتندا ماقووڵ بوو، ئەفەندی بوو. مەڵێ چل مار لە ناو دڵیا پەپکەی داوە.»

«شێتە، شێت، لێی بزانێ بۆ وڵات زۆر بەقازانج و سوودە. چەڵتووک لەرزوتێ و سێوەرۆ چۆن دێنێ، ئەقڵی پێدا ناشکێ.» «تا ئێستا کێ دیویە سێوەرۆ لە چەڵتووک بکەوێتەوە؟» «لەوەتی چقورئۆوا چقورئۆوایە ساڵێ بێ لەرزوتێ و سێوەرۆ بووە؟»

بەزم و بالۆرەی گازن و کرووزانەوەش بڕایەوە. چەڵتووکچێن بڵاوەیان لێ کرد، دەستە دەستە کەوتنە ڕاوێژکردن. ڕۆژگار بەڕاوێژکردنەوە بەسەردەچوو. وەرزی کێڵان و داشتن لە بڕانەوەدا بوو.

شەوی چوارشەمەیەک هەموو چەڵتووکچێنەکان خڕبوونەوە، تا بەرەبەیان ڕاوێژیان کرد. بڕیاریان دا لە سبەینێوە زەوی و زار بکێڵن. قایمقامیش چی لە دەست دێ تەخسیر نەکا. خۆ ئەم خەڵکە هەڵناواسێ. لەم ماوەیەدا دەستەیەکی پێنج کەسیش بۆ لابردنی قایمقام پێک هاتبوو، چوون بۆ ئەنقەرە مەسەلەکە چارەسەرکەن.

ڕۆژی پێنج شەمە، لە سبەینێ زووەوە ئاویان بەسەر زەوی و زاردا بەردایەوە. لە پاشان ئاو بڕا. زەوی تۆو کرا. دیسان ئاوی بەسەردا بەردایەوە.

حەوتوویێکی نەخایاند سەرلەبەری زەوییە بێ ئیجازەکان چاندران و ئاویان پێوە کرا. دەنگ و باسی بێ ئیجازە ئاودان لە ناو شار وەک بۆمبا تەقییەوە. تا ئێستا شتی وا ڕووی نەدابوو.

٧

قایمقـام مەسـتـی تێکۆشان و خـەباتی خۆی بوو. چاوی دنیـای نەدەدیت. لە ناو شار کۆمەڵەیەکی گەورە لە دژ چەڵتووک پێک هـاتبوو.

کۆمەڵەکە جەماله کوێر و مستـەفا پاڵەوان سەرکارییان دەکرد. کۆمەڵەیەکی بە زەبروزەنگ و بە بەرنـامـە و پێرۆ بوو. جـەمـالە کوێر عـەرز و حـاڵنووس بوو، دەیگوت: «براکـەم چەڵتـووک کوشـتی، چەڵـتـووک نەبوایە، پێشکە نەدەبوو. کە پێــشـکەش نـەبوایـە، دیارە لـەرزوتێ نـەدەبوو. کـــەواتـا براکـــەشـم بەلـەرزوتێ نەدەمرد.» چەند ساڵ بوو ئەم قسەیەی بەسەرزارەوە بوو، هەر نەیدەبڕییەوە.

نەخـێـر ئەم جا لە گوندەکـانەوە هەیئـەت دەهـاتن. دەنگ و باسی لەرزوتێ و سێوەڕۆی جـەرگبڕ بڵاودەبووەوە. کوێخای گوندی تاتارلی نزیکەی چل پەنجا منداڵی سپڵ ئەستوور بووی ورگ ئاوسـاوی لاق باریک و بنێسی چاو بەقـووڵا ڕۆچووی لە گوند خڕکردبووەوە، بۆ شار، بۆ کن قایمقامی هێنان.

قـایمقــامـیش وێنـەی منداڵەکـانی گـرت. بۆ وەزارەتی تەندروسـتـیی نارد. دوژمنانی چەڵتـووکیش برووسکە لەسـەر برووسکەیـان بۆ ئەنقـەرە بەڕێ کرد. چەڵتووکچێنەکانیش لەم ماوەیەدا دەستـدرێژییەکیـان، لە جەمالەکوێ کرد. بۆ نەخـۆشـخـانە برا. کـەس لە تاوانبـاران دەسگیر نـەبوو. باخـە پڕتەقـاڵەکـەی مستەفا پاڵەوانیشـیان لە ڕەگ و ڕیشـە هەڵکێشا. دارەکانیان شەوێ. هـەموو هەڵپاچی. بەمە بەرپەرچدانەوەی ئـەم دەسـتدرێژییانە خـاو بووەوە. لە یەک دوو کوێخا و قایمقام خۆی بترازێ کەس نەما.

ڕەسـووڵەفـەنی زۆر دەترسـا، لە کووچە و کۆڵان، لە چاخـانەکان، لە مـاڵەوە، تەنانـەت لە کن ژنەکـەشی جنێـوی بەقـایمقـام دەدا. چەڵـتـووکـچـێنەکـان بە کارەکەیان زانیبا ئیشی فیشق دەبوو.

«کوڕی خۆم، ڕۆڵەی خۆم، قایمقامە جوانەکەم، لاوی، واز بێنە، لەگەڵ چەڵتووکچێندا هیچت پێ ناکرێ و گوریست بە هێچکیاندا ناگاتەوە، پیاوی چاک بە گەڕت لە گەڕیان مەئاڵێنە، لەگەڵ ئەمانەدا هەڵناکەی. ئەم تیرەی چەڵتووکچێنە حکوومەت بەحکوومەتیی خۆی بەدەستیانەوە بۆڕی خواردووە و کۆڵی داوە. هەرچییەکی پێ دەڵێم بەگوێم ناکا. لە سەرەتاوە چەند کوڕی چاک بوو، چەند ئال و سال بوو، نازانم بۆچی لە پڕ وای بەسەرهات. تێی ناگەم و ناگەم. من دەڵێم هەبێ و نەبێ ئەو قوڕ و قوڕاوەی سازلیدەرە و حاڵی ئەو خەڵکە وای بەسەرهێنا. لەسەر دۆخی خۆی نەما. چەند بەڕێکوپێکی کاری خۆی دەگێڕا. دەوجا وەرە سەیری ئەم بەزم و هەنگامەیە، تێی دەگەیێنم. ئامۆژگاریی دەکەم. کوڕی فیکرەتە فەنی واز لەم ئەقڵە بێنە، ورتەی لە دەمەوە نایێ، متەق ناکا، هەر بیر دەکاتەوە، بەڕاستی زۆرم بەزەیی پێدا دێتەوە. هێشتا خەیاری گوڵبەدەمە. بەزەییم پێدا دییەوە، زۆریش، بەدەس خۆم نییە بابە بەدەس خۆم نییە، هێشتا لاوە، خەیاری گوڵبەدەمە.»

چەڵتووکچێنەکان ڕەسووڵەفەنییان بەیەکێ لە خۆیان دەزانی. هەموو سڕوترێکیان لە کن دەدرکاند، پرسیان بەو دەکرد، خۆ جارێ ئۆقچی ئۆغڵی تەنیا ئومێدی هەر ڕەسووڵەفەنی بوو.

دەیگوت پێی بڵێ بەرۆکم بەردا، گەڕی لە گەڕم نەئاڵێنێ. لەگەڵ حەمەعەلی کوردا دەس تێکەڵ نەکا، ڕێگرە، کوردێکی شێتە.» لەو ڕۆژەوە لیژنەی چەڵتووک ئاوی لە زەوییەکانی ئۆقچی ئۆغڵی بڕیبوو، حەوت جەندرمە و ئۆنباشییەکی بەسەر بەنداوەکانەوە دانابوو. کێڵگەی ئۆقچی ئۆغڵی هێشتا هیچی لێ نەڕوابوو. بەرەو وشکبوون دەچوو. ئەمەش بۆ ئۆقچی ئۆغڵی ماڵوێرانی بوو. ئاوبڕین لە تۆوی تەڕ تیاچوون و دەسخەرۆبوون، بەڵام ڕوابا و سەری هەڵدایە هەر وا زوو وشک نەدەبووەوە. ئۆقچی ئۆغڵی چارەسەرێکی بۆ دۆزیبووەوە. لەگەڵ جەندرمەکاندا ڕێک کەوتبوو. ئاوەکەیان هەر یەکەم ڕۆژ لە کێڵگەکە بڕیبوو. دوای ئەوسا ئاوەکەیان بەسەر بەردابووەوە. حەمەعەلی ئەمەی لە قایمقام ڕاگەیاندبوو. قایمقامیش جەندرمەکانی گۆڕیبوو و هی تری

لەجێ دانابوون. ئەویش هەر ڕۆژێ بوو، خۆ قایمقام خۆی بەسەرییەوە نەدەوەستا.

حەمەعەلی دەیزانی جەندرمەکان کارەکە بەجێ ناهێنن، لە قایمقامێتیی قەزا دوور نەدەکەوتەوە:

«قایمقام ڕێگەم بدە، گوندەکەی وشک کردووە. ئۆقچی ئاوەکەی بڕیوە. ئیزنم بدە، دەستت ماچ دەکەم، ئیزنم بدە، ئێمە لەسەر هەقین، مادامێکی ئاوایی بووە بەژێر ئاوەوە، هەق بەلای ئێمەوەیە.»

قایمقام ڕێگەی بەحەمەعەلی نەدەدا، دەیگوت:

«جارێ بوەستە حەمەعەلی، مەسەلەکەم لە سەرکردەی قوماندارێتی ڕاگەیاندووە. جارێ بوەستە.»

حەمەعەلی هەر چاوەڕێی بوو.

بەنداوی سێ کێڵگەی بەبێ ئیجازە تۆوکراوە و لە ژێر پردەکەی ناو شاربوو. دە جەندرمەش بەسەر ئەوەوە وەستان. قایمقام بەم ڕۆژگارە، هەرسا نا ساتێ، ئیش و کاری دایەرەی بەجێ دەهێشت و بەفڕکان سەرێکی لە بەنداوەکان دەدا و بەسەری دەکردنەوە. هەرکە شەویش دادەهات، لە نیوەشەوا، لە تاریکی و لێڵەدا، بەدەمانچەی ڕووتەوە لەسەر بەنداوەکان بوو.

«ئەم قایمقامە بەخوێنی خۆی تینووە.»

«وەڵڵا تینووە، بیللا تینووە.»

«هەر کاتێکت زانی سلیان ساردکردەوە.»

ڕەسووڵەفەنی لە هەمووان پتر زەندەقی چووبوو. مجێز و هەوای شارەکە شارەزا بوو بۆیە زۆر دەترسا. لەوانەبوو شەوێ ئەو زەلامە لە خوانەترسانە خۆیانیان بۆ لە بۆسەدایە و بیانپێکایە و وەک ترێ بن گۆم بڕۆشتایە. کێ بەهاوارییەوە دەچوو؟

«بیشیپێکن من لە هیچ کۆ ناکەمەوە و باکم بەهیچ نییە، بەڵام شارەکە ناوی بەخراپ دەڕوا. بەڵێ من لەوە دەترسم براینە. بیر لە دوارۆژی شارەکە

دەکەمەوە. دەڵێم کاک فیکرەت مەکە، واز بێنە، بەشەو مەچۆ دەرەوە، ئاخر، تۆ جەندرمەی، پاسەوانیت چیت؟ ئاخر تۆ بەخوێنی خۆت تینووی؟ هەرچییەکی پێ دەڵێم بەگویم ناکا.»

شەوگار ڕاشکابوو، بەرەو تاریک و لێڵە دەچوو، هاژەی خڕەکەی ساورووون دنیای کەڕ و کاس کردبوو. چەو و بەردی ناو خڕەکە دەچریسکایەوە. قایمقام بەسەر چەو و زیخەڵاندا بەرەو بەنداوەکان دەچوو. هەوا بۆن و بەرامەیەکی شێداری لێوە دەهات. ئەستێرە لە نێو ئاوی تاریکدا شەوقیان دەدایەوە. پردەکە وەک چوڕی شیر بەتاریکەشەوەوە لکابوو. شار کشومات لە پرخەی خەودا بوو. ناوبەناو دەنگی فیتەی پاسەوانێک دەهات. جارجاریش وەک دوو کەڵەشێر لە وەختا دەیانقووقاند. قایمقام خەیاڵاوی. باخچەی سوڵتان ئەحمەد، حەوزەکەی بایەزیدی بەبیردەهاتنەوە. بیری لە هەرچییەک دەکردەوە حەوزەکەی بایەزیدی دەهاتە پێش چاو.

ترامـوای، ئۆتۆبیس، تاکسی، خوێندکارە لاوەکانی دانیشگای بەبیر دەهاتنەوە. خۆی بەخۆی دەگوت: «ژیان.» ئەنجا بزە دەیگرت: «مرۆ باریک و بنێسەکان، ترسنۆک، کەڵەکچی، درۆزن. بەڵام داپیرە زەینۆ. کابرای کورد. ناوی چی بوو؟ ڕێگر، پشوویەک هەستی بە بەختیاری دەکرد «تێیاندا هەبێ، یەکەم کابرای ڕێگر، دووەم داپیرە زەینۆ. ئەمانە شیاوی ئەوەن پیاو خۆی لە پێناویاندا بۆ بەخت بکا.»

مشتووی دەمانچەکەی بەهەموو هێزێکییەوە ڕادەگوشی. زۆریشی سەیر بەدەمانچەکەی دەستی دەهات. دەیگوت «شیاوی ئەوەن». ئیتر هەر دەیگوت «شیاوی ئەوەن، شیاوی ئەوەن، شیاوی ئەوەن.»

«ئەمە ئاکامی چ دەبێ؟ چ دەبێ با ببێ پیاو، شیاوی ئەوەن. دەستە لە دوای دەستە بۆ ئەنقەرە دەچن، من لەسەر هەقم، بە قانوون هەق بەلای مندایە. ئەمانە دژی قانوونن، یا من نەمتوانی کار بەڕێوەبەرم؟ نەخێر ئەوان گوناهبارن. ئەم کێشەیە بەرەوکوێ دەچێ؟

لە ئەنقەرە چ دەکەن؟ هەڵبەت شتێکیان بەدەستەوەیە. کارێکیان لە ژێر سەردایە، کوڕە دە گوێ مەدەیێ پیاو، چ دەکەن؟ بریا نەرمین لە کونێکەوە چاوی لە حاڵم بوایە، داخۆ چەندی پێ خۆش بوایە. من بەرانبەر بەم فیڵباز و کەڵەکچییانە تاک و تەنیام. نەخێر ڕەسووڵەفەنیش. تۆ بڵێی لێم گۆڕابێ. شەوە یا ڕۆژ؟ تۆ بڵێی بترسم؟ لەوانەشە، نەخێر وا نییە. نەرمین دڵی بەمە خۆش دەبێ. ڕەنگی چاوی نەرمین، ڕەسووڵەفەنی، کە چەند دنیا دیتەیە دەمار بەدەماریان شارەزایە. ڕەسووڵەفەنی نەبوایە. جا چەندیش دژمنیانە. بەڵام ترسنۆکیشە، لە مارمێلکە سڵۆکترە.»

کەوتە نێو دەوەنەجاڕێکەوە، تێروو، بۆنێکی تاڵ و تفتی دەهات. زۆر خۆش بوو. چەو و زیخ بۆندار بوونایە، بۆنی تێروویان لێ دەهات. یا ئەگەر خڕەکەی ساورۆون بۆندار بوایە ئەویش هەر بۆنی تێرووی لێ دەهات. داربەلەکیش بۆن و بەرامەیەکی دیکەی هەیە. وەک سروەی بەرەبەیان ناسک و نازدارە، بۆن و بەرامەی پاش بارانی پەڵە چۆنە ئاوایە.

ماسییەک بازڵقەی دا. لە دەوەنە جاڕەکەوە دوو سەر، دوو تارمایی بەدیارکەوتن. «من مورتەزا ئاغام قایمقامەکەم.»

بەرەو قایمقام هاتن. قایمقام هەستایە سەرپێ.

مورتەزا ئاغا:

«دەستەکات ماچ دەکەم قایمقام. هەرچم هەیە و نییە هەمووم پێوە وەرکردووە، وا وشکاوی هێنا و ڕۆیشت، دەستم بەداوێنت، وا بزانە کوڕێکم کوشتووی و خۆم هاوێشتە بەختت. پێڵاوەکانت ماچ دەکەم. لەم ئاخروئۆخری تەمەنەمدا نابووت بم دەبمە گەپجاڕی دۆست و دژمن. کوڕێکم کوشتووی خۆم هاوێشتە بەختت قایمقامەکەم.»

چوون بۆ کن جەندرمەکان. یەکێکیان ئێشکی دەکێشا. بەنداوەکان وشک بووبوون.

«دە شتێ بڵێ قایمقامەکەم. مەمکوژە. وشکاوی هێنا و ڕۆیشت. بەزەییت

پێمدا بێتەوە. هەر وەختە لە داخان بمرم، لە داخان بمرم. ماڵ و منداڵم دەمرن. دووانی وەکو تۆم لەو دانیشگایە دەخوێنن، تۆ لێت خوێندووە، من وازم لە چەڵتووک چاندن دەهێنا. ڕاستیت پێ بڵێم؟ قازانجی ئێمە خوێنی مرۆڤە. ئێمە خوێن دەمژین. مێشووله خوێن نامژێ، ئێمە دەیمژین. وا بزانە کوڕێکم کوشتووی. خوێنێکم...»

بەرەو بازاڕ چوون. گەیشتە پێش دەرکەی قایمقامییەت. مورتەزا ئاغا هەر دەپاڕایەوە:

«دە شەکرێ بشکێنە قایمقامەکەم. ئیتر جارێکی تر چەڵتووک ناچێنم، ئیتر جارێکی تر. دەزانم زۆر خراپە.»

قایمقام لە بەنداوەکان بەم لاوە ورتە لە زاری دەرنەهات.

«دە شتێ بفەرموو قایمقامەکەم.»

قایمقام لە پلیکانەکان بەسەرکەوت.

مورتەزا ئاغا بەدوویەوە بوو، گوتی:

«خۆت دەزانی قایمقام، تۆ دەمکوژی، بەناخی ئەرزمدا دەبەی، بەماڵ و منداڵەوە بەناخی ئەرزمدا دەبەی. چاک بیری لێ بکەوە. بۆ لاوێتیی خۆشت زۆر حەیفە.».

قایمقام وەڵامی نەدایەوە. دەرکەی بەتوندی پێوە دا.

قایمقام تا سبەینێ خەوی نەچووە چاو. هەر ئەم دیو و ئەو دیوی دەکرد.

مورتەزا ئاغا و مستەفا پاتر پاتر و دوو کەسی دیکە. لەوانی ئاویان لە زەوییەکانیان بڕیبوون هەر ئەوێ شەوێ سواری ئۆتۆمبیل بوون و بەرەو ئەنقەرە چوون.

لە ناو چەڵتووکچێنەکاندا، تەنیا کاری ئۆقچی ئۆغلی سازبوو. قیرپاچە زیوکفتەکەی پەیتا پەیتا بەجزمەکانیدا دەکێشا و بەم سەر و بەو سەری بازاڕدا دەهات و دەچوو و قسەی زل و زلی دەکرد:

«بەڵێ فەرمانی ئاوبڕینی داوە قایمقام ها؟ سەلا لە خۆی و ئەقڵی.

جـەندرمـەی بەدیار مـەرەزەوە بۆ داناوین هـا؟ سـەلا لە ئەقـڵـی. بەڵێ ئـاوایـی ســــازلیـــدەرە بـووە بـەژێر ئـاوەوە، بۆ لای قـــایمقـــام هـاتـوون. ئـاوێکی وام بەرداوەتەوە تا ناوکیان هاتووە.»

هـەر دەیرێسـا و نەیدەبرِییەوە، ترسـێکیشـی لە دڵدابـوو. لە ڕەسـووڵەفـەنیش بستێ جیابوونەدەبووەوە. دەیپرسی، حەمەعەلی کورد و داپیرە زەینۆ خەریکی چین و چ دەڵێن؟.

«توخوا ڕەسووڵەفەنی ئەمە ئەقڵە ئەم قایمقامە لەسەرێتی. بەڵێ جەندرمەی لەســەر بەنداوان داناوە. سـوپاس، زۆر سـوپاس. بەنداوەکانمان بۆ چاودێری دەکەن. مرۆ ئەقڵی هەیە. خۆ هـەموو کەسێ وەک ئەو شـێت و شـوور نییـە. لە پیاوی بەئاوەز و خاوەن ئەقڵ مەترسە.».

ڕەسووڵەفەنی:

«خـەتای قـایمقـام نییـە، کە تازە هـاتبـوو چۆن پـیاوێ بوو؟ وەک گوڵ وابوو. سازلیدەرەیییەکان وایان بەسەر هێنا. بەیانییەک هەر ئەوەندەمان زانی چوار سـەت کـەس هـەمـوو خـۆیان لـە قـوڕ هەڵێنابـوون، بەخـاوخـێـزانەوە. گـەورە و بچـووک، ژن و پیـاو بەکـۆرپەی بەرمــەمکانەوە، بەســاوای سـەر بێـشـکەوە، بەمەڵۆتکەوە دەرکەی میرییان گرت. ئیتر ئەم کوڕە لەو ڕۆژەوە کەللەیی بوو.»

ئۆقچی ئۆغڵی:

«ئاوێکم بەسـەر سـازلیدەرەدا بەرداوەتەوە تـا ناوکیـان هـاتووە. جا با بزانن لە قــوڕاودا گــەوزین چۆنـە. با بزانـن چۆن دار و دیواریان بەســەردا دەتەپێ. ئەگەر ئەو کوردەم لە چقورئۆوا دەربەدەر نەکرد من ئۆقچی ئۆغڵی نەبم. ئەگەر ئەم سازلیدەرەیەم نەکرد بەشوێن پیاز من ئۆقچی ئۆغڵی نەبم.»

«ئۆقـچی ئۆغـڵـی هـەمـوو ڕۆژێ مـەڕێکی بۆ جـەندرمـەکـانی سـەر بەنداوەکـان سەردەبڕی. هەرچی قایمقام بوو چاوەڕێی جەندرمەی دەکرد لە پارێزگاوە بۆی بنێرن. پەیتا پەیتا تەلەفۆنی دەکرد.

گوندنشینەکانی سازلیدەرەش قسەکانـی ئۆقچی ئۆغڵییان دەبیستەوە. نەک

هەر دەیانبیستەوە، بگرە هەر خۆی قسەی بۆ دەکردن و بەجارێ دەهریی دەکردن.

حەمەعەلی و داپیرە زەینۆ جارێکی تریش بەسەرتاپای قوڕاوییەوە سەرێکی قایمقامیان دا.

«ئاو خانووبەرەی بەسەر پێوە نەهێشتبوو. ئۆقچی ئۆغڵی بەئەنقەست ئەمەی کردووە. بەعینادی. ئەی چۆن قوربان، موساعەدە بکە[1].

مەزراکەشی لە ژێر ئاودایە، مەزرا لۆکەکەی، موساعەدە بابەلێ،

داپیرە زەینۆ هەڵی دایێ:

«کوڕم لە ناو ئاوداین. بەمەزراوە، بەلۆکەوە. بەباخ و بێستانەوە، بەخانووبەرەوە هەموو بووین بەژێر ئاوەوە. منداڵ هەموو نەخۆش کەوتوون. چارەسەرێ، دەرەتانێ. ئەگینا ئێمە چارەسەرێ بۆ خۆمان دەدۆزینەوە.

قایمقام بەخەم و پەستییەکەوە ملی لار کردەوە:

«چاوەڕێی جەندرمە دەکەم داپیر. چیی دیکەم لە دەست دێ؟»

داپیرە زەینۆ دەستی حەمەعەلی گرت و بەتوندییەوە ڕای کێشا، گوتی:

«هەستە، با بڕۆین، خۆمان چارەسەری خۆمان بکەین.» بەدەرکەوتن.

---

١ ئەم ڕستە لە ئەسڵە تورکییەکەدا لە زمانی حەمەعەلییەوە بەکوردی نووسراوە. تەنانەت لەبەرئەوەی، کە تورکی باش نازانێ لە زۆر شوێندا نووسەر بەتورکییەکی لادێییانەی چەوت و چەوێڵ وەدووی دێنێ. (وەرگێڕ).

٨

خانووبەرەی گوندەکە هەموو زنج بوون. خانووبەرەی گوندەکانی تر بەتەیمانی دارقەرەقاج هەڵنرابوون، بەڵام ئەم گوندە بەتەیمانی قامیش هەڵنرابوو. لە هێندێ شوێنەوە ئەم تەیمانە قامیشەیان بەقوڕ سواخ دابوو، خانووەکان ڕەنگیان سەوزێکی ئاماڵ بۆر بوو. سەریان بەژاژی باریک گیرابوو. ژاژەکانیان چین لەسەر چین دانابوو. وەک چینکۆ ساغڵەم بوو. بەزستانان دڵۆپە و تکەی نەدەکرد. ژاژەکان ڕەنگیان بۆز بووبوو. هەرکە تەڕ دەبوون تەیمانە قامیش یا لەپشتەوە، یا لە پێشەوە، یا لای ڕاستەوە، یا لای چەپەوە ورگیان دەدا.

ئاو تا دەهات لە زیادبووندا بوو، کەمی نەدەکرد. لە ژێرەوە بن تەمەڵی خانووەکانی دادەخوراند و دادەشۆری. خانووێک خەریک بوو دەڕووخا. ئۆقچی ئۆغڵییە و داوێتییە ملهوڕی و لاپرەسەنی. داپیرە زەینۆ:

«ئەگەر ئەو ئۆقچی ئۆغڵییە منیش داپیرە زەینۆم. منیش دەیدەمە ملهوڕی. جا ئەوسا ئۆقچی ئۆغڵی خۆی دەبینێتەوە.»

داپیرە زەینۆ تەمەنی لە شێست بەرەژوورتر بوو. دەم و چاوی خشت و خڕ و چەناگەی باریک بوو. برۆی باریک و شاش و واش بوو. چاوی چکۆلانە و ڕەش بوو. سپێنەی پێوە دیار نەبوو. لێوی کرژ هەڵاتبوو، هەر هێندەی تۆزێکی مابووەوە. چاوی پڕووشاوی بوو. هەمیشە ڕووخۆش و دەم بەپێکەنین بوو، تا بڵێی گاڵتەچی و قسەخۆش بوو. مێردەکەی لە سەفەربەردا چووبوو بۆ شەڕ و ئیدی نەگەڕابووەوە. لەو سەردەمەوە بێوەژن بوو. سەت و پەنجا گاوخانێکی زەوی و زار هەبوو. سێ سێویی پێ گەیاندبوو. لەبەرئەوەی کە نیوەی خەڵکی ئاواییەکە کورد بوون، ناوەکەیان وەک ناوی کوردی کورت کردبووەوە،

زەینەبیان کردبوو بەزەینۆ. خەڵکیش هەموو فێربوون پێیان دەگوت زەینۆ. زەینۆ چ زەینۆ، وەک پیاو بوو، وەک ئازا و بوێر ئازا و بوێر بوو. لە جەنگەی خەباتی میللیدا لەگەڵ چەتاندا بوو. داپیرە زەینۆ کورد بووایە، تورک بووایە، هەرکەسێ بووایە، ئاتاژی یاری و کۆمەگ بووایە یاریی دەدان و کۆمەگی دەکردن. جیازی بۆ کچان بەڕادان دەدا، مارەییی بۆ لاوی دەستکورت دەدا. هەر شەڕ و ئاژاوە و قەرەیەک ڕووی بدایە ئەو دەیکوژاندەوە و ناوبژیی شەڕکەرانی دەکرد. هەرکەسێ لێک زیز و زویر با ئاشتی دەکردنەوە. بەڵێ نەرم و لەسەرخۆ بوو، ڕووخۆش و دەم بەکەن بوو، بەلام جاری واش هەبوو هێندە تووڕە دەبوو، وا توند و تیژ دەبوو هەموو کەسێکی لێ دەپرینگانەوە. خەڵکی ئاوایی دەیانگوت: «داپیرە دیسان بوو بە پڵینگ.» دەیزریکاند جنێوی دەدا، دەینرکاند.

چەند ڕۆژ بوو، لە نێو ئاودا، ئەم ماڵ و ئەو ماڵی دەکرد. پێ دەکەنی. نەخۆشانی بەسەر دەکردەوە. قسەی لەگەڵدا دەکردن. دڵخۆشیی دەدانەوە. جارجاریش بەپێکەنینەوە جنێوی دەدا.

دەرکەی مالانی دەکردەوە و دەچووە ژووریّ، دەیگوت:

«مراوییەکانی ئۆقچی ئۆغلی چۆنن؟»

دوو ڕۆژ بوو، زاری لێک نەکردەوە، قسەی نەدەکرد. دەم و چاوی ڕەش هەڵگەڕابوو، چاوی وەک قووچابێ وابوو. هێز و گوڕی لەبەر بڕابوو. خەڵکی ئاواییش کڕ و کپ هەموو تەماشای دەمی داپیرە زەینۆیان دەکرد، بزانن چ دەڵێ و چ دەکا. خانووبەرە لە تەپین و داڕووخاندا بوون.

حەمەعەلی، هەر لە پاش دواگەڕانەوەی لە کن قایمقام وەک دەست و داوێنی لە هەموو شتێ کێشابێتەوە وا بوو. وەسەر کەپرەکەی دەکەوت و هەڵی دەکردە گۆرانییەک و گۆرانییەکی زۆر بەسۆز، هەرکە هەڵی دەکردێ پیاو پۆلە قورینگی بەئاسمانەوە دەهاتە پێش چاو، دەنگی تا بڵێی نێر و بەگوڕ بوو، شەپۆل شەپۆلی دەدا. ناوبەناو هەناسەیەکی هەڵدەکێشا، بەلام چ

گۆرانی و هەناسە هەڵکێشانێک. گوێت لێ بووایە، دەتدایە پڕمەی گریان. کێ دەزانێ حەمەعەلی چیی دەگوت و چی هەڵدەڕشت.

گۆرانییەکانی زۆر بەپشوو و دوورودرێژ بوون، زۆر بەسۆز و کوڵ و کەسەراوی بوون.

سەر لە عەسرانێ بوو، ڕێگە و بان لە دوورەوە تەپ و تۆزیان لێ هەڵدەستا. سێبەری تەپە و تەلان بەرەو ڕۆژهەڵات ڕاکشابوو. سێبەرێکی تیروتاریک. داپیرە زەینۆ لە ماڵ وەدەرکەوتبوو، شلێپ و هۆڕ بەناو ئاودا بەهەڵەداوان بەرەو ماڵی حەمەعەلی کورد دەچوو. بای توندی ڕۆژاوا شاقەل و داوێنی هەڵدەماڵی و دەیشەکاندەوە. کاتێ گەیشتە ژێر کەپرەکە، گوتی: «وەرە خوارێ حەمەعەلی، لاواندنەوە بەسە. بیبڕەوە، ئەمە بوو بەچی؟ هەر لە سبەینێوە تا ئێوارێ. وەکو ژن دەیلاوێنییەوە. بەسە بیبڕەوە وا دێ ئاو ڕای ماڵی. هەی لە ژنان جەرگسووتاوتر.

دەنگی پڕ کوڵ و خەمی بەناو دێدا زرینگایەوە.

ئەوانەی بیستیان، گوتیان:

«داپیرە زەینۆ ڕاست دەکا. دێ ئاو ڕای ماڵی.»

کوێخا پێی داگرتبوو، دەیگوت:

«با چۆڵی کەین، با گوندەکە چۆڵ کەین، ببڕێتەوە.»

داپیرە زەینۆ:

«کوردی شێت، هەر ئێستا دەیکەن بەخۆتاندا.»

حەمەعەلی پشووێکی دا، لە پاشان تێ هەڵچووەوە. داپیرە زەینۆ پێیدا هەڵشاخا:

«کوڕە حەمەعەلی وەرە خوارێ بیبڕەوە. با نەیەم پووشی ژنەکەت داماڵم و بەسەر خۆتیەوە ببەستم، هەی نێرەمووک، لە ژن ژنتر. سەرانسەری دێ هەموو بوون بە ژن، تۆش؟» حەمەعەلی بەخۆیدا هاتەوە، بەکاوەخۆ لە کەپرەکە هاتە خوار. وەک ماندوو، شەکەت و کەشەنگ، وەک خەواڵوو بێ وابوو. وەک

بەدەم خەوەوە بڕوا وا بوو.

داپیرە زەینۆ بەنیگەرانییەوە:

«برۆ بۆ ناو ئەو نامەردانە. بۆ ناو ژنەکانی ئۆقچی ئۆغلی. وا لە بن سێبەری کەپرەکەی دورسن دانیشتوون، بیردەکەنەوە. دۆش داماون. وەک لە ملیان درابێ سەریان شۆڕ بووەتەوە. دۆش داماون و بیردەکەنەوە.»

زەینۆ پێش کەوت. حەمەعەلی بەدوایەوە، چوون بۆ کەپرەکەی دورسن. پەنجا کەسێ دەبوون. بۆ ئەوەی خۆیان لە زەینۆ نەبان کەن و نەیبینن، سەریان هێندەی دیکە شۆڕکرد.

زەینۆ:

«ژنەکانی ئۆقچی ئۆغلی، وا حەمەعەلیشم بۆ هێنان. هەموو تێکڕا بیربکەنەوە. با گوندیش ئاو بیڕووخێنێ.»

یەک دوو کەسێکیان بێ ئەوەی سەریان هەڵبڕن:

«حکومەت هەیە، جەندرمە هەیە، ئێمە چیمان پێ دەکرێ؟»

داپیرە زەینۆ دەستی بەکەلەکەیەوە بوو هەڵی کوتایە سەریان:

«تفوو، بێ غیرەتینە، شەرم ناکەن. چارەسەرێ نییە؟ جەندرمە بەرتیلی خواردووە گوێ ناداتێ. ئاوەکە نابڕێ. ئێوە تاکەی هەروا دەسەپارچە دەوەستن؟ بڕۆن خۆتان بەنداوەکە چاودێری بکەن. حکومەت بڕیاری داوە. قانوون لەگەڵ ئێمەدایە.»

پڕ بەدنیا دەیقیڕاند:

«تفوو، ژنەکانی ئۆقچی.»

حەمەعەلی:

«داپیرە ڕاست دەڵێ.»

هەرچی لە گوندابوون بەپیاو و ژن و گەورە و بچووکەوە بەدەنگی زەینۆوە هاتن و تێی وروو‌کان. سەرلەبەر لە ژێر کەپرەکەی دورسن خڕبوونەوە. جم و

جوولێ لە ناو پیاوەکاندا سەری هەڵدا.

داپیرە زەینۆ:

«ئەو بێ نامووسە یاسا و قانوونی حکوومەت بەهیچ دەزانێ. فەرمانی قایمقام بەهیچ دەزانێ. جەندرمەکانی بە بەرتیل نەرم کردووە، بەژێر ئاوەوەی کردووین. هەرچی قایمقامیشە هەر هێندەی دەستێکە. منداڵێکە نەفامە. فەرمانی ئاوبڕینی دا و جەندرمەی بەسەر بەنداوانەوە دانا. جەندرمەش لە جیاتی ئاو ببڕن بوون بەئێشکچیی ئاو. یاڵلا بۆ سەر بەنداوەکان، با بیانشکێنین خۆمان ئێشک بگرین.»

حەمەعەلی بانگی کرد:

«داپیرە ڕاست دەکا، قسەی داپیرە تەواوە. من دەڕۆم.»

داپیرە زەینۆ ڕووی کردە ژنەکان:

«یاڵلا ژنینە. دەس دەنە پاچ و پێمەرە بڕۆن. ئەمانیش با لێرە ئێشکی خۆیان بگرن.»

«بڕۆن، بڕۆن، بڕۆن.»

ژنان تێکەڵ بەقەرەباڵغییەکە بوون و بڵاوەیان لێ کرد. هەر کەسە پاچ و پێمەرەیەکی بەدەستەوە بوو. خڕبوونەوە. پیاوەکانیش هەستان.

«بەڕێ کەون.»

داپیرە زەینۆ لە پێشەوە و ژنان بەدوایەوە، پیاوانیش بەدوای ئەوانەوە. قەرەباڵغییەکە بەهورووژمەوە ملی دەنا. داپیرە زەینۆ لە پێشەوە دەتگوت ڕادەکا. قافڵەکەی دواوەشی هەر بەو جۆرە. تەنیا پیر و کەنەفت لە گوندا مانەوە. لە زەردەدا گەیشتنە سەر بەنداوی ئاشەکە. جەندرمەکان شڵەژان. هیچیان نەدەگوت، حەپەسابوون، زمانیان چووبووە کلیلە.

داپیرە زەینۆ یەکەم قازمەی لە بەنداو دا:

«لێ دەن.»

هەر هێندەی چاوترووکاندنێ ئاویان بەلای ڕاستەکانەدا بەردایەوە. داپیرە چوو بۆ کن جەندرمەکان. جەندرمەکان تەماشای ئەم کەین و بەینەیان دەکرد. بەپێکەنینەوە:

«ڕۆڵە، ئێوە حکوومەت بۆیەی لەسەر ئەم بەنداوە دانا بیبڕن یا بەن بە ئێشکچیی بەنداوی ئۆقچی ئۆغلێ؟ وای ڕۆڵەڕۆ وای.»

چەند کەسێ لەگەڵ دورسندا گوتیان.

«داپیرە ئێمە ئێشک دەگرین. بەسی زەلام ئێشک دەگرین. با ژنان بچن ئازووخە و خۆراک بێنن، تفەنگەکانیشمان بۆ بێنن. هەر ئێستا پیاوەکانی ئۆقچی ئۆغلێ دەگەنە سەرمان.»

حەمەعەلی بەتوندی هاتە بەرەوە قۆناخەی کوچک چاپەکەی لە بن پاڵتۆکەوەی بەدیارخست. سەرتاپای لەشی فیشەک بوو. چەپ و ڕاست ڕەختی دوو دوو و سێ سێی لە خۆی دابوو.

«خەمتان نەبێ. نەک ئۆقچی ئۆغلێ خوا دەیکرد باوی ئۆقچی، تیرەو تایەفەی ئۆقچی، هەزار کەسێ دەهات. خوامەوخوا لە ئاو نزیک کەونەوە. یا ئەوەتا سەر دادەنێم یا بستێ لە ئاو نزیک نابنەوە.»

ئۆقچی هەرکە خەبەری بەرگوێ کەوتەوە شێت و هار بوو. یەکسەر سواربوو، دەمانچەی هەڵکێشا، بەرەو بەنداو هەڵی کوتا، دەیگوت: «یانی چی؟ چۆن دەبێ. لادێیی بوون بەو پیاوە بچن بەنداوی مەرەزەی من بڕووخێنن. ئەگەر یەکە بەیەکەیانم سارد نەکردنەوە پیاو نەبم.»

لە نارلی باخچە هاتەوە سەر خۆی، کەمێ خاو بووەوە، ئەسپەکەی هێواش کردەوە، دەستی بەبیرکردنەوە کرد، سەری ئەسپەکەی بەرەو شار وەرچەرخاند، چۆن بەتاو تێی تەقاند ئاواش بەرەو شار بەتاو تێی تەقاند و چووە ناو شارەوە ڕێ و ڕاست چوو بۆ کن ڕەسووڵەفەنی:

«چاوەکەم، براکەم، ڕەسووڵەفەنی. من و تۆ لەوەتی یەکدیمان ناسیوە لە برا براتر بووین. تۆ بۆ خۆت دەزانی، ڕەسووڵەفەنی.» بەپێداگرتنەوە دەینواڕییە

نێوچاوی ڕەسووڵەفەنی.

ڕەسووڵەفەنی گوتی:

«ئەفەنم؟»

«تۆ هیچت درۆ لێ بیستووم، ڕەسووڵەفەنی؟»

«نەمبیستووە ئاغا.»

«درۆم نەکردووە، بەم قایمقامە بڵێ بەرۆکم بەر دا، لە یەخەم بێتەوە، گەڕی لە گەڕم نەئاڵێنێ. من کنەم لە بارەی ئەوەوە نەکردووە، با وازبێنێ. سوێندت بۆ دەخۆم، قورئانم پەڕەپەڕە کردبێت کنەم لە کار و باریدا نەکردووە و من بۆم تێ نەچاندووە. من زۆرم خۆش دەوێ، ڕەسووڵەفەنی.»

«بەڵێ؟...»

«پیاوی چاک بە، چارەسەرێکم بۆ ببینەوە، بەڵکو ئەم جەندرمانەم لە بەنداوەکە بۆ دەکشێنییەوە.»

«ناکرێ.»

«هەر هیچ ناکرێ؟»

«هیچ ناکرێ.»

«کەواتا ڕەسووڵەفەنی؟»

«بەڵێ وایە ئاغا.»

«منیش ئۆقچی ئۆغلی بم.»

«دەبێ ئەقلی بێنێتەوە سەرخۆی.»

«منیش کەواتا گوندیم لێ گاڵ دەدا، منیش دەزانم چۆن لە چەمەری دەکێشم. خۆم دەزانم چی لێ دەکەم. ڕاستە من ئەم ساڵ زیان دەکەم، نابووت دەبم، بەڵام دەزانم چیی بەسەردێنم.»

دەرکەی بەتوندی لە پاش خۆیەوە پێوە دا و چووە دەرێ.

ڕەسووڵەفەنی، وەک جامێ بەفراوی بەسەر دڵدا بکەن ئاوا کەیفی هاتەوە و

بزەی هـاتێ و لـەبەر خـــۆیەوە گـــوتی: «هـەر دەڵێی مـــشکە و بەتـەڵەوە بـووە، کوتومت.»

ئەمجا ئۆقچی ئۆغڵی بەتووڕەییەوە سواربوو. دەیگوت «ئەو ناکەسبەچەیە دەیەوێ شان لە شانی من بدا، جگم لەگەڵدا باوێ.»

ڕێ و ڕاست چووە نێو گوندەوە. لغاوی ئەسپەکەی لە کەفا نقوم بووبوو. بەو ناو قوڕاوەدا جلـەوی نەگرتبووەوە، ئەسپەکەشی و خۆشی سـەرتاپا لە قوڕ هەڵکێشرابوون.

یەکسـەر بەرەو کن کـوێخـای ئاژوا. گـوندەکـە تۆزێ کزر بووبووەوە ئـاوەکە کەمێ کشابووەوە. ژن و پیاو گەورە و بچووک هـاتنە دەرێ بۆ سەیری ئۆقچی ئۆغڵی. ژنەکان، داپیرە زەینۆ لە پێش هەموویانەوە پێ دەکەنین. ئۆقچی ئۆغڵی وەک بڵێی هەستی بەمـە کرد. «راوەستن بۆم، ڕاوەستن، ڕاوەستن بۆم، بزانن چتان لێ بکەم.»

ئەسپەکەی تا بەر دەرکەی زنجەکە ئاژوا، کەمێ خۆی خوارکردەوە بانگی کرد:

«سەیفی عەلی. کوێخا سەیفی عەلی».

کوێخا ماندوو و شەکەت، پشتی چەمابووەوە، وەدەرکەوت.

«گوندی خڕکەوە، هەر ماڵێ سێ سـەت لیرەی دەدەمێ. بۆ لۆکەش، گاوخانی پەنجا لیـرە دەدەم. ڕای گـەیێنە، جـاڕی دە. کـەس لە گـوند نامـێنێ. هەرچی خانووش هەیە تا پایزێ، هەرچی ڕووخا بۆی دەبژێرم».

کوێخا دڵی خۆش بوو، گوتی:

«ئا ئاوها ئاغـام، ئا ئاوها، هەر ئێستا کە کـەس لە گوند نامێنێ، هەموو چۆڵی دەکەن.»

خـــەبەریان بۆ بەنداوەکـە نـارد. ئەوانیـــش هـاتن. ئۆقـچی ئۆغـڵی تێی گـەیاندن کـەس ورتەی لێـوە نەهات. هەر لەوێدا جـزدانەکـەی دەرێنا. پارەی ماڵەکانی دا. گوتی، «سبـەینێ وەرن پارەی لۆکەکەتان وەرگرن. نابێ کـەس لە

گوند بمێنێ. چاکە؟»

لە وەڵامدا گوتیان:

«نامێنێ.»

چەند کەسێ نارەزاییان پیشان دا. خەڵکەکە بێدەنگیان کردن. گوتیان «کورە ئێوە شێتن چین؟ ئۆقچی ئۆغڵی هەر چۆنێ بێ دەرۆستی قایمقام دێ. بڵێین و نەڵێین ئێمە هەر وەبن ئاو دەکەوین. هیچ نەبێ خۆ پارەی خۆمان دەست دەکەوێ؟ سێ سەت لیرە پارەیەکی کەمە؟ کڕبن، شێتینە.»

داپیرە زەینۆ:

«کوردی شێت، هەر ئێستا بەخۆتیدا دەکەی.»

حەمەعەلی پشوویەکی دا دیسان تێ هەڵچووەوە. داپیرە زەینۆ پێیدا هەڵشاخا:

«کورە حەمەعەلی، وەرە خوارێ بیبڕەوە. بەسە با نەیەم پوشیی ژنەکەت داماڵم و بەسەر خۆتییەوەی ببەستم. هەی نێرەمووک، لە ژن ژنتر. سەرلەبەری گوند هەموو بوون بە ژن، تۆش بووی؟»

حەمەعەلی بەخۆداهاتەوە، لەسەرەخۆ لە کەپرەکە هاتە دەرێ. وەک ماندوو، کەشەنگ، خەواڵوو بێ وابوو، وەک بەدەم خەوەوە بڕوا وابوو.

داپیرە زەینۆ بەنیگەرانییەوە.

«بڕۆ بۆ ناو ئەو نامەردانە. بۆ ناو ژنەکانی ئۆقچی ئۆغڵی. لە بن سێبەری کەپرەکەی دورسن دانیشتوون، بیر دەکەنەوە. وەک لە ملیان درابێ سەریان بەسەر سنگیاندا شۆڕبووەتەوە. بیر دەکەنەوە.»

زەینۆ پێش کەوت. حەمەعەلی بەدوایەوە. چوون بۆ کەپرەکەی دورسن. پەنچا کەس دەبوون. بۆ ئەوەی خۆیان لە زەینۆ نەبان کەن و نەیبینن، سەریان هێندەی تر شۆڕکرد.

زەینۆ:

«ژنەکانی ئۆقچی ئۆغڵی، وا حەمە عەلیشم بۆ هێنان. هەموو تێکڕا بیر بکەنەوە. با گوندیش ئاو بیڕووخێنێ.»

حەمەعەلی هیچ نارەزاییی دەرنەبڕی، پارەشی وەرنەگرت. کەسیش فەرقی پێ نەکرد. حەمەعەلی دەیزانی دەبەزێ، بۆیە نارەزاییی دەرنەبڕی. تەنانەت داپیرە زەینۆش هەر دەنگی نەکرد. ئیدی لە هەموو لایەکەوە دەیانگوت «پشت بە قایمقام مەبەستن. ئەمە ئۆقچی ئۆغڵییە. نەک مێردمنداڵێکی وەک قایمقام، حکوومەت بەحکوومەتی خۆی پێی ناوێرێ، با پارەی حازرەکیی خۆمان وەرگرین. پڕ کۆشێ پارەیە.»

ئۆقچی ئۆغڵی کە سواربوو، گوتی:

«سبەینێ کەس، زیندوەرێ لەم گوندە نەمێنێ.»

کە سوار بوو لا لغاوەی تا بناگوێی داپچڕابوو.

هەرکە چووە ناو شارەوە پیادە بوو، ئەسپەکەی دایە دەست منداڵێکەوە، بۆ ماڵێی بردەوە. خۆشی ڕێ و ڕاست چوو بۆ کن عەرزوحاڵ نووسە سیاسەتبازەکە. کابرای سیاسەتباز هەرکە چاوی بەئۆقچی ئۆغڵی کەوت و نەکەوت لە مەسەلەکە گەیشت.

ئۆقچی ئۆغڵێ بەپێکەنینەوە گوتی:

«بنووسە، چۆنت بۆ خۆ کەیف لێیە ئاوهای بنووسە.»

سیاسەتباز:

«پێنج سەت هەزار بنووسم؟»

«پێنج سەت هەزار.»

دەستی بەنووسین کرد:

«بۆ مەقامی عالی سەرۆکایەتیی لێژنەی چەڵتووک. لێژنەی چەڵتووک بەبیانووی ئەوەوە کە گوندێکی خوێڕیلە لە ناوەڕاستی زەوی و زارێکی پێنج سەت هەزار لیرەییی مندا هەڵکەوتووە بەبێ سۆنگە ئاوی لە مەرەزەکەم بڕیوە. ئەوەی پێی بڵێن گوند لە نێو ئەم زەوی و زارەدا نەماوە. گوندەکە هێشتا

بەهاربوو، کاتێکی نەخشەی زەوی و زار دەکێشرا بەخانووبەرەوە هەمووی فرۆشراوە. ئەمە کارێکە دژمنانم و چەند ئەندامێکی ناحەزم کە لە لیژنەی چەڵتووکدا ئەندامن کردوویانە. ئەمە سێ مانگە زیندەوەرێ پێی نەهاویشتووەتە گوندی سازلیدەرە. داوا دەکەم بێ سێ و دوو ئاو بەسەر مەرەزەکەمدا بەردرێتەوە و لیژنەی چەڵتووکیش بەدادگا بدرێ و سزای خۆی وەرگرێ. دەشمەوێ سازلیدەرە کەشف بکرێ و بڕیاری ئەوەی بۆ بدرێ، کە کەسی تێدا نەماوە و چۆڵە و هۆڵە. ئیتر ڕێزم.»

عەرزوحاڵەکەی بۆ قایمقام برد. قایمقام خوێندییەوە، ڕەنگی پەڕی. پرسی:

«بەڕاستتە؟»

ئۆقچی ئۆغلی بەپێکەنینەوە

من کنەم لە کاری ئێوەدا نەکردووە گەورەم. من گوندەکەم بەکڕین کڕیوە. هەڵەی تێدا کراوە، گەورەم.»

قایمقام:

«سبەینێ بۆ کەشف دێین.»

«سبەینێ؟ گەورەم؟ ئێستا بفەرموون ئاو بەسەر مەرەزەکەمدا بەردرێتەوە.»

«با بزانین.»

«ئاخر، ئەگەر ڕۆژێ زیاتر بمێنێتەوە هیچم لێ وەچەنگ ناکەوێ. تۆ ئەم زەرەر و زیانە لە ئەستۆی خۆت دەگری؟»

قایمقام تووڕە بوو:

«دەیگرم.»

ئۆقچی ڕەنگی زەرد هەڵگەڕابوو، لە چوونە دەرەوەدا گوتی:

«ئەم وڵاتە بێ دادگا نییە. زەرەر و زیانم هەموو ساخ دەکەمەوە و لە سەرتی دەکەم بە ماڵ.»

لێی دا ڕۆیشت، بۆ ساخکردنەوەی زەرە و زیانیش دەرکەی دادگای گرت.

لیژنەی چەڵتووک بۆ دوو سبەی، پاش نیوەڕۆ چوو بۆ دێی سازلیدەرە. دێ چۆڵ و هۆڵ بوو. گیزەی مێشوولەی مێشوولە ئاساییی لێوە نەدەهات. خەڵکەکە لە نێو سێلاوی ئاودا، لە دێی وێراندا واقیان وڕمابوو و پەنجەیان لە زاریاندا بوو.

لەپڕ لەو سەری دێوە زەلامێ پەیدابوو. نزیک بووەوە. نواڕییان حەمەعەلییە. ملی داکشابووە نێوان هەردوو شانی. ڕەنگی زەرد هەڵگەڕابوو. باسک و قۆڵی سست بەهەردوو لایدا شۆڕ بووبوونەوە.

«بەخێرهاتن، بەسەر چاوان.»

قایمقام پرسی:

«ئەوە چییە حەمەعەلی؟»

حەمەعەلی بزەیەکی تاڵی هاتێ، گوتی:

«هەموو خانووەکانیان فرۆشت. چۆڵیان کرد، گوند چۆڵ و هۆڵە. ئەمە حاڵەکەیە. ئۆقچی لێی کڕین.»

پژیشک:

«ئەی تۆ لە چ دەگەڕێی لەم ناوە؟»

«گوندی خۆمە و دەگەڕێم. من چۆڵم نەکردووە. پارەم وەرنەگرتووە. پارەی ئۆقچی لە کن من ناڕوا. من مەمۆم. مەگەر لاشەکەم لە گوند وەدەرنێن. دوختۆر بەگ چاکم گوێ دەیێ، ئۆقچی خانووەکەی کردوومە ژێر ئاوەوە دەرنەچووم. سێ کوڕ و دوو کیژ و ژنێکم هەن، لە گوند دەرناچم، ئێوە حکوومەتن. حکوومەت ئاوی ئۆقچیی بڕیوە.»

لیژنە لەبەرئەوەی کە هێشتا گوند بەتەواوی چۆڵ نەبووبوو و چەند گوندنشینێکی تێدا مابوون. عەرزوحاڵەکەی ئۆقچی ئۆغڵییان بەڕاست نەزانی و بڕیاری ئاو لێ بڕینیان دا.

ئۆقچی ئۆغڵی هەرکە ئەمەی بیستەوە شێت و هار بوو. گوتی:

«ئای بێ نامووس. دە بڕۆ بیخۆ. ئەگەر لەم زەوییەم بەناشتن نەدای.»

بۆ کاروباری وا لۆزەنگەری گوێ لە مستی خۆی هەبوون.

گوتی:

«بچن چارێکی ئەو کابرایە بکەن. خۆ دەبێ چارەسەرێکی هەر بۆ بدۆزنەوە. هەرهیچ نەبێ برینداری بکەن. شتێ بەشتێ بکەن.»

حەمەعەلی خۆشی هەر چاوەنۆڕی ئەمە بوو. خزابووە گۆشەیەکی تاریکی کەپرەکەوە. تفەنگەکەی بەسەر ڕانیەوە بوو. «ئەوەی دێ کێیە؟ ئۆقچی نییە؟ ئەوجا بزانە چۆن لە دایەی، ئاخ، ئۆقچی.

ئەگەر لە دووڕ چاوم نەسرەواندی، ئاخ باڤۆ.»[٢]

شەوگار ڕاشکابوو. پێنج تارمایی سالْڵانە سالْڵانە بەرەوپێش دەهاتن. حەمەعەلی تێی ڕاخوڕین «زەلام کێن؟» زەلامەکان دەنگیان نەکرد. بەدەسرێژ وەڵامیان دایەوە.

پەنجەی لە سەر پیتکە بوو، ئامادە و تەیار. نیشانی لە هەر پێنج تارماییەکە گرت، دەوروبەری وەک مەترەلۆز دابێژان. زەلامەکان هەر لەو شوێنە بێ کرکە خۆیان مەڵاس دا.

بۆ سبەینێ، ئۆقچی ئۆغلی لەگەڵ ڕەشید ئاغای دوکانداری خزمی حەمە عەلیدا ڕێ و ڕاست هاتن بۆ سازلیدەرە، بۆ ماڵی حەمەعەلی.

«مەکە حەمەعەلی. وەجاخم کوێرمەکەوە. ئاواییەکی زل و زەلام، سەرلەبەر چۆڵی کرد. تۆش چۆڵی کە هەزار لیرەت دەدەمێ، چۆڵی کە. وا سەر و سامانم تێدا دەچێ، چۆڵی...

حەمەعەلی وەڵامی نەدایەوە.

لە پاشان ڕەشید بردیە پەنایەکەوە، نزیکەی سەعاتێ قسەی لەگەڵدا کرد. حەمەعەلی ئێستا و ئێستا ورتەی لە زار نەهاتەدەر.

---

٢ نووسەر لێرەدا دیسان لە زمانی حەمەعەلی کوردەوە بەتورکییەکی خوار و خێچ دەدوێ و ڕستەی «ئاخ باڤۆ»ی بەکوردی نووسیوە – وەرگێڕ.

ئەو بەرۆکی بەردا، ئۆقچی ئۆغلی بەرۆکی گرت، ئەویش ماندوو و شەکەت بوو، رەشید ئاغا تێ هەڵچووەوە حەمەعەلی هەر زاری نەدەکردەوە. بەرد بەوەڵام هات ئەو بەوەڵام نەهات. سەر لە ئێواریێ ماندوو و مردوو سواربوون گەڕانەوە.

کاری ئۆقچی ئۆغلی هێندەی تر ئاڵۆز و دژوارتربوو. جەندرمەکانیان گۆڕی. ئەوانی هاتنە جێیان تەنیا هەر بەشەو ئاویان بەردەدایەوە، کار لەسەر ئەو بارودۆخە بڕۆشتایە چەڵتووک هیچی وای نەدەهێنا و زۆر زۆر، خۆی بکوشتایا لە سەدا یازدەی پتر نەدەهێنا.

تازە شین دەبوو. چەڵتووک، کە کەمۆکەیێ هەراش بوو ئاوی زۆر دەویێ. ئاودێران بۆ ئەوەی ئاو بەفیڕۆ نەچێ، بەڕۆژ بەری بناوان و کەنداوەکانیان دەگرت، بەڵام بێ سوودبوو.

٩

ئەم هەموو کەینوبەینە بەجارێ شڵەژاندبووی و برستی لێ بڕیبوو. ئەم ئینسانانە چ جۆرە ئینسانێکن؟ جگە لە قازانج و سوودی خۆیان چاویان چیی تر نابینێ. هەزار ئینسان بەقوربانی پوولێ دەکەن. هەموو ساڵێ لە سای سەری چەڵتووکەوە بەهەزاران منداڵ دەمرن. دایکە جەرگ سووتاوەکان بەچەڵتووکچێنیان دەگوت پیاوکوژ. خەڵکی شار لە دەستیان زەلالەتیان بوو. لە پاشملە بووبوون بەدوژمنیان. زۆر جاران گوندییەکی پێخاوس و ڕووتی کێرد بەهێسک گەیشتوو لە ناوەندی بازاڕدا داخی دڵی خۆی بەئاغایەکی چەڵتووکچێن دەڕێشت و بەجنێو و ڕیسواکردن بەڕوویدا دەڕشایەوە، بەڵام ئاغا خۆی لێ نەبان دەکرد و وەک لەگەڵ ویشی نەبێ هەر ئاوڕی لێ نەدەدایەوە.

چەڵتووکچێنەکان چەند ساڵ بوو، تووشی بەڵای وا قەت نەهاتبوون، بەڵام چۆن بەڵایەک، چاوی لە هیچ نەدەترووکاند. ئەوانی پێشوو، چاک یا خراپ، سا چارەسەرێکی هەر دەکرا، بەڵام هیچ شتێ کاری لەم قایمقامە نەدەکرد نائومێدیش نەبوون، هەر چاوەنۆڕبوون.

گوندنشینەکان مەمنوون بوون. چەند زەویوزارێکی چێندراو و نیوەچێن مابووەوە، زۆربەی زۆریان هەر ڕۆژێکیان نۆرە ئاو بەردەکەوت. کار وا بڕۆشتایە چەڵتووک هەمووی وشک دەبووەوە. مێشوولەشی نەدەبوو، مێشوولە لەچاو سالانی تر هەر لە سەرەتاوە کەم بوو، لە هەندێ گوندی تر هەر نەبوو.

شتێکی تازەش بەرچاودەکەوت کە چەند ساڵ بوو نەبوو:

گوندییە هەژارەکان هەر کاتێکی بیانویستبا دەیانتوانی قایمقام ببینن و گازن و دەردەدڵی خۆیانی لە کن هەڵڕێژن. جاران وا نەبوو. ئەشرافەکان

دایەرەی قایمقامیان کردبوو بەیانەی دووم و هەمیشە لەوێ ڕایان دەبوارد. کاری هیچ هەژارێ دەستی ئەشرافی تێدا نەبوایە لە کن قایمقام سەری نەدەگرت. سەبارەت بەمە دەسەڵاتی ئەشراف لە گوندەکاندا هێندەی دیکە زێتر دەبوو. بەڵام لەوەتی ئەم قایمقامە هاتبوو، ئاوڕوویان لە لای گوندییان بووبوو بەپوولێ، ئیدی هەر ئەوەبوو شێت نەدەبوون.

«شتی وا چۆن دەبێ؟ قایمقامێکی زل و زەلام. نوێنەرێکی گەورەی دەوڵەت بەم ڕۆژگارە لەگەڵ هەرچی و پەرچی و لات و لەواری گونداندا چەنەچەنیەتی. ئیعتیباری حکوومەت بوو بەپوولێ.

ئەمە کاری منداڵ و تووالان نییە، هەر لە قوتابخانە سەری دەچووقێ برۆ ببە بەقایمقام. ئەمە چۆن وا دەبێ؟ کاری وا ڕەوایە؟ ئەوەتا هەموو بەچاوی خۆیان دەیبینن، هەر هات و نەهات تێی ڕیا.»

«کردوویە بەقاوەخانە. دایەرەی قایمقامێتی بووە بەقاوەخانەی پێتاو لەپێ.»

«هەبێ و نەبێ، ئەمە ڕەنگە لە تیرەی دۆم و قەرەج بێ دەنا».

«دەنا هێندە بەتەنگ هەرچی و پەرچی و دەست و پێوەندەوە نەدەهات...»

کێ دەیزانی ئەسڵ و فەسڵی چییە، لە چ ڕەگ و ڕەگەمایەکە؟ هەر هێندە لە فێرگەی خوێندووە و تەواو، هەتیوەکەی وەلییە کوێری چاوەشیش بیخوێندایە ئێستا قایمقام بوو.»

«دەور و زەمانە، چ دەڵێی. هەی چەرخی بە چەمبەر بێ.»

«لەگەڵ کەڵەکەڵەی پیاوماقووڵاندا دەستی داوەتە ئینکەبەری و بەخوێنی سەریان تینووە، چەڵتووک و مەرەزەیان لە تینووان وشک دەکاتەوە. کەچی لەبەر عوسمان وای وایلی بەرزەپێ هەڵدەستێ. ئاخر عوسمان وای وایلی چییە. لە هیچە تۆپێ ردێنی هێشتووەتەوە.»

«دەڕوا، دەڕوا زۆری نەماوە.»

«بەم نزیکانە تێل دەکرێ»

«خۆ هەر وا بەدەست بەتاڵی لە ئەنقەرە ناگەڕێنەوە».

«ناگەڕێنەوە.»

«هەر بەم زووانە حەوت بەردی بەدوادا فڕێ دەدرێ.»

«بۆ کوێ؟»

«بۆ مرادییەی لای وانێ، بۆ قەزایەک لە قەزاکانی بتلیسێ، بگرە بۆ جەهەندم.»

«دەڕوا.»

«تۆ سەی سەی ئەم سپە باوکە. کەس نەما لەبەری هەستێ عوسمان وای وایلی نەبێ. دەک کوێرەوەبی وڵات.»

عوسمان وای وایلی کابرایەکی کورتەبنەی ردێن سپی دەم و ڕووخۆش بوو. تەمەنی شەست ساڵێک دەبوو. سەت گاوخانێ زەوی و زار و ژنێکی هەبوو. زەوی و زارەکەی، بەو تەمەنەوە، خۆی دەیچاند و سەروبەری دەکرد. زەوییەکەی لە ساڵی هەرە نەهاتدا یەک و سی، یەک و سی و پێنجی دەبڕی. دەیگوت: «من دانە دانە کۆی دەکەمەوە. یەک دانە لە زەویدا ناهێڵمەوە. ئێوە پێتان وایە هینەکەی ئێوە بۆیە کەم بڕشتە چونکە نیوەی لە زەویدا دەمێنێتەوە.»

ئەم کابرایە لە جل و بەرگدا وەک ئاغا و مەئموووران پۆشتە و پەرداخ بوو. هەرچی لە بازاڕی دیتبا وای دەزانی عوسمانی مودیری حیساباتی تەقاویتە، نەک عوسمان وای وایلی. تەنانەت لە باستۆنیشی کەم نەبوو، ئاغا و شارستانی بەم حاڵەی پێ دەکەنین. دەیانگوت: «تۆ بڕوانە بڕوانە ئەم کەڕە لادێییە؟ بەپێی بەڕەی خۆی...»

زۆری گوێ لەم جۆرە قسانە بووبوو، چ باکی پێ نەبوو. لە وەرزێری و کێڵان و داشتندا هیچ فەرقی لەگەڵ جووتێر و وەرزێراندا نەبوو. عوسمان ردێنی سپی و چڵکن و تۆزاوی بوو. تووکی سینگی لە بەر قرچەی هەتاو سووتابوو. ژێر نینۆکە زەلامە داقڵێشاوەکانی پڕبوون لە چڵک، کە پێی دادەنا شەقاری بن پێی لە پێڵاوەکانییەوە بەدیاردەکەوتن.

وای وایلی لە ماوەیەکی زۆر کەمدا ئاشنایەتیی لەگەڵ قایمقامدا سازکردبوو. پێشووتریش ڕەسووڵەفەنی، چاکی بەقایمقام ناساندبوو. هەموو ڕۆژێ بەلای کەمەوە سەعاتێکی لە کن دادەنیشت. کابرایەکی زۆر دەم و پل پاراو و قسەزان بوو. هەر دەچووە ژوورێ و نەدەچووە ژوورێ قایمقام بەگەرمی پێشوازیی لێ دەکرد.

هێشتا سەعات لە نۆ و نیو تێ نەپەڕیبوو، عوسمان خۆی بەژووردا کرد.

«ئای بەخێرهاتی عوسمان ئاغا، چی هەیە، چی نییە؟ بێ قەزا بن، ئەوە حەوتوویەکە لە کوێن؟.

«هەر مەپرسە بەگم. ماوەیەکە سەرم بەشاردا نەکردووە. نەمتوانی بەخزمەت بگەم.»

«سەبەب؟»

«هەر لێی گەڕێ.»

«بڵێ چ قەوماوە؟»

«خۆت دەزانی من زۆرم خۆش دەوێی و هاتوچۆت دەکەم. چەڵتووکچێنەکان زۆریان سەر لەسەر ناوم. دەڵێن بەقایمقام بڵێ واز بێنێ. چیی دەوێ دەیدەین. زۆربەی بەبەرەوە نەماوە، هەربەم زووانە لێرە نامێنێ. هەر دەستەیێ تا ئێستا بۆ ئەنقەرە چووبێ بەدەستی خاڵی نەگەڕاوەتەوە. ڕاستت گەرەکە، منیش ئەم ڕاسپێرییەم زۆر لەبەر گران بوو. لە دڵی خۆمدا گوتم، جارێکی تر بۆ خزمەت قایمقام ناچم. پاشان گوتم. من گوناهم چییە؟ ئەوی بکەوێتە گۆمەوە خۆی بەپووشکەیەکەوەش هەڵدەواسێ. گوێ بەم دەیوسانە مەدە، باکت نەبێ. با سەرێکی قایمقامەکەم، کوڕە ئازا و بوێرەکەم بدەم.»

قایمقام پێ کەنی.

عوسمان ئاغایش وەک هەموو جارێ دەستی بەقسان کرد و هەر ئەو شتانەی بۆ گێڕایەوە کە پێشووتر بۆی گێڕابوونەوە.

«منێکی حەوت منداڵم لە سای سەری سێوەڕۆ و لەرزوتێوە حەوت منداڵم

بەخاکی ڕەش سپاردبێ و لەسەرێنی چەڵتووکچێنییەوە بەدیار وەجاخی کوێرەوە هەڵترووشکابم چۆن دەچم بەقایمقام دەڵێم بەتەمان پارەت بدەنێ، یا نیازیان وایە بتکوژن. لە ئاویان گەڕێ سەریان بخوا. با پێشکە بەری ئاسمانیان لێ بتەنێ و منداڵی خەڵک لەرزوتێ قڕیان کا. قایمقامەکەم جا ئەوسا کە دەبینی پێشکە چ دەکا و چۆن بەری ئاسمان دەگرێ. پێشکەیەک پەیدا دەبێ پیاو نە لە ماڵی، نە لەنێو کوللەدا ناحەوێتەوە. پیاو ونجڕ ونجڕ دەکەن.

سەرانسەری گوند، بەدرێژاییی هاوین، خەو لە چاوی ناکەوێ. تا سبەینێ خەڵک وەکو سەرخۆش لە ناو گونددا دێن و دەچن، پێشکە لەبەر ڕووناکی هەڵدێ. ئەم خەڵکە بەورد و درشتەوە لە مەیدانی گوند خڕدەبنەوە. هەموو شەوێ جۆخینێ پووش و پەین دەسووتێنین. دەیکەین بە چەقەدووکەڵ. نانووین. ئەسپ و گاوگۆتاڵیش ئۆقرە ناگرن و ئارامیان لەبەر دەبڕێ. کە سبەینان ڕۆژ دەبێتەوە دەبینی ئەسپ و گاوگۆتاڵ پشتیان بەخوێنی ئاڵ سواخ دراوە.»

ئیتر هەروا بە تانیا چوو...

سەیرێکی دەم و چاوی قایمقامی کرد، گوتی:

«ئەوە چییە؟ ئەوە چییە قایمقامەکەم؟ دەم و لێوت تامێسکی کردووە. تووشی لەرزوتێ هاتووی؟»

هەرکە گوتی، "لەرزوتێ" قایمقام هەناسەیەکی هەڵکێشا.

«ئەی هاوار بەماڵم هەی.»

«ئەم چەڵتووکچێنە بێ دینانە تۆشیان تووشی لەرزوتێ کرد؟ ئەمانە دڕندەن. هیزە ئاگاداری خۆت بە کوڕم. بەقوربانی چاوت بم خۆتیان بۆ شل مەکە. ئاگاداری خۆت بە. ئاویان بۆ بەرنەدەیەوە، نەکەی، نەهێڵی ئەم بێ دینانە چەڵتووک بچێنن.»

لێشاوی نەخۆش لە گوندەکانەوە بەرەو شار ڕێچکەیان دەبەست. سبەینێ

زوو نەخۆش لەبەر دەرکەی موعایەنەخانەکەی پزیشک ریزیان بەستبوو، تا بەتریکی شەو دەچوو چاوەڕییان دەکرد. پزیشک بەبێ وچان خەریک بوو دەرزیی کنینی لە نەخۆشان دەدا.

بەدەیان منداڵ لە ناو ئارەوانان درێژکرابوون، لە تاو سێوەڕۆ چۆقەچۆقە دەلەرزین. سەروچاویان مێش و مەگەزی دنیای لێ نیشتبوون. گازی مێشوولە هەموو پشت ملی کردبوون بەبرین، سوور دەچووەوە، پەناوپەسێو، بن دیواران پڕ بوون لە ژنی نەخۆش و باریک و بنێسی چاوبەقووڵاچوو. هەندێ سێوەڕۆی بوو، برێ چاوقووڵکەی بوو. گرۆیێ زەردوویی بوو. لە هەموو لایێ نکەنک و ناڵەناڵ بوو. لەخۆچوون و بوورانەوە بوو، نەخۆش، لێو بەبار. لەڕولەواز. هەموو بەجارێ بووبوون بەداوی دەرزی. هەرچەند چاوی بەو عەشاماتە بێ پشت و پەنایە دەکەوت ئاگری لە هەناو بەردەبوو و هەر ئەوە بوو شێت و شوور نەدەبوو. لە داخان ددانی بەچیڕرا دەبرد و دەیگوت: «چۆن دەبێ؟ میری چۆن ڕێگە بەکارەساتی وا دەدا؟» ماوەیەک بوو هەر ئەم قسەیەی لە سەر زار دەگەڕا و دووپاتی دەکردەوە. شەو و ڕۆژ هەر دەیگوت و دەیگوتەوە:

«چۆن دەبێ؟ ئاخر چۆن، چۆن دەبێ. چقوورئۆوا وڵاتی لۆکەیە، وازیان لە لۆکەچاندن هێناوە، برنجی لە جیاتی دەچێنن. لۆکە بەرەو نەمان دەچێ. ئەمە هەر بۆ ئەوەی چەند کەسێکی پێ دەوڵەمەند بێ. چۆن دەبێ، چۆن، چۆن؟ بەڵێ لام دەدەن. منێکی ئەرکی قانوونیی خۆم بەجێ گەیاندبێ چۆنم لادەدەن؟»

سبەینانێ لە ناکاو ئەو دەستەیەی بۆ ئەنقەرە چووبوو گەڕایەوە. ئۆتۆمبیل بریقەبریق سەریان لە دووی یەک نابوو، لە سەرەخۆ بەنێو بازاڕدا تێ دەپەڕین. چەڵتووکچێن سەریان لە پەنجەرەی ئۆتۆمبیلەکانەوە دەرێنابوو، بەم بەر و بەوبەردا سڵاویان لە دوکانداران دەکرد. لەپاشان لە مەیدانی بازاڕ وەستان. لە خۆشییان باوەشیان بەیەکیدا دەکرد، یەکتریان ماچ دەکرد. وەلییە کوێری چاوەشیش ئەم ڕووداوە خۆشەی بیستەوە. دەهۆڵی خۆی هەڵگرت و هاتە مەیدانی بازاڕ. مەیدانی بازاڕ قەرەباڵغ بوو. دەرزیت هەڵدایە بەزەوی نەدەکەوت. چەڵتووکچێن، قەوم و قیلە و خزم و خوێشی چەڵتووکچێن،

دەست و پێـوەنـدەکـانـیـان، خـاوەن ئاو، خـاوەن مـەزرا، دووڕوو و مـاسـتـاو سـاردکـەرەوەکـانـیـان. خـۆلاسـە ئـەوەی دەنکە جـۆیەکی مـاڵی چەڵتـووکچـێنی بەچەنگ دەکەوت سەرلەبەر هاتبوون، پێ دەکەنین، گاڵتە و گەپیان دەکرد.

قـەرەباڵغـیـیـەکی زۆر لە مـورتەزا ئـاغا ورووکـابوون. مـورتەزا ئاغـاش هەر دەیڕێسا:

«ئەفـەنم. چوومە کن وەزیری ناوخۆ، گوتم، ئێمە ڕۆڵەی ئەم نیشتمانەین. گوتم ئێمە ناچاربووین لە ژێر باری زوڵم و زۆردا بژین؟ گوتم ئێمە لەژێر باری زوڵم و زۆری منداڵۆچکەیەکی هەر هێندەی دەسـتـێکدا دەناڵین. ئێـوە قـایمقـامـتـان بۆ نەناردووین. دەرەبەگێکتـان بۆ ناردووین، لە سـاییی خـوا و سـەری جـومـهـووریـیـەتەوە دەرەبەگایەتی لە مێژە دوای براوەتەوە. سـەردەمی دەرەبەگایەتیمان وەختە لەبیر بچێتەوە. گوتم. بەڵێ هەیە، دەرەبەگ هەیە، بەڵام وڵاتەکـەمـان پیس دەکـەن. ئێـمـە ناوی ئەم وڵاتە جـوانەی خـۆمـان بەبۆنەی ئەوانەوە لەکەدار ناکەین.

ئەم میللەتە ئیتر لەگەڵ دەرەبەگایەتیدا هەڵناکا، بۆی قووت ناچێ. ئێمە وڵاتەکەمان گەیاندووەتە هێزای ئەوروپا. من کابرایەکی گوندنشینی وەرزێرم. سەرتۆپی ساماناکەم بەخاکەوە وەرکردووە. گوتم، دەرەبەگمان لێ پەیدابوو، ئاوی لێ بڕین. جەندرمەی میللەتی لێ کردین بەتێلای دەستی زۆردار. بەڵێ ئاوای کرد ئەفەنم. جەندرمەی لەسەر بەنداوان دانا. گوتم، من ئەگەر بۆ ئەم نیشـتـمـانـە نەبێ و بۆ دابینکردنی پێداویسـتـیی سـپـاکـەمـان نەبێ دەنکە چەڵتووکێکم نەدەچاند. لۆکە دەچێنم گەورەم. گوتم هیچ نەبێ فیداکارییەک بکەم. تۆ وەرە وەرە منداڵۆچکەیەکی هەر هێندەی پەنچـەیێ ئاوت لێ ببـڕێ. ئەمن مـورتەزام. مـورتەزای کـوڕی قـەرەداغلیم، چۆن دێڵم ئەمـەی بەسـەرەوە بچێ؟ گوتم. گەورەم دەربەگایەتی مرد. میللەت ئێستا ئازادە. ئازادی کوڕی ئازادە. ئەمـڕۆ باوی ئەوە نەمـاوە بەکـەسێ بڵـێی لێرە هـەسـتـە بچـۆ لەوێ دانیـشـە. بەڵێ دنیـاکـە وای لێ هاتووە، نـە بەشـوان، نە بەگـاوان. تەنانەت بەسـەگی بـەردەرکـەشت ناتوانی هیچ بڵـێی. ئەمـەش هـەمـووی لە سـای سـەری

جەنابتانەوە. کەواتا بۆ ئەم دەرەبەگەتان بەدیارمانەوە کردووە بە کەڵەگا؟ لە کووچە و کۆڵانان، لە بازاڕ هەر کەسێکی وەگیردەکەوێ وەبەر شاپانی دەدا و بەقامچی و تازیانە دێتە وێزەی. بەرتیل وەردەگرێ، گوندی دەڕووتێنێتەوە و دەیانخاتە سەر ساجی عەلی. گەورەم دایەرەکەی ببینی هەمیشە پڕە لە گوندیی کاڵە و پێتاو لە پێ. گوتم، گوندیی هەژار هەر بەوە ڕادەگەن ڕۆنی بۆ بێنن، کاوڕ و گیسکی بۆ بێنن. تەنانەت نانی نان ئاساییشی بۆ دێنن. گوتم، هەر لەو ڕۆژەوەی گەیشت و نەگەیشت نانی لە لۆقنتە نەخوارد. گوتم، گوتم، گوتمی کوڕی گوتم. ئیدی هەرچیم بەزاردا هات گوتم. گوتم خوا حیزبمان بۆ پایەدار کا. ئینجا بیری کردەوە. بیری کردەوە، بیری کردەوە، سەرە ڕووتاوەکەی خوراند، بیری کردەوە، نووکی قەڵەمەکەی لە زار ڕاکرد. بیری کردەوە. نووسی نووسی، سەیرێکی کردم. دیسان نووسی. سەر نووسی و نووسی، ئەنجا چاوی لە دوڕ چاوم بڕی، وای سەیر دەکردم. هەر ئەوە نەبوو بمخوا.

گوتی: «باشە مورتەزا بەگ ئەفەندی، حاڵی بووم. لە کۆڵی دەکەمەوە.» ئەمنیش پەلاماری دەستم دا. گوتم سوپاست دەکەم پاشا. گوتم، خۆراکی ماڵ و منداڵ و سوپات بۆ لە زوڵم و زۆر ڕزگار کردین. هاتمە دەرێ. هەر دوا بەدوای من برادەرانیش وەدەرکەوتن. گوتیان، شیرازەی ئەمن و ئاسایش لە شار پچڕاوە. قسەکانیان تەسدیق کردم، جا بەڕاستی شار بەجارێ ئاڵۆز و شپرێو بوو. بەرەکەت دا.»

ئەنجا ڕووی لە ئاسمان کرد، گوتی: «جا ئێستا نۆرەی ئەوە هاتووە مورتەزا ئاغای خواحافیزییەکی لێ بکا. فەلەک تەحای لێ بکا. خواحافیزییەک سەرتۆپی چقورئۆوا بلێ ماشەڵڵا. هەربژی وڵات. خواحافیزییەک مەگەر...»

بەگریانەوە گوتی: «خواحافیزیی لێ دەکەم، بەڵام برستی لێ بڕیم. تازە لە پاش چی. خستمییە سەر ساجی عەلی و نابووتی کردم. چەڵتووک یەک و دەش ناهێنێ، زەرەر و زیان، زیان، زیان، بەڵام هەر خواحافیزی لێ دەکەم.»

گوتیان: «بیکه بیکه.»

مورتەزا ئاغا لە قەرەباڵغییەکە هەڵبڕا، گوتی:

«با جارێ بچم خۆم بۆ خواحافیزییەکە ئامادەکەم، درەنگە.»

ڕەسـووڵەفـەنـی هـەواڵی کـەیـن و بـەینەکـەی دەقـیـقـە بـەدەقـیـقـە وەردەگـرت. دەیزانـی چ گوتراوە و چ کـراوە. هـەرکـە خـەبـەرەکەی بیسـتـەوە پشـتـی شکا. تا مـاوەیێ لەسـەر کـورسـییـەکـەی ڕاست نەبووەوە. چاوی بڕیـبـووە شـوێنـی، زەق زەق دەیڕوانـی، پیاوی لێ دەتۆقی.

دەتگوت خـوێنـی بەدەمـاردا ناگـەڕێ. ڕەنـگـی بووبـوو بەلیـمـۆی زەرد. تا دەمـەدەمـی نیـوەڕۆ بەخـۆیدا نـەهاتەوە. ڕووداوەکـە بەرگـوێی قـایمقـامـیش کەوتبووەوە. گوتی: «مردم، کوڕم قـایمقام پرزەم لێ بڕا. تەنیا شازدە مانگم بۆ تەقـاویتـی مـابوو. کـەس تێدا نەچوو مـن نەبێ. ئاخ فیـکرت بەگ، خۆزگە کـەمێ لەگەڵ ئەمـانەدا هـەڵت کردبا. هـەر کـەمۆکـەیەک لەگەڵیاندا سـازابای منیش وام لێ بـەسـەرنـەدەهـات. ئاخ فـیکرەت بـەگ، دەڵێی چی، خـوێنـگـەرمی لاوێنـیـیـە، فیکرەت بەگ»

«ئەوە چییە کاک ڕەسووڵ؟

ڕەنگی پەڕیبوو، ڕووی گرژ بوو. چاوی بەعینادییەوە دەدرەوشایەوە:

«لێرەیان لابردی.»

«چی؟»

«بۆ جێگەیەکی دییان ڕاگوێزتی.»

«لە کێت بیست؟ شتیکی وا هـاتووە؟»

«نەهـاتووە گـەورەم، نەهـاتووە، بەڵام ئـەمن دەزانم. چەڵتـووکـچێن گـەڕانەوە. جێژن دەکەن.»

«ئێ ی ی ؟»

«لە خـۆڕایی جـێژن ناکـەن. ڕاگـوێزرای. ئەمن تێدا چووم. شـازدە مـانگم بۆ تەقاویتی مابوو.»

فیکرەت بەگ هەنییەی گوشی:

«چۆن، چۆن ڕەسووڵەفەنی؟ ئەم دز و جەردانە ئەمەیان چۆن پێ دەکرێ؟»

هەموو شتێکی لە دەوروبەر سڕایەوە. لە دنیایەکی زل و زەلام و کڕوکپدا بەتاقی تەنیا مایەوە. کەوتە ناو تاریکاییەکی ترسناکەوە. بە تەپاوتل گلۆربووەوە. هەستی بەتەنیاییەکی تیژی وەکو دەمی گوێزان کرد. کاری لە مۆخی ناو هێسکانی دەکرد. تا ئێوارێ کێ هات، کێ چوو، چی مۆرکرد، چی گوت، هەستی بە هیچ نەکرد، لە پڕ هەستی بەئێش و ئازارێ کرد. ئێش و ئازارەکە تا ناو هەناوی کاری دەکرد، جێگەیەکی دێشا. بەڵام کوێی دێشا؟ هیچ کوێی، دڵی دەگوشرا. خۆی بەسەردەکردەوە. کرووشکەی کرد. دەترسا. کێ دەڵێ ئێش و ئازارەکەی لە سۆنگەی ئەو ترسەوە نەبوو، لە چ دەترسا؟ لە کوشتن؟ نەخێر. ئەی لە چی؟ دەترسا. لە خۆڕایی دەترسا. لە ترسان دەترسا.

تا سبەینێ بەیانی دا خەو لە چاوی نەکەوت. لە ناو نوێنەکەیدا کرووشکەی کرد. دڵی لێی دەدا. چاوەڕوانی کارەساتێ بوو. هەستا، دەمانچەکەی پڕکرد و لە ژێر سەرینەکەی دانا. دەمانچەکەی بۆنی ڕۆنێکی خۆشی لێ دەهات. ڕۆنی مەکینە، بێ وچان گێژەگێژی مێشوولە دەهات.

بۆ سبەینێ زوو لە خەو ڕابوو. چوو بۆ گوێی خڕەکەی ساوروون. خڕەکە وەک کارەبا زەرد دەچووەوە لە سەرەوە مەرەزە کرابوو، ئاو لە پاومانی مەرەزەکانەوە دەڕژایە نێو ساوروونەوە. سەرلەبەری شار لەم زەرداوەیان دەخواردەوە. کە لە پاومانی مەرەزەکانەوە دادەچۆڕایە نێو خڕەکەوە.

بەیانی گەرم بوو. تیشکی ڕۆژ وەک قوڕقوشم گران بوو. ڕۆژێکی ناخۆش و بێ تام بوو. زۆریش بێ حاڵ بوو. لەپڕ ترسی ڕێ نیشت. لە شتەگەلێ دەترسا. بەپەلە خۆی گەیاندە دایەرە. داوای چایەکی کرد. بە سمیتەوە خواردییەوە.

نەرمین و باوکی بە بیر هاتنەوە. قسەکانی حوسنی بەگ وەک خەیاڵێ بەبیر دەهاتنەوە.

سەعات نۆ ڕەسووڵەفەنی هات. قوڕگی پڕبوو لە گریان. تێی نەدەگەیشت.

گوایە هێندەی خۆش دەویست؟ بەڕاستی کابرایەکی بەستەزمان بوو. سالآنی ساڵ لەگەڵ ئەم دڕندانەدا شەڕەقۆچی بوو. ئێستاش هەر شەڕەقۆچی بوو.

دەمەو سەعات یازدە ڕەسووڵەفەنی دەستەوارەیێ کاغەزی بۆ هێنا. دەستی دەلەرزی. بۆ خۆشی نەیدەزانی کاغەزەکان چۆن بگرێ. وەک سەرخۆشان دەڕۆیشت. سپێنەی لە چاودا نەمابوو، هەمووی بووبوو بەڕەشێنە. بە بێ حاڵی، دەنگی دەبیسترا، گوتی:

«نەمگوت؟»

بەنابەدڵییەوە کاغەزەکانی بۆ درێژکرد.

قایمقام کاغەزەکانی لێ وەرگرت. خوێندنییەوە، جارێکی دیکەشی خوێندنەوە.

ڕاستە؟ چۆن ئەمە دەکەن؟ چۆن؟ ها ڕەسووڵەفەنی؟ تۆشیان لەجێم بەبریکار داناوە. ئەمەیان کارێکی چاکە. بەڕاستی ئەوەی دڵی خۆش کردم ئەمەیە. زۆرم کەیف پێ ساز بوو. زۆر چاکە. لە جێی من بووی بەبریکار. بەڵام ئەمە چۆن دەکەن ڕەسووڵ بەگ؟ ها؟

«نازانم... دەیکەن.»

«بۆ کاغزمان ها؟ قەزای کاغزمانی قارس، ئەرێ لەوێش چەڵتووک دەچێندرێ؟ ها؟ دەڵێی چی ڕەسووڵ بەگ؟»

«نازانم، بەشکووش.»

«دە بە بەردەستەکان بڵێ جانتا و نوێنەکانم بۆ بپێچنەوە. ئۆتۆمبیل دەست دەکەوێ ڕەسووڵ بەگ؟ ها؟ تۆ بڵێی بارەبەرێکمان دەست کەوێ؟ هەی لە تڕی دایەی، خۆ ئەوی گوتیان بەڕاست گەڕا.»

«بەڕاست گەڕا بەڕاست گەڕا، ئەی چۆن؟»

«ڕەسووڵ بەگ؟»

«بەڵێ قوربان.»

«ئێوەشیان لەجێم کردووە بەبریکار ڕەسووڵ بەگ.»

«بەڵێ گەورەم.»

«جا ئێستا ئەمانە هەموو ئیجازەی ئاو وەردەگرن، وە نییە؟»

«وەری دەگرن گەورەم.»

«تا نێو گوندەکانیش چەڵتووک دەچێنن، وە نییە؟»

«دەیچێنن گەورەم، دەیچێنن بەلام....»

ڕەسووڵەفەنی بزەی هاتێ، گوتی:

«دەیچێنن بەلام...»

قایمقام:

«بەڵێ دەیچێنن، بەلام...»

«بەڵێ دەیچێنن، بەلام یەک و دووشیان وەچەنگ ناکەوێ. تازە ڕابرد. ئەم ساڵ زیان دەکەن. مەسرەفی خۆشی دەرناهێنێ. وەرزی چاندن بەسەرچوو.»

«دەیچێنن، بەلام...»

ڕەسووڵەفەنی دەستی بەپێکەنین کرد، گوتی:

«با بیخۆن ئەم دەیوسانە، منیش ئەمەم دەویست. دەیچێنن، دەیچێنن. بەلام...»

«کەواتا ڕەسووڵەفەنی؟»

«بەڵێ گەورەم.»

«ئەم دەشتە زل و زەلامە هەموو دەبێ بە زەنەک. وە نییە؟»

«کەواتا بۆ قازانجی یەک دوو کەس ئەم هەموو خەڵکە بەسێوەڕۆ دەمرن؟

ئەمە هەموو لەبەر چاوی ڕەشی وان؟

«دەمرن گەورەم.»

«ڕەسووڵ بەگ تۆیان لە جێی من کردووە بەبریکار.»

«بەڵی گەورەم.»

«کەواتا خەبات، تێکۆشان، پووڵێ ناکا؟»

«نایکا گەورەم.»

«ڕەسووڵ بەگ»

«بەڵێ گەورەم.»

«کەواتا ڕەسووڵ بەگ – بارەبەرێ؟ هەرچییەک بێ، ئەسپ، چارەوێ، ئارەوانە، ڕەسووڵ بەگ، سبەینێ زوو ڕەسووڵ بەگ.»

«ئۆتۆمبیلتان وەچەنگ ناکەوێ. گەورەم.»

«شتێکی تر، مەسەلە ئەسپ، ئارەوانەی ئەسپ...»

«ڕەسووڵ بەگ بیری کردەوە، گوتی:

«ڕاوەستن، ڕاوەستن، قایمقام بەگ. دیتمەوە. ئۆتۆمبیلەکەی لالە هەمزە هەیە. فۆردە، فۆردێکی کۆنە. بەدەم خرابوون و چاکردنەوە هەرچۆنێ بێ بە سێ ڕۆژان دەگەیە ئیستگەی شەمەندەفەر. ئەگەر خراش نەبوو، ئەوە خۆتان و بەختتان. مۆدێلی ١٩١٧ یە. هەر ئێستا جەندرمەکان دەنێرم، لالە هەمزە بێ.»

«با بێ بێ ڕەسووڵ بەگ.»

«قوربان؟»

«من یەک ڕاست بۆ ئەنقەرە دەچم، ڕەسووڵ بەگ.»

«بچن گەورەم.»

«من ئەمانەم، ئەم کارەساتانەم بەچاوی خۆم دیت. لەوێ هەمووی هەڵدەڕێژم.»

ڕەسووڵەفەنی بەزۆر و نەخوایشت لە ژێر سمێڵەوە بزەی هاتێ.

«خەبات، تا دوا هەناسە خەبات. وە نییە ڕەسووڵ بەگ؟»

«خەبات گەورەم.»

ڕەسووڵەفەنی ئەمجارە بزەکەی ڕەپ و ڕاست ئاشکرا کرد، قایمقام هەستی پێ کرد.

«بزەت بە چی دێ ڕەسووڵ بەگ؟»

«خەبات گەورەم.»

«نانا ڕەسووڵ بەگ. پیاو نابێ کۆڵ بدا. خەبات، ڕەسووڵ بەگ، تا دوا هەناسە خەبات.»

زۆری نەخایاند لالە هەمزە هات. شوفێرێکی بەتەمەن بوو، دەست و پل و

جل و بەرگی ڕۆناوی بوو، گوتی:

«فەرموو گەورەم، بەڵام ئەوەش بزانە ئەمانەم لێ دەبن بە دژمن.»

ڕەسووڵەفەنی هەڵی دایێ:

«لالە هەمزە مەترسە، خەمت نەبێ. ئەمن چارەسەری دەکەم، مەترسە، من دەمێنمەوە، هەر لێرەم. دەڵێم من لالە هەمزەم نارد. ئەمن خۆم بریکارم. بریکاری بەگم، تا قایمقامی تازە دێ هەر خۆم حەساوم.»

«کەفالەتیم دەکەی؟»

«دەیکەم، دەیکەم.»

وەدەرکەوتن.

لە سەرسامییا چاوی هێندەی ژێر پیاڵەیێ کرابووەوە. زەنەک و زۆنگاوی سازلیدەرە، عوسمان وای وایلی، پێشکە و مێشوولەی هەور ئاسایی. چۆن، چۆن دەبێ؟

وەک لە خەوڕاچووبێ وابوو. هەندێ جار بەخۆیدا دەهاتەوە، تووڕە دەبوو، هەڵدەچوو و بەخۆی دەگوت،

«خۆم دەزانم چییان بەسەر دێنم، خۆم دەزانم.»

لە پاش نەختێ دیسان دەشڵەژا. وەک بەدەم خەوەوە. بڕوا، حاڵی شپڕێو دەبوو. دەپەشۆکا.

چەند کەسێ بەمەراقەرە لە پێش دایەرە خڕبووبوونەوە. چەند لادێییەکی ڕوو تاڵ و ترش، گەرما پیاوی هەڵدەقرچاند.

بەردەستەکان جانتا و مانتا و نوێن و قەرەوێڵەی سەفەرییان لە ئۆتۆمبیلە بۆر بارکرد. ئۆتۆمبیل وەکارخرابوو، هەموو ئازای لەشی دەهەژا. هیچ لایەکی بەساغی نەمابووەوە. ئاسنە ژەنگاوییەکانی سەرلەبەر زەق و زۆپ بەدەرەوە بوون. یەکێ لە لایتەکانی نەمابوو، ئەوی دیکەشیان لە جێی خۆی هەڵکەندرابوو و شۆڕبووبووەوە و تەکەتەکی بوو. تەنتەکانی ونجڕ ونجڕ بووبوون، لە ناو تۆز و خۆڵدا بوون. ڕۆناوی بوون، نەبێ بەهەڵە، مۆدێلی ۱۹۱۷ نەبوو، هی ۱۹۲۰ بوو.

قایمقام پاش ئەوەی لەگەڵ ڕەسووڵەفەنی و کاربەدەستان و بەردەستان و چەند گوندییەک، کە لەوێ ڕاوەستابوون تۆقەی کرد، سەری خوارکردبووەوە، بێ ئەوەی ئاوڕ لە هیچ لایەک بداتەوە، چوو لە تەک لالە هەمزەوە سواربوو. مۆتۆڕ بەگڕەگڕ بەکارکەوت. ئۆتۆمبیل هەرەکەتی کرد. کاتێ بەناوەندی بازاڕدا تێ پەڕین دوکانداران هەموو لە پێش دەرکە وەستان سەیریان کرد. چەڵتووکچێنەکان لە پێش قاوەخانەکەی تۆفیق خڕبووبوونەوە، ئەوانیش هەموو بەیەک دەم قاقا بەقایمقام پێکەنین.

مورتەزا ئاغا بەدەنگی بەرز:

«بیبیلەی چاوم بخۆ قایمقامەکەم.»

قایمقام ئاوڕی دایەوە، تەماشای کرد چەڵتووکچێنەکان هەموو پێی پێ دەکەنن. سەرپردەکە قەرەباڵغییەکی لە کێش بەدەری لێ خڕ بووبووەوە. لالە هەمزە لە مەسەلەکە گەیشت. ئۆتۆمبیلەکەی پڕتاوکرد. هەرکە گەیشتە سەر پردەکە بۆ ناو قەرەباڵغییەکە، بوو بەتەق و هۆڕ. قایمقام بەخۆهاتەوە، ئاوڕێکی ڕاست و چەپی خۆی دایەوە، ڕوانی گەلەیێ منداڵ و تووالّ، هەر یەکە تەنەکەیەکی بەدەستەوەیە تەق و هۆڕ لە تەنەکە دەدەن.

مورتەزا ئاغا، کە لە پێش قاوەخانەکەی تۆفیقەوە گوێی لە تەق و هۆڕی تەنەکە بوو، دەیشیراند:

«بیبیلەی چاومی دەرخوارد دەدەم قایمقامەکەم، ببین چۆنم بەڕێ کرد. بەسەد و پەنجا تەنەکەی ڕێکەوە. گوێدێرن چ تەق و هۆڕ و هەرا و زەنایەکە.» ئۆتۆمبیل قەیرێ بوو دەرباز بووبوو، کەچی تەنەکە هەر نەدەبڕایەوە. تەق و هۆڕ لە گوێی قایمقام هەروا دەزرینگایەوە.

لە لالە هەمزەی پرسی:

«ئەرێ ئەو تەق و هۆڕ و هەرا و هەنگامەیە چ بوو؟»

لالە هەمزە بە بزەوە:

«خوا حافیزییان لێ کردی، لێرە باوە، هەموو فەرمانڕەوایێ بەم جۆرە بەڕێ دەکرێ.» قایمقام لە کارەکە گەیشت. ئازارێکی ژەهراویی لە دڵ نیشت. کەواتا

تەواو. سەری بەسەر سینگیدا شۆڕ بووەوە.

ڕێگا لە پاومانی سازلیدەرەوە دەڕۆیشت. یەکێ بەبانگەواز و هەڵەداوان بەرەو ڕێگاکە تاوی دەدا، بەدەم سەرەنگرێ و هەڵسوکەوتەوە بەڕاکردن ملی دەنا. قایمقام دڵی داخورپا. ئازارە ژەهراوییەکەی دڵی بەجارێ پرزەی لێ بڕیبوو. داوێکی تازەیان بۆ نەنابێتەوە.

کابرا بەهەڵداوان هێشتا، ئەوان تێ نەپەڕیبوون گەیشتە سەر ڕێگا لە چەقی ڕێگاکە ڕەق ڕاوەستا. بەدەستی بەباسکی ئیشارەتی دەکرد. ئۆتۆمبیلەکە نزیک بووەوە کابرا لە چەقی ڕێگاکەدا وەک مێخ چەقیبوو. لالە هەمزە پێی بە برێکدا نەنابایە کابرای پان و پلیش دەکردەوە. ئۆتۆمبیلەکە وەستا و نەوەستا کابرا بەرەو لای قایمقام تاوی دا. پڕی دایە دەستی. هەناسەبڕکێی بوو، ئارەقەی شین و مۆری دەردابوو. تەڕایی لە پشتییەوە دەرچووبوو. لە پشتێنەی بەرەخواریش قوڕاوی بوو، دەم و چاوی ڕەش هەڵگەڕابوو. ئارەقە زەنگوڵ زەنگوڵ بەهەنییەیدا ڕێچکەی بەستبوو.

ڕووبەڕووی یەک بوون، کابرا بەدڵێکی پڕ لە سۆز و خۆشەویستییەوە لە قایمقامی دەڕوانی. دۆستانە بزەی هاتبوویێ و دەگرژییەوە. سمێڵە شۆڕە لەبەرهەتاو هەڵقرچاوەکەی تەتەڵەی دەکرد. بە کەسەر و تاڵییەوە:

«بەسەر سەرم هاتی، ئۆغرت خێر بێ و خوا دەستی بەپیلتەوە بێ قایمقام.»

قایمقام هیچی نەگوت. چاوی پڕبوو لە فرمێسک. گەرووی گیرا. کابرا دەتگوت هەر وێستاکە پشووی دەوەستێ. سینگی بەرز دەبووەوە و نەوی دەبووەوە. پشووی بەجارێ سوار بووبوو.

لالە هەمزە پێی بە بانزیندا نا. کابرا لە ناوەندی ڕێگاکەدا لە نێو گەواڵە هەورێکی تۆزدا بەجێ ما. ها لە پاش چەند گریێی گەرووی خاوبووەوە. بزەیەکی هاتێ و گوتی «حەمەعەلی، حەمەعەلی، حەمەعەلی...»

بزەی دەهاتێ

لە پاشان دەستی بەفیتووکێشان کرد. ئەمە پارچەیەک بوو لە سێنفۆنیای نۆیەم، کە جاران هەمیشە بەسەر لێوەوە بوو و لە مێژبوو لە بیری چووبووەوە

فەرهەنگۆک

ئـ

ئامال... : مەیلەو...
ئاوا: شێوە. بەو ئاوایە، بەو شێوەیە
ئاهۆ: پەتا، درم.
ئەوقات: دادیار (محامی).
ئینکەبەری: سەرکێشی و ململانێ.

ب

باتوو: گون.
بریکاری: جێنشینی.
بزاوت: بزووتنەوە، بزفت، بزووتن.
بزگور: شڕەوپڕە.
بنێس: لەڕو لاواز.
بوونەوەر: کائن، مخلوقات.
بەبەزە: بەزەیی هاتووەوە.
بەدەو: جوان.
بەدەوکاری: ئیبداع.
بەڕاداندان: سپاردن بۆ کردن.
بەڕک: باخەڵ.
بەزیپگ: بەوێڵ.
بەسەر ڕاگەیشتن: فەرمانڕەوایی.
بەهی: پرسە، سەرخۆشی لێکردن.
بێ ئاوەز: نەئاوزیاو، نەفام.
بێ ئەنوا: بێ نەوا، هەژار.
بێ یەغباڵ: بێ ئیقباڵ، بێ بەخت.

پ

پاومان: داوێن.
پرینگانەوە: سڵەمینەوە.
پووشی: پووشین، سەرپۆش.
پەژیوان: پەشیمان.
پەیکردن: تەیکردن.
پێت: گڕ، بڵێسە.
پیتۆڵ: شارەزا.
پێشکە: مێشوولە، پەخشە.
پێوار: شاراوە، نەدیو.
پێوە: بەولاوە.
پێوەهاتن: وەدووکەوتن، متابعە.

ت

تەکوزی: ڕێکوپێکی.
تەنی: دۆرنج، ڕەشیی دیوار.
تەهی دڵ: ناخی دڵ.
تەیار: ئامادە.
تێروو: تەروو، دەوەنێکی بۆن خۆشە، بۆنێکی خەستی هەیە.
تێڕۆهاتن: گەلەکۆمە لێکردن، تێورووکان.

تیرێژ: ئەو تیشکەی ڕۆژ کە لە دەلاقەو درزی دیوارەوە دێتە ژووری.
تیزکردن: گاڵتە پێکردن.
تێل: تەلەفۆن.

ج

جگ: قاپ.
جۆخین: خەرمان.
جووتگێڕ: خاوەن جووت و گا.
جەوە: جۆگە.

چ

چاشت: خۆراکی قاوەڵتی.
چاونەزێر: ڕژد، چاو بەرەوژێر.

خ

خدە: خدیّ، عادەت.
خرا: خراپ.
خواست: هەست.
خۆنەبان کردن: خۆ بواردن، خۆ بێ ئاگا کردن.
خەفەتخان: کەسێ وەک خانی لێ هاتبێ بۆ خەفەت، ئەوەندەی زۆر هەبێ. دووریش نییە لە (خەفەت ئاخن)ەوە هاتبێ.

د

دار بەلەک: مێکووک.
داغان: پەرش و بلاو.
داڵەورە: ماستاوکردن، تملق.
داو: تاڵ.
دڕکە کونار: دڕکێکی تیژی درێژە لەسەر دیوار دایدەنێن بۆ ڕێگرتن لە ڕێوی و چەقەڵ و شتی وا، لە بری زریسکە.
دڕوو: دڕک.
دزێو: ناشیرین.
دمگۆ: واتەوات (شائعة).
دۆز: ئامانج، پێڕۆ (نظام).
دۆژ: دۆزەخ.
دۆسییە: فایل.
دوند: لووتکە.
دونگە: سۆسە.
دووکێش: دووکەڵکێش، لوولەی زۆپا بۆ سەربان.
دەستەوارە: کۆمەڵە شتێ کە لەسەریەک بخرێنە سەردەست.
دەولاوت: دەگلۆفت.
دینامیکی: بزێو.

ر

ڕاسیان: ڕاپەڕین.
ڕمێن: بزەو، ڕەواج.
ڕەگەما: ڕیشە.
ڕەفیسک: ڕەفیسکە.
ڕیشاژۆ: ئەو ڕووەکەی لە بنبڕکردن نەیێ و هەموو ساڵێ هەڵداتەوە، ئەسڵەکەی (ڕیشە ئاژۆ)یە.
ڕیوەڵە: لەڕ و لاواز.

ز

زا و زاتووڵ: قەوم و قەبیلە.
زۆپا و زۆپ: زەقا و زەق.

زۆربا: کەڵەگا.
زەندۆڵ : قڵەش.
زەنەک: زەلکاو.

ژ

ژێهاتیی: لێهاتوویی.

س

ساپێن: یارییەکی منالآنە، بە بەردێکی پان ئەکرێ.
سارکردنەوە: ساردکردنەوە.
سارە: سبەینێ.
سپە: سەگ.
سڵۆک: ترسنۆک، ئەوەی بسڵەمێتەوە، سرک.
سۆنگە: هۆ، سبب.
سەرەنگرێ: ساتمە، نووچ.
سەی سەی: سەیر سەیر.
سێوەڕۆ: سێبەڕۆ.
سێوی: هەتیو.

ش

شکێڕ: شاخ.
شەلآڵ: خنکاو، غەرق.
شەنگڵ لە خۆدان: خۆئامادەکردن.
شێردراوە: شارراوە.
شێف: پیاوانی کاربەدەست.
شێو: خۆراکی ئێواران.

ف

فراژیبوون: گەشەکردن.
فراوین: نیوەڕۆژە، خۆراکی نیوەڕوان.
فڕکردن: هەڵقوڕاندن.

ق

قڵچخ: قەلآس.
قیرپاچ: جۆرە داردەستێکی وەک باستۆنە.

ک

کالپتۆز: قەڵەم تۆز.
کنین: دەرمانێکە، جاران بەشێوەی دانە (حەب) و ئاو (شروب) بەنەخۆش دەدرا.
کوتک: گەلآ کوتک.
کۆکردنەوە: سڵکردنەوە.
کوور: قووڵ.
کەبەنگ: چەتری سەرپێشی دووکان.
کەشەنگ: ماندوو.
کەمایەسی: کەمایەتی.
کەشیش وەجاغی: پەتریارکی.

گ

گاوخان: پێوانەی نێوان چوار هێڵی چوارخشتەکیی جووتکردن، لە جیاتیی (دۆنم) بەکارهێنراوە.
گرار: شۆربا.
گرۆ: کۆمەڵ.
گزارە لێکێشان: گەزارە لێکێشان، دەم لێ درێژکردن بەمەبەستی ئابڕووبردن.
گوری: پێست گووراو، (ضحیة)،

بەگوریت بم.. بەقوربانت بم.
گووران: خولّقان، دروستبوون.
گوێن: جۆر.
گەمار: گلاو.
گەمی: پاپۆڕ.

ل

لات: لەت، پارچە، پارچە زەوی.
لووزەو: تەییار.
لەوەند: کۆمەڵە خەڵکێکی ئازاو چەک بەدەست بوون.
لە هەژمەتان: لە حەیبەتا.
لێبڕان: بڕیاردان.

م

ماک: بنەچە، ڕیشە.
مامزە: لە (مهماز)ی عەرەبی.
متەق: نقە، ورتە.
مجێز: مەجاز، میزاج.
مشەخۆر: مفتەخۆر، مێمڵ، (طفیلی).
مەڵێ: تومەز.

ن

ناگوزووری: ناچاری، بێدەسەڵاتی.
نوێژەن: سەرلەنوێ.
نەکارە: تەمەڵ و کار لێنەهاتوو.
نەینۆک: ئاوێنە.
نیگەرانی: خەمباری.

و

وشیکردن: گولّۆچنی کردن.
وێژینگ: وەنەوز.

ه

هووڕاکێش: هاوارکەر و هیتاف لێدەر.
هەژدەر هەژدەر: هەژدە هەژدە، یەک لەدوای یەک، پەیتا پەیتا. بەنووکی سەرە بەیداخیش دەڵێن.
هەڵپلان: ئەم دیوو ئەودیو کردن.
هەندەران: دەرەوە، بێگانە.
هەنگامە: کینایەیە لە ڕۆژی حەشر، ئەویش هەر بەکینایە بەکار دێ.
هەنیە: ناوچاوان.
هەویا: هیوا.
هەی چیپ هەی چیپ: چێریەو، چێریەو(وتەی کاتی پێک هەڵدان).
هێچک: گەمەی سەرگوریس.
هێزا: پلە و پایە.
هیس: ڕەشیی دیوار.
هێسکان: ئێسقان.
هیم: بنیچە.